Door Pater J.B. Lemius [oblaat]

CATECHISMUS VAN HET THEOLOGISCH MODERNISME

GEBASEERD OP DE ENCYCLIEK

PASCENDI DOMINICI GRECIS

(het weiden van de kudde des Heren)

„We moeten nú de stilte verbreken
om voor de hele Kerk de ware aard te openbaren
van de lieden die deze kwalijke vermomming
hebben aangenomen."

St. PIUS X.

PIUS·X
·PAX·
PIUS ·X·
Giuseppe Sarto. Patriarch of
Venice. born at Riese. elected on the
9th August 1903. Happily ruling.
DEPOSITATA
S.A.I.G.A. Armanino - Genova
L. FERLONI - ROMA

Het Theologisch Modernisme

•DEEL I

DE MODERNISTISCHE DWALINGEN

•DEEL II

DE OORZAKEN VAN DE
MODERNISTISCHE DWALINGEN

•DEEL III

DE REMEDIE TEGEN DE
MODERNISTISCHE DWALINGEN

Opmerkingen Behorende bij de Uitgave van 2015

Behoudens de vier brieven is deze hernieuwde tekst van de uitgave uit 1908 (zie pag. 9) aan onze moderne schrijfwijze en het huidig taalgebruik aangepast, zonder daarmee aan zijn betekenis af te doen.

Dit boekje reproduceert in zijn totaliteit en in de exacte volgorde van ideeën de baanbrekende Encycliek "Pascendi Dominici Gregis – Over de Leer der Modernisten", die Z. H. Pius X in 1907 het licht heeft doen zien. Op pagina 99 staat: „En thans, als men met één blik heel hun stelsel overziet, wie zal zich er dan over verbazen dat wij dit kenmerken als de 'opeenstapeling van alle ketterijen' (omnium hæreseon collectum)?" Het zij opgemerkt dat dit in onze tijd in een nieuwe levenswijze is gemuteerd bekend staande als de NEW AGE, een buitenkerkelijke beweging die thans miljarden aanhangers telt.

Pater Lemius heeft bij zijn poging de ideeën van Pascendi beter toegankelijk te maken uitstekend werk verricht. Lemius' werk kreeg van Z. H. de Paus de hoogste lof toebedeeld waarbij deze de wens uitsprak dat het een ruime verspreiding zou krijgen. Het boekje, dat nog niets aan actualiteit heeft ingeboet maakt de betekenis van de encycliek duidelijker dan anders het geval zou zijn geweest voor lezers die weinig bekend zijn met het onderhavige onderwerp.

Alhoewel de Modernistische uitgangspunten reeds in de "Syllabus Errorum" (lijst van dwalingen) voorkwamen, die Paus Pius IX in 1864 het licht deed zien, uitgangspunten die kort nadien door het Eerste Vaticaans Concilie werden veroordeeld, was het bij de eeuwwende noodzakelijk geworden nieuwe stappen te zetten. In juni 1907 heeft het Heilig Officie (voorloper van de Congregatie voor de Geloofsleer) een syllabus uitgegeven getiteld "Lamentabili Sane" (met waarlijk betreurenswaardige uitkomsten), hetwelk 65 Modernistische proposities veroordeelde, spoedig daarna gevolgd door Pascendi.

Dat Jean-Baptiste Lemius de 'ghost-writer' van Pascendi was, is misschien niet geheel onwaar want men ging er in het algemeen vanuit dat Kardinaal Merry del Val de echte schrijver was, zij het niet zonder assistentie. Ik breng in herinnering dat Del Val de schrijver was van "Het gebed voor ware nederigheid", zodat het niet moeilijk voor te stellen is dat hij, indien niet de schrijver, wél de geestelijke vader was van Pascendi zonder zich daarop te willen beroepen.

INHOUDSOPGAVE

•DEEL I

DE MODERNISTISCHE KETTERIJEN
(hoofdstuk 1 t/m 8)

Eerste Hoofdstuk.

De Religieuze Filosofie der Modernisten

Tweede Hoofdstuk.

De Modernist als Gelovige

Derde Hoofdstuk.

De Modernist als Theoloog

Vierde Hoofdstuk.

De Religieuze Filosofie der Modernisten (vervolg)

Vijfde Hoofdstuk.

De Modernist in zijn Historische Kritiek

Zesde Hoofdstuk.

De Modernist als Geloofsverdediger

Zevende Hoofdstuk.

Hervormingsdrift van de Modernist

Achtste Hoofdstuk.

Kritische Beschouwing van het Modernisme

•DEEL II

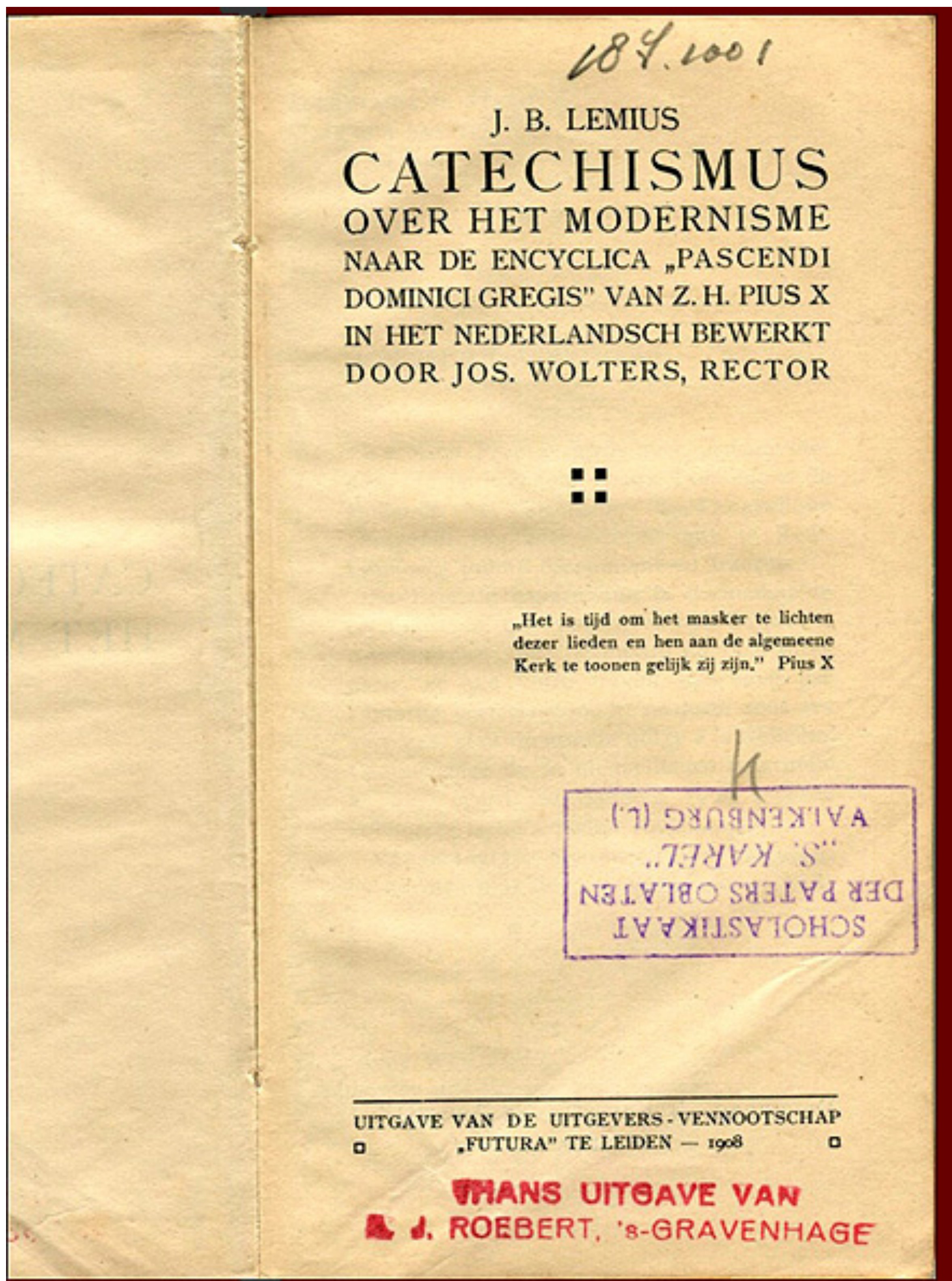
DE OORZAKEN VAN DE MODERNISTISCHE KETTERIJEN

•DEEL III

DE REMEDIE TEGEN DE MODERNISTISCHE KETTERIJEN

•BESLUIT

· De Verderfelijkheden van het Modernisme ·

184.1001

J. B. LEMIUS

CATECHISMUS

OVER HET MODERNISME

NAAR DE ENCYCLICA „PASCENDI DOMINICI GREGIS" VAN Z. H. PIUS X

IN HET NEDERLANDSCH BEWERKT DOOR JOS. WOLTERS, RECTOR

„Het is tijd om het masker te lichten dezer lieden en hen aan de algemeene Kerk te toonen gelijk zij zijn." Pius X

SCHOLASTIKAAT
DER PATERS OBLATEN
„S. KAREL"
VALKENBURG (L.)

UITGAVE VAN DE UITGEVERS-VENNOOTSCHAP
„FUTURA" TE LEIDEN — 1908

THANS UITGAVE VAN
A. J. ROEBERT, 's-GRAVENHAGE

Drukkerij „'t Kasteel van Aemstel"
Amsterdam

EEN WOORD VOORAF VAN DEN VERTALER.

Ondergeteekende had dezen winter in eene vergadering der vereeniging „Geloof en Wetenschap” te Helmond over het Modernisme gesproken en daarbij dezen „Catéchisme de l’encyclique” warm aanbevolen. Toen hij terstond daarop werd aangezocht daarvan ook een Nederlandsche bewerking te bezorgen, zat er voor hem wel niets anders op dan dit den leden te beloven.

Moge zijn arbeid, alhoewel gebrekkig, niet geheel nutteloos zijn. Voor den tekst der encyclica is gebruik gemaakt van de vertaling, destijds gegeven door „De Tijd”, verkrijgbaar bij Van Langenhuijsen te Amsterdam. Van deze gelegenheid maakt ondergeteekende gebruik om aan redactie en uitgevers zijn dank te zeggen voor hunne toestemming en tevens om die vertaling in brochurevorm nog eens aan te bevelen aan de Katholieken van Nederland.

Jos. Wolters,
Rector van het Missieklooster „Heilig Bloed”
bij Beek en Donk.

Op den feestdag van O. L. V. Boodschap,
25 Maart 1908.

BRIEF VAN Z. E. KARDINAAL MERRY DEL VAL AAN DEN SCHRIJVER.

ZEEREERWAARDE HEER,

Naast hoogen lof heb ik het genoegen om Uzeereerwaarde de uitdrukking der hoogste voldoening over te brengen uit naam van den Heiligen Vader, nadat ik Hem uw schitterend werkje aangeboden heb, tot titel voerend: Katechismus over het Modernisme, naar de Encyclica „Pascendi Dominici Gregis".

Het karakter van dit pauselijk document en de aard der dwalingen, die er in veroordeeld worden, konden wel eens het spoedige en volledige verstaan belemmeren van deze hoogst gewichtige encyclica in al hare onderdelen; ik heb daarbij op het oog de minder ontwikkelde klassen en die eenigszins staan buiten de geestesbeweging, zoowel in goede als in verkeerde richting; ook bedoel ik hiermede die kringen, die wel zeer geneigd zijn om dwalingen toegang te verleenen, vooral wanneer deze zich onder den valschen schijn van wetenschappelijkheid aandienen, maar die tevens niet voorzichtig genoeg zijn om met hetzelfde gemak de oorzaak van het kwaad in te zien.

Daarom hebt gij een werk verricht van buitengewoon nut door het document te ontleden in vragen, naar de eenvoudige en doorgevoerde methode van uw katechismus, en het aldus onder het bereik te brengen van de minst ontwikkelde geesten.

Zijne Heiligheid schepte behagen in uw vernuftigen en vruchtbaren arbeid, en U prijzende om nog eene andere reden, n.l. dat gij in niets afwijkt van den tekst zelf der encyclica, wenscht Zij U een ruime verspreiding van uw zoo tijdig verschenen werk, en verleent U van harte den Apostolischen zegen.

Na U deze mededeelingen gedaan te hebben, dank ik U op mijne beurt voor het exemplaar van dat werkje, dat gij mij zoo vriendelijk hebt aangeboden, en hernieuw U de uitdrukking der gevoelens van hooge waardeering, waarmede ik verblijf Uzeereerwaarde's dienaar

R. Kardinaal MERRY DEL VAL
Rome, 14 December 1907

SEGRETARIA DI STATO
DI SUA SANTITA.

N° 30449

DAL VATICANO, le 4 Juin 1908.

MONSIEUR L'ABBÉ.

Le Saint Père a appris avec plaisir votre désir de faire connaître aux Catholiques de Hollande le Catéchisme de l'Encyclique „Pascendi Dominici Gregis" que le R. P. Lémius à publié récemment en français.

Sa Sainteté espère que la traduction de cet opuscule, que vous avez faite en langue Néerlandaise, vous permettra de réaliser ce désir, et que votre travail, approuvé par l'autorité ecclésiastique et propagé sous ses auspices, sera de grande utilité à la Religion. Comme gage de sa bienveillance paternelle à votre égard, Sa Sainteté vous accorde, volontiers la bénédiction Apostolique.

Veuillez agréer, Monsieur l'abbé, l'assurance de mes plus dévoués sentiments en N. S.

R. Card. MERRY DEL VAL.

M. L'Abbé WOLTERS.
Aumônier des Soeurs Missionnaires
du Précieux Sang,
BEEK-LEZ-HELMOND.

Het Modernisme Vroeger en Nu

Samenvatting van een artikelenreeks van Prof. mag. dr. J.P.M. van der Ploeg O.P., verschenen in de Catholica uitgaven van febr. t/m april 2003 (nrs. 5, 6 en 7).

De voorgeschiedenis van het Modernisme

Het Theologisch Modernisme zet zijn eerste stappen reeds in de 15e eeuw ten tijde van het opkomend humanisme. Vanaf de 18e eeuw ging men via het humanisme ook het Christendom aanvallen, iets wat men tot dan toe nooit had gewaagd.

In de 18e eeuw werd de rede, ook wel de ratio of het verstand genoemd, boven het geloof en de godsdienst geplaatst. De openlijke strijd tegen het Christendom uitte zich in Londen, reeds in 1717, bij de oprichting van de Vrijmetselarij. Die vond binnen het Protestantse milieu uit die dagen een goede voedingsbodem. De beweging werd elders in Europa onder aanvoering van koning Frederik II van Pruisen enthousiast onthaald; maar vooral in Frankrijk, waar de vrijdenkers Voltaire, Diderot en D'Alembert een belangrijke invloed uitoefenden om de geesten in de gewenste richting te leiden. Al dit woeden leidde tot de Franse Revolutie waarvoor het startschot, zoals eenieder weet, op 14 juli 1789 werd gegeven.

Het idee van de absolute superioriteit van de mens en zijn rede werkten ook door ná de Franse Revolutie. Het 'rationalisme' werd toen gekoppeld aan het 'romantisme' van Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), dat de individualiteit, uniciteit en de spontane, subjectieve emoties en 'appetites' voorop stelt. Een andere stroming was het 'utilitarisme' van Jeremy Bentham (1748-1832) dat het grootst mogelijke nut voor de grootst mogelijke meerderheid nastreeft. Het is de gedrochtelijke samenstelling van deze drie stromingen die tot de huidige maatschappelijke inrichting heeft geleid. Het romantisme en

utilitarisme passen onder het begrip naturalisme. Nog altijd zijn het rationalisme en naturalisme de pijlers van het moderne denken en doen en vormen ze de basis van de vrijmetselaarsfilosofie.

Paus Pius IX heeft het rationalistisch en naturalistisch ongeloof fel bestreden. In 1864 bracht hij “De Syllabus” uit met een lijst van tachtig dwalingen over God, de Kerk en andere kwesties. In 1870 plaatste hij de kroon op zijn werk met het bijeenroepen van het Eerste Vaticaans Concilie.

Paus Leo XIII veroordeelde een geestesstroming, die het amerikanisme werd genoemd en die als een voorloper van het hedendaagse Modernisme kan worden beschouwd. In een brief van 1899 schreef Leo XIII aan de aartsbisschop van Baltimore dat de betekenis van de Katholieke leer onveranderlijk is en dat men de natuurlijke deugden niet boven de bovennatuurlijke mag stellen; ook mag men de natuurlijke deugden niet verdelen in actieve en passieve deugden of de passieve deugden als minder belangrijk beschouwen voor ‘onze tijd’, want dat gebeurde toen wel. Hierdoor minachtte men het religieuze contemplatieve leven. De vermaning werd ter harte genomen en het amerikanisme verdween.

De encycliek Pascendi Dominici Grecis

Paus Pius X veroordeelde het Modernisme in zijn encycliek uit 1907, “Pascendi Dominici Grecis”. De encycliek bewoog zich vooral op dogmatisch en Bijbels gebied, zoals dat bij Modernisten gold, maar begaf zich nauwelijks op het gebied van de moraal. Aanleiding voor het op de voorgrond treden van deze stroming was de filosofie van Kant (†1804) volgens welke God en het bovennatuurlijke niet gekend kunnen worden, alhoewel zijn bestaan ‘an sich’ niet werd ontkend. Voor het religieuze denken zou slechts de studie van de geschiedenis uitkomst bieden. Deze stelling heeft een krachtige impuls gegeven aan de moderne of vrijzinnige bijbelkritiek, eerst binnen het Protestantisme en later ook binnen de Roomse Kerk.

Het zwaartepunt van het Modernisme in Frankrijk lag bij de priester Alfred Loisy. Hij stierf geëxcommuniceerd. In Engeland was de leidende Modernist de Jezuïet G. Tyrrell. Hij werd uit de orde gezet en tevens geëxcommuniceerd. Dat was in 1909. De bekendste Italiaanse Modernist was de priester Ernesto Bonaiuti. Zijn excommunicatie volgde in 1926.

'Pascendi' verwijst eerst naar het agnosticisme, wat de leer is van het niet kunnen kennen van de diepere realiteit der dingen. De agnosticus beweert dat Gods bestaan niet kan worden afgeleid uit de zichtbare dingen – Paulus schrijft in de Romeinenbrief (hfst. 1) juist het tegendeel. Het gevolg hiervan is dat er binnen dit systeem geen redelijke argumenten bestaan om in de Bijbelse God te geloven en vanzelfsprekend volgt daaruit dat wonderen en profetieën als ireëel worden beschouwd. Het Modernisme is wel bereid een religieus 'gevoel' te aanvaarden. Volgens deze leer ervaart de mens in zijn onbewuste de behoefte om in iets te geloven. Dat 'gevoel' is volgens het Modernisme een innerlijke openbaring in de mens. Het dogma van de Katholieke Kerk zou slechts 'formule' zijn die met het voortschreiden der tijd aan verandering onderhevig is, toegespitst op wat men dienstbaar acht binnen het religieuze 'Daseinsgefühl' (levens- of existentieel gevoel). De Modernisten brengen een totale scheiding aan tussen geloof en wetenschap: het geloof is zelfs volkomen ondergeschikt aan die wetenschap. Modernisten laten zich ook niet gezeggen door de teksten van het kerkelijk leergezag. Volgens het Modernisme komt ons godsidee voort uit het schimmige religieuze sentiment van de mens en vindt niet zijn ontstaan in een objectieve waarheid. De formules die we gebruiken om een religieuze waarheid uit te drukken zijn hiermee afgezwakt tot louter symbolische uitspraken. Kerk en sacramenten kunnen daarom ook niet door een christusfiguur als onveranderlijk instituut aan de mensheid gegeven zijn; de Heilige Schrift dus ook niet door de Heilige Geest zijn geïnspireerd en moet daarom tal van menselijke tekortkomingen en dwalingen bevatten, zoals trouwens elk door mensen geproduceerd werk.

Iedere godsdienst, aldus het Modernisme, kan en moet vanuit de mens worden verklaard. Hierop bestaat geen alternatief. En gaat het verder: de godsdienst als exponent van het geloof vindt zijn oorsprong in de menselijke behoefte. Deze leer is door 'Pascendi' als het 'immanentisme' veroordeeld.

De anti-modernisteneed (Sacrorum Antistitum)

In het bovenstaande zijn maar enkele trekken van het Modernisme weergegeven waar de encycliek over spreekt. Ze zijn terug te vinden in de op 1 september 1910 door Pius X voorgeschreven anti-modernisteneed, die werd voorgeschreven aan alle priesters en wijdelingen tot de hogere orden en aan alle anderen die in de Kerk een geloofsbelijdenis moesten afleggen. Daarin vinden wij de volgende door de Modernisten ontkende waarheden van de kerkelijke leer opgesomd:

1. Ik belijd dat God door het natuurlijk verstand kan worden gekend.
2. Ik aanvaard dat wonderen en profetieën de allerzekerste tekens zijn waardoor de goddelijke oorsprong van het Christelijk geloof wordt aangetoond.
3. De Kerk werd door Jezus Christus persoonlijk en direct gesticht; zij is de behoedster en leermeesteres van de geopenbaarde waarheid, dat gebouwd is op Petrus en zijn opvolgers.
4. Ik aanvaard de leer van het geloof in dezelfde zin als zij ons door de apostelen en de orthodoxe vaders (kerkvaders) is overgeleverd, waarbij ik de dwaling afwijs volgens welke de leer der Kerk zich zo heeft ontwikkeld dat de dogma's op den duur een andere zin hebben gekregen; ook wijs ik de dwaling af van hen die wijsgerige stelsels, die naar eigen zeggen steeds worden verbeterd, in de plaats wil stellen van de geloofsleer van de Kerk.
5. Ik belijd dat het geloof geen blind gevoelen is dat uit het onderbewustzijn voortkomt, maar een instemming van het verstand met een 'uit het gehoor' ontvangen waarheid

(Rom. 10:17), waardoor wij op gezag van een persoonlijke God, onze Schepper en Heer van de volmaakte Waarheid, alles aanvaarden wat Hij heeft geopenbaard.

Op de belijdenis van deze vijf fundamentele geloofswaarheden volgt in de eedsformule de uitdrukkelijke verwerping van de Modernistische dwalingen, waarvan er nog enkele van de ergste worden opgenoemd. Heel in het bijzonder gaat de eedsformule in op de betekenis van de Heilige Schrift en de wijze waarop deze moet worden verklaard; verder op de betekenis en waarde van de goddelijke overlevering. Wat het laatste betreft veroordeelt de eed de dwaling dat deze overlevering niets goddelijks heeft of dat men dit 'goddelijke' in pantheïstische zin zou moeten verstaan.

Omne malum ab clero

Uit dit alles is wel duidelijk met hoeveel recht Pius X het Modernisme een "verzameling van alle ketterijen" kon noemen. Terwijl eerdere ketterijen een of meer waarheden van het Katholieke geloof aanvielen, waarbij de aanstichters dan meestal de Kerk verlieten om er zelf een op te richten, verwerpt het Modernisme praktisch de gehele leer van de Kerk; zij trekt zelfs het bestaan van een persoonlijke God in twijfel of houdt er geen rekening mee. Hoe dit kan doorwerken blijkt als we even een sprong in de geschiedenis maken. Een vijftal jaar na het concilie, zo rond 1970, hield het Katholiek Sociaal Kerkelijk Instituut van de Radboud Universiteit (het Kaski) onder de priesters in de binnenstad van Den Haag een enquête. En wat bleek? Voor bijna iedereen – de uitzonderingen waren zo zeldzaam dat ze niet in de uitkomst van de enquête werden verwerkt – had God opgehouden nog betekenis te hebben in hun leven; Hij was niet veel meer dan een naam geworden ver weg aan de horizon. Er is een oud Latijns spreekwoord, aldus Van der Ploeg: "Omne malum ab clero", of: alle kwaad komt van de clerus. En gaat hij verder: „Dit kan zeker worden gezegd van het Modernisme dat door priesters in de Kerk is verspreid. De priesters zijn het die tot taak heb-

ben de ware leer te verkondigen; niet zelden zijn ze tevens verkondigers van dwaalleer in casu het Modernisme."

Ondanks de bekende waarschuwing van Vaticanum II, die luidt: „De hele leer van de Katholieke Kerk moet absoluut helder uiteen worden gezet. Niets is zo vreemd aan het oecumenisme als dat vals irenisme waardoor de zuiverheid van de leer schade lijdt en haar echte en zekere betekenis wordt verduisterd." (decreet oecumenisme nr. 11) Desondanks worden de tegenwoordige opvattingen die recht ingaan tegen het Rooms Katholicisme niet meer veroordeeld. Nog wel vanuit Rome maar niet meer op lokaal vlak! Veel van wat nu aan het eind van de 20e eeuw wordt gepubliceerd en als waarheid verkondigd is in strijd met de traditionele leer van de Kerk.

• *Wie was Professor Jan van der Ploeg?*

De priester-dominicaan Johannes van der Ploeg (1909- 2004) was hoogleraar, hebraïcus en archeoloog. Van der Ploeg was van 1960 tot 1961 rector magnificus van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

In 1971 werd Van der Ploeg voorzitter van de in dat jaar opgerichte Stichting tot Behoud van het Rooms-Katholieke Leven en hoofdredacteur van het door haar uitgegeven maandblad Katholieke Stemmen. In dit blad streed Van der Ploeg tegen wat hij zag als Theologisch Modernisme; langs die weg probeerde hij een dam op te werpen tegen de toenemende afbraak van het bestaande geloof, die naar zijn zeggen grotendeels te wijten was aan de Nederlandse bisschoppen en bepaalde lobbygroepen, echter niet zonder steun van de parochiepriesters. Ook bij dit blad botsten de meningen. In 1984 verliet hij de redactie van Katholieke Stemmen en richtte hij in samenwerking met onder andere Toon Bongers het Katholiek Maandblad op, later Catholica geheten.

Bij het Vaticaan klaagde Van der Ploeg veelvuldig over het progressieve beleid van het Nederlands episcopaat onder aanvoering van Kardinaal Alfrink bij wie de Modernistische ideeen van Edward Schillebeeckx O.P. een gretig onthaal vonden. Deze was in 1958 tot hoogleraar dogmatiek benoemd aan de Universiteit van Nijmegen. Van der Ploeg voelde zich steeds minder thuis binnen de Nederlandse tak van de dominicaner orde en zo verliet hij het college Albertinum, waar hij vele jaren had gedoceerd, om op zichzelf te gaan wonen. *

In 1993 werd Van der Ploeg moderator van de in dat jaar opgerichte Nederlandse afdeling van de Internationale Federatie Una Voce die zich inzette voor de traditionele Romeinse ritus (de Tridentijnse mis). Hij betuigde steun aan de antimodernistische aartsbisschop Marcel Lefebvre maar volgde hem niet in diens breuk met Rome. **

Op een bijeenkomst in 1996 in Düsseldorf, door Una Voce georganiseerd, beschreef Van der Ploeg de evolutie van de Nederlandse Kerkprovincie na het Tweede Vaticaans Concilie als volgt: „Gedurende en na het concilie begonnen Modernisten het zaad van twijfel te zaaien in de harten van de gelovigen. De traditionele catechismus werd afgeschaft. Vooral door invoering van de nieuwe liturgie en het gebruik van een geheel nieuwe terminologie – de Heilige Mis werd voortaan 'dienst' genoemd, de priester werd 'degene die voorgaat in de dienst' – werd men in het gunstigste geval doordrongen van een Protestantse houding. Dit alles droeg bij tot een verlies aan geloof en verslapping van het religieuze leven. De toestand verergerde toen priesters, beïnvloed door het Modernisme, de gelovigen vertelden dat veel dingen die zij tot dan toe hadden geleerd, niet waar waren." ***

* "In Memoriam Mgr. Prof. Mag. Dr. J.P.M. van der Ploeg O.P. (1909-2004)" - Catholica nr. 21 # 2004.

** "De professor heeft nergens spijt van" van Hans Toonen - De Stem # 28 januari 1981.

*** "Dominicaan Van der Ploeg streed tegen moderne ketterij", ontleend aan de website van RKK Katholiek Nederland d.d. 4 augustus 2004.

PREAMBULE

Over de ernst der Modernistische Ketterijen

Vraag. — *Wat is de eerste plicht die onze Heer Jezus Christus aan de Roomse Hogepriester heeft opgelegd?*

Z. H. Pius X antwoordt: — „Aan de ons van godswege toevertrouwde zending om Zijn kudde te weiden heeft Jezus Christus als eerste plicht verbonden om met de grootste zorg de aan de heiligen toevertrouwde geloofsschat in stand te houden, zowel tegenover de wereldse spitsvondigheden als de kritiek van een foutief gerichte zogenaamde wetenschap."

V. — *Is deze waakzaamheid door alle eeuwen nodig geweest?*

A. — „Ongetwijfeld is er geen eeuw geweest zonder dat het Katholieke volk nood had aan een dergelijke waakzaamheid; want nooit heeft het onder aansporing van de vijand van de mensheid „aan lieden ontbroken van verderfelijke taal (Hand. 20:30), aan verspreiders van nieuwigheden en verleiders (Tim. 1:10), noch aan slaven van dwaling die tot dwaling verleiden (2 Tim. 3:13)."

V. — *Zijn deze slaven van dwaling die tot dwaling verleiden momenteel talrijker en wat streven zij na?*

A. — „Helaas moeten wij erkennen dat in de laatste tijden het aantal van de vijanden van Christus' Kruis buitensporig is toegenomen. Zij leggen zich met een nieuwe en bijzonder verraderlijke behendigheid erop toe de levenskracht van de Kerk af te tappen en willen zelfs, indien dat mogelijk ware, het rijk van Christus omverwerpen."

V. — *Waarom mag Z. H. de Paus niet langer zwijgen?*

A. — „Om de schijn van ontrouw te vermijden jegens onze allerheiligste plicht zou het ongepast zijn nog langer te zwijgen. Ook telt mee dat de goedertierenheid – die wij in de hoop op verbetering tot nu toe hebben getoond – niet mag worden uitgelegd als een verwaarlozing van onze taak."

V. — *Waar zijn tegenwoordig de dwaaleraars? Bevinden die zich uitsluitend onder onze met open vizier strijdende vijanden?*

A. — „Wat ons voornamelijk dwingt om onverwijld onze stem te verheffen is de constatering dat dwaalleraars tegenwoordig niet alleen gevonden worden onder onze erkende vijanden. Zij schuilen – en zijn zodoende een voorwerp van aanhoudende bezorgdheid en vrees – in de schoot zelf en het hart van de Kerk. Deze vijanden zijn des te geduchter naarmate ze minder openlijk naar buiten treden."

V. — *Maar, Heilige Vader, vindt men die verborgen vijanden, die uw vaderhart beangstigen, onder de Katholieken of zelfs onder priesters?*

A. — „Eerwaarde broeders, wij spreken hier over velen die tot de Katholieke leken behoren en wat des te betreurenswaardiger is tot de priesterschare, die onder een schijn van liefde voor de Kerk zich zonder enige bescheidenheid als kerkverbeteraars opwerpen. En dat doen zij zonder een gedegen kennis van de wijsbegeerte en theologie. Ze zijn tot in hun merg verrot door het 'venijn der dwaling' (dat bij de tegenstanders van de Kerk is onttrokken)."

V. — *Durven deze leken en priesters, die zich als kerkverbeteraars opwerpen, Jezus' werk in de persoon zelf aan te vallen?*

A. — „Ja. In gesloten gelederen bestormen ze het allerheiligste werk van Jezus zonder een greintje respect voor de persoon zelf van de goddelijke verlosser die ze in heiligschennende vermetelheid tot een gewoon mens verlagen."

V. — *Deze mensen zullen toch niet verbaasd staan dat zij door Z. H. (Zijne Heiligheid) als vijanden van de Kerk worden aangemerkt?*

A. — „Toch wel. Deze lieden staan verbaasd over het feit dat wij ze rangschikken onder de vijanden van de Kerk. Wie zal na kennis te hebben genomen van hun ideeën het niet terecht vinden dat Z. H. hun taalgebruik en handelswijze streng veroordeelt? Z. H. doet dat zonder een oordeel te willen uitspreken over hun motivatie, want zoiets komt alleen God toe. Gewis, wie zegt dat zij de ergste vijanden van de Kerk zijn doet de waarheid geen geweld aan."

V. — *Waarom zegt u dat zij de ergste vijanden van de Kerk zijn?*

A. — „Want niet van buiten maar – gelijk reeds werd opgemerkt – van binnenuit werken zij aan de ondergang van de Kerk. Het gevaar zetelt bij wijze van spreken in haar ingewan-

den en aderen. De aangerichte schade is des te ernstiger naarmate zij de Kerk beter hebben leren kennen."

V. — *Is dat het enige?*

A. — „Bedenk wel dat zij niet aan takken de bijl hebben gelegd maar aan de wortel zelf, aan het geloof in zijn innigste vezels."

V. — *Stellen zij er zich tevreden mee de levenswortel zelf af te kappen?*

A. — „Na eenmaal de wortel van het onsterfelijk leven te hebben afgekapt leggen zij zich erop toe het gif door de hele boom te leiden. Geen deel van het Katholieke geloof is veilig voor hun hand, geen deel dat zij niet trachten te verderven."

V. — *Hoe streven zij hun doel na? Hoe gaan ze te werk?*

A. — „Terwijl zij langs ontelbare wegen hun heilloos doel bevorderen, is er niets zo arglistig, niets zo leugenachtig als hun werkwijze; de pure rationalist en de Katholiek nemen ze in zich op. Dat doen ze met zulk een gewiekstheid dat de weinig onderlegde mens gemakkelijk kan worden misleid."

V. — *Dan moeten dat soort Katholieken en priesters toch wel voor de de gevolgen van hun leer terugdeinzen?*

A. – „Volleerd in vermetel optreden deinzen zij – ongeacht de consequenties – voor niets terug en blijven koppig en op hoge toon aan hun mening vasthouden."

V. — *Wat maakt ze bijzonder gevaarlijk en wat geeft ze nog meer macht om de geesten op een dwaalspoor te brengen?*

A. — „Daarnevens, wat heel wat mensen overtuigt van de oprechtheid van hun intenties, leiden zij een zeer arbeidszaam leven en leggen een buitengewone inspanning en ijver aan de dag bij de bestudering van allerlei wetenschappen, terwijl hun gedrag dankzij een gestrenge levenswandel van alle kritiek ontheven is."

V. — *Is er nog hoop op genezing?*

A. — „Per slot van rekening, en dit ontneemt bijna elke kans op genezing, zijn ze zozeer van de voortreffelijkheid van hun ideeën overtuigd dat ze elke vorm van gezag en dwang afwijzen. Ze laten zich door een ontspoord geweten leiden dat zijzelf toeschrijven aan een nobel streven naar kennis van de waarheid. Dat is echter gestoeld op een hoogmoedige en onwrikbare overtuiging van hun eigen begripsvermogen."

V. — *Heilige Vader had u soms gehoopt deze verdwaalde zielen te corrigeren en terug te brengen naar het rechtzinnig geloof?*

A. — „Zeker, wij wilden deze mensen destijds tot betere gedachten brengen en daarom hebben wij als bij kinderen aanvankelijk zachtheid betracht en pas later gestrengheid. Uiteindelijk, en dat met grote tegenzin, hebben wij ze openlijk tot de orde geroepen. De vruchteloosheid van onze pogingen is niet ongemerkt gebleven. Een wijle buigen ze het hoofd om het vervolgens des te hovaardiger omhoog te heffen."

V. — *Als alle hoop vervlogen is om die vijanden te bekeren, waarom verheft u dan toch uw stem, Heilige Vader?*

A. — „Indien het slechts om hun eigen belang ging, hadden wij misschien nog kunnen zwijgen, maar de Katholieke veste, haar integriteit staat op het spel. Daarom is het met stilzwijgen gedaan. Dat zou vanaf nu een misdaad zijn.

V. — *Dus nu is de tijd gekomen om te spreken?*

A. — „Ja de tijd is gekomen om het masker van deze lieden af te werpen en aan de hele kerk te tonen wie ze werkelijk zijn."

V. — *Welke naam moet men aan deze nieuwe vijanden van Christus zelf en de door Hem gestichte Kerk geven?*

A. — „Modernisten of desgewenst theologische Modernisten. Zo worden zij meestal en met goede reden genoemd."

V. — *Wat is het doel van deze encycliek en hoe wordt zij gebracht?*

A. — „Het hoort tot de tactiek van de Modernisten, inderdaad een wel zeer listige, om hun gedachtengoed zonder enige orde en systematische rangschikking te presenteren. Hun leer brengen zij in losse flarden, her en der, waardoor het lijkt dat ze twijfelen en onzeker zijn terwijl ze voor zichzelf precies weten waar ze mee bezig zijn.

Het is daarom vóór alles van belang deze leer vanuit een globaal standpunt te overzien en op de onderlinge verbanden te wijzen. Na ons hier in deel 1 op te hebben toegelegd, concentreert deel 2 van dit boekje zich op de oorzaken van hun dwalingen. Tenslotte komen in deel 3 de middelen aan bod waarmee de Kerk het kwaad probeert te bestrijden."

•DEEL I

DE MODERNISTISCHE KETTERIJEN.

Vraag — *Welke persoonstypen vertegenwoordigen de theologische Modernisten, waarmee we hun dwaalleer beter kunnen begrijpen?*
Antwoord — „Voor een beter inzicht in deze complexe materie dient men te beseffen dat de Modernist meerdere persoonstypen in zich bergt, zich er zogezegd mee verenigt. We spreken dan van de filosoof, de gelovige, de theoloog, de historicus, de tekstcriticus, de geloofsverdediger (apologeet) en de hervormer. Deze typen dient men te onderscheiden wil men hun systeem begrijpen, zich zijn beginselen eigen maken en zo de gevolgen ervan kunnen overzien."

Eerste Hoofdstuk.

De Religieuze Filosofie der Modernisten

§ 1. Agnosticisme

Vraag — *Om met de filosoof te beginnen: welke leer wordt door de Modernisten gebruikt als basis voor hun godsdienstig systeem?*
Antwoord — „De theologische Modernisten nemen als basis de filosofische constructie die gewoonlijk bekend staat als het agnosticisme."

V. — *Kunt u in het kort het agnosticisme uitleggen?*
A. — „Krachtens deze overtuiging is de menselijke rede afhankelijk van de fenomenologie, dat wil zeggen van de dingen die waarneembaar zijn op de wijze zoals die zich aan onze zintuigen voordoen. Voorts zou de rede niet gerechtigd en in staat zijn de grens van het waarneembare te overschreiden. Derhalve kan het individu zich niet rechtstreeks tot God wenden en tot een waarachtige kennis van Diens bestaan komen, ja zelfs niet via de grootsheid der dingen die zich aan ons voordoen."

V. — *Wat concluderen de Modernisten uit deze levensbeschouwing?*
A. — „Daaruit leiden zij twee dingen af: dat God niet een onmiddellijk object van de wetenschappelijke praktijk kan zijn, en wat het wetenschappelijk geschiedkundig onderzoek betreft kan Hij geen object zijn dat daar deel van uitmaakt."

V. — *Wat komt er bij zo'n conclusie terecht van de in de menselijke natuur gelegde godskennis en van het fundament waarop het geloof berust hetwelk ons door de externe openbaring is meegedeeld?*
A. — „De kwestie is simpel: met één pennestreek schrappen de Modernisten al deze zaken en delegeren ze naar het intellectualisme, een stelsel waarvan zij betogen dat het reeds lang verouderd is en slechts een meewarig glimlachje verdient."

V. — *Maar misschien laten zij zich door de veroordelingen van de Kerk op het juiste pad brengen?*
A. — „Niets weerhoudt hen, zelfs niet de verklaringen waarmee de Kerk deze monsterachtige dwalingen veroordeelt."

V. — *Kunt u op dit punt de leer aangeven van het Vaticaans Concilie (die van 1870) ten aanzien van dit soort dwalingen?*
A. — Het Vaticaans Concilie verklaart in haar Dogmatische Constitutie van het Katholieke Geloof (2:1-3): „Indien iemand zegt dat het natuurlijk licht van de menselijke rede onbekwaam is het bestaan van de enige en ware God, onze schepper en meester, door middel van de geschapen dingen met zekerheid vast te stellen, hij zij anathema." En voorts: „Indien iemand zegt dat het onmogelijk is of onnuttig dat de mens dankzij de goddelijke openbaring God en de aan Hem verplichte eredienst leert kennen, hij zij anathema." En tenslotte: „Indien iemand zegt dat de mens niet door goddelijke macht verheven kan worden tot een kennis en volmaaktheid die de gewone natuur te boven gaan, maar alleen door een voortdurende ontwikkeling 'vanuit zichzelf' uiteindelijk kan en moet komen tot het bezit van al wat waar en goed is, hij zij anathema."

V. — *Op welke wijze gaan de Modernisten over van het agnosticisme, dat vanuit het pure 'onkenbare' vertrekt, naar het wetenschappelijk en geschiedkundig atheïsme waarvan essentie pure 'negatie' is (de ontkenning)? Door welk een gekunstelde redenering komen zij ertoe om – terwijl zij zeggen niet te weten of God al dan niet in de geschiedenis ingrijpt – Gods interventies zuiver menselijk te beoordelen vanuit de absurde veronderstelling dat Hij daar part noch deel aan heeft?*

A. — „Wie het weet mag het zeggen. In elk geval staat voor hen buiten kijf dat de wetenschapsbeoefening en het historisch onderzoek totaal atheïstisch moeten zijn. Voor deze terreinen zou slechts plaats zijn voor de 'fenomenologie'. God en het goddelijke zijn daaruit verdreven."

V. — *Welke conclusies zijn uit deze waanzinnige leer af te leiden ten aanzien van de hoogstheilige persoon van Jezus Christus, de mysteriën van Zijn leven en dood, van Zijn verrijzenis en glorierijke hemelvaart?*

A. — „Dat gaan wij aanstonds zien."

§ 2. De Immanentieleer

V. — *Volgens hetgeen u zojuist heeft opgemerkt is het agnosticisme alleen de negatieve kant van de leer der Modernisten. Is er naast het niet kunnen weten ook een positief 'erkennen'?*

A. — „Het positieve erkennen of het kunnen weten wordt gekenmerkt door wat men de 'vitale immanentie' noemt."

V. — *Hoe begeven de theologische Modernisten zich van het agnosticisme naar de leer van het immanentisme?*

A. — „Daartoe gaan zij als volgt te werk. Of de godsdienst nu natuurlijk of bovennatuurlijk is, er is altijd wel een of andere uitleg. Als het reële godsbesef eenmaal verworpen is en iedere toegang tot de goddelijke openbaring is afgesloten door de verwerping van zijn op feiten gebaseerde historiciteit, ja wat meer zegt, als elke uitwendige openbaring wordt afgewimpeld, dan is wel duidelijk dat de verklaring van het bestaan van godsdienst onmogelijk kan worden gevonden in iets dat buiten de mens staat. Die moet zich daarom in het binnenste van de mens bevinden. En daar de Modernisten godsdienst als een levenswijze zien, als iets vitaals dat in de menselijke cultuur verankerd ligt, zoeken zij hier de verklaring van een godsdienstige praktijk. Ziedaar het principe van hun immanentieleer."

V. — *Ik begrijp dat de Modernisten, als aanhangers van het agnosticisme, de verklaring van het verschijnsel godsdienst uitsluitend in de mens zelf zoeken en zijn socio-culturele omgeving, wat via de vitale immanentie of het ingeboren godsdienstig besef een bepaalde uitdrukkingsvorm heeft gekregen.*

De vraag is nu hoe zij deze vitale immanentie zien. Wat beschouwen ze als de belangrijkste stimulans voor de culturele expressie van de menselijke gemeenschap meer bepaald ten aanzien van het godsdienstige element?

A. — „De belangrijkste stimulans voor elke culturele expressie – en zoals gezegd behoort godsdienst daartoe – komt voort uit de behoefte of neiging die opstijgt vanuit een beweging van het hart. Deze neiging wordt als sentiment onderkend."

V. — *Waar ligt volgens deze gedachtenconstructie het beginstadium van het geloof en uit dien hoofde van de religieuze praktijk?*

A. — „Daar God het object is van iedere godsdienst, volgt hieruit dat God, die immers het begin en de grondslag van iedere godsdienst vormt, uit een innerlijk gevoel bestaat dat op zijn beurt uit 'de behoefte aan het goddelijke' ontspruit."

V. — *Past deze 'behoefte aan het goddelijke' volgens de Modernist binnen het domein van het bewuste denkproces?*

A. — „Deze behoefte, die zich alleen onder nauw omschreven omstandigheden openbaart, behoort niet wezenlijk tot het bewuste denkproces."

V. — *Waar zou deze 'behoefte aan het goddelijke' vandaan komen?*

A. — „De bron van de godsdienstige behoefte ligt daaronder verscholen. Om een uitdrukking uit de moderne psychologie te gebruiken, bevindt deze zich in het 'onbewuste' wiens stromingen zich onnaspeurlijk aan ons oog onttrekken."

§ 3. De Vermeende Oorsprong van Godsdienst

V. — *Indien men wil weten hoe deze 'behoefte aan het goddelijke' via zijn verwezenlijking in de mens in godsdienst uitmondt, wat antwoorden de theologische Modernisten dan?*

A. — De theologische Modernist legt uit: „De twee disciplines van wetenschap en geschiedenis worden door verschillende factoren begrensd: de ene uitwendig, die van de zichtbare wereld, de andere inwendig, die van het bewustzijn. Als die disciplines hun limiet hebben bereikt, kunnen zij onmogelijk verdergaan, want aan de andere kant ligt het onkenbare. De uitdaging die dit onkenbare stelt, hetzij buiten de mens aan gene zijde van de zichtbare natuur, hetzij in de mens zelf in de diepten van zijn binnenste, roept in een ziel die daar vatbaar voor is een bijzonder sentiment op zonder dat dit maar enigszins rationeel is onderbouwd." Commentaar: De Modernist onderwerpt zich wat dit betreft aan de regels van het apostatisch fideïsme dat de redelijke component in de totstandkoming van onze geloofsovertuiging uitsluit.

En verder: „Bedoeld sentiment heeft dit eigenaardig aspect dat de mens God als realiteit zoekt die tezelfdertijd zijn intrinsieke grondslag of psyche vormt. Dankzij dit ongrijpbaar innerwezen dat ons godsbesef voedt, zal de mens in zekere zin met God worden verenigd. Dit geloofsgevoel (de sensus fidei) aanvaarden wij als 'het geloof'. Aldus gedefinieerd maakt het geloof de grondslag uit van elke godsdienst." Commentaar: God als persoonlijk individu heeft hier afgedaan!

§ 4. Het Begrip Openbaring

V. — *Beperkt de Modernistische religieuze benadering zich tot het voormelde systeem?*

A. — „We hebben het eind van hun denksysteem nog lang niet bereikt of beter gesteld, van hun dwaasheid."

V. — *Wat ontdekken de Modernisten in het door hen veronderstelde sentiment van het goddelijke?*

A. — „In het bedoelde sentiment ontdekken zij niet alleen het geloof, maar samen mét en in het door hen omschreven geloof ontdekken zij de openbaringsgave die daarin zou 'vertoeven'."

V. — *Hoe ontstaat volgens hen een openbaring en in welke betekenis?*

A. — „Wat zou je, zeggen ze, anders kunnen verwachten voor iets dat voor openbaring doorgaat? Is het religieus gevoelen, zoals zich dat aan het bewustzijn toont geen openbaring zo niet het begin van een openbaring? Waarlijk, kan 'God' zoals het zich zij het uiterst vaag aan de ziel meedeelt, niet dezelfde religieuze betekenis hebben als de openbaringsgave?"

En gaan ze verder: „Aangezien God zowel het doel als het begin van het geloof is, houdt deze openbaring in dat het geopenbaarde en de openbaarder die wij God plegen te noemen identiek zijn."

V. — *Welke bizarre conclusie volgt uit deze filosofie, of liever gezegd, uit deze Modernistische absurditeit?*

A. — „Uit deze voorstelling van zaken volgt dat iedere godsdienst vanuit het voor deze godsdienst geldende perspectief dient te worden bekeken voor zowel het natuurlijke als bovennatuurlijke aspect. Dus iedere godsdienst, om het even welke, verdient ons aller respect!"

V. — *Wat volgt daar nog verder uit?*

A. — „De gevolgtrekking is ook dat het bewust waarnemen van iets gelijkgetrokken wordt met iets dat openbaring heet: de uitdrukkingsvorm wordt dan synoniem aan het gevoelen."

V. — *Welke hoogste en universele wet kan hieruit worden gedestilleerd?*

A. — „De wet waaruit blijkt dat de religieuze expressie maatgevend is. Die is identiek aan de openbaring. Alles zou zich daaraan moeten onderwerpen. Dit leidt tot de uiterst vreemde conclusie dat in geloofszaken de enig objectieve maatstaf het subjectieve is; dat daarom de tijdsgebonden volksgewaarwording (de sensus fidelium) primeert." *

V. — *Moet alles maar dan ook alles zich daaraan onderwerpen?*

A. — „Aan deze universele wet moet zich alles onderwerpen, ja zelfs het kerkelijk oppergezag (het magisterium) in zijn drieledige functie: op leerstellig gebied, op het liturgische vlak en die der tucht."

§ 5. De Modernistische Benadering der H. Schrift

V. — *Wat moet men nog meer in het oog houden om een totaalbeeld te vormen van de Modernistische zienswijze ten aanzien van geloof en openbaring?*

A. — „Bij dit proces, waaruit volgens de Modernist het geloof en de openbaring ontspringen, moet men vooral letten op de implicaties daarvan op de 'tekstuele kritiek'. Met dit belangrijk wapen uit het Modernistisch arsenaal wil men ontrafelen wat in de 'oorspronkelijke manuscripten' heeft gestaan. Al het andere zou daar veel later aan zijn toegevoegd (de tekstuele kritiek komt op pag. 80 t/m 83 ter sprake)."

V. — *Hoe presenteert zich volgens de Modernistische benadering het 'onkenbare' aan het geloof ?*

A. — „Men moet niet denken dat dit onkenbare zich geïsoleerd en van alles ontdaan aan het geloof aanbiedt. Het is, zeggen ze, ten nauwste verbonden met een fenomeen dat, al be-

* In deze uitlegging is een synoniem voor volksgewaarwording 'das gesunde Volksempfinden', wat een begrip is dat in de Duitse romantiek ontstond dat in de navolgende eeuw berucht werd door de rol die eraan werd toegekend in het nationaalsocialisme waar het tot exclusieve rechtsbron in het strafrecht werd verheven die als het zo uitkwam de wet terzijde kon stellen.

hoort het tot het historisch wetenschappelijk onderzoek, zijn grenzen toch enigermate overschreidt."

V. — *Wat is dat voor fenomeen?*

A. — „Dit kan een natuurkundig feit wezen waarachter een of ander onopgelost probleem schuilgaat. Maar het kan evengoed een mens zijn wiens karakter, woorden en daden van het historisch kader afwijken."

V. — *Wat zijn de gevolgen voor het geloof als het 'onkenbare' zich met een dergelijk fenomeen verenigt?*

A. — „Ziehier wat er gebeurt indien het geloof, dat door het onkenbare wordt gestimuleerd, zich met een dergelijk fenomeen verenigt: het ontfermt zich dan over dat fenomeen om het met haar eigenheid te doordringen."

V. — *Wat is het resultaat van deze ontferming over dat fenomeen en van de doordringing daarvan met de eigenheid van het geloof?*

A. — „Dat heeft twee effecten. Ten eerste past het fenomeen zich aan bij het volksideaal; dankzij het geloof overstijgt het fenomeen zijn eigen realiteit. Het geloof spant zich in om het fenomeen door een 'begeestering' aan het vermeende goddelijke aan te passen. Daarna volgt de deformatie omdat het geloof, dat het fenomeen aan tijd en ruimte onttrekt, daar zekere kwaliteiten aan toekent die het in wezen niet kent. Hoe dat te werk gaat, zal nader worden toegelicht."

V. — *Welk soort fenomeen is volgens de Modernisten daar bijzonder vatbaar voor?*

A. — „Dat vindt vooral plaats bij een fenomeen uit het verleden, en dat gaat des te gemakkelijker indien het om een geschiedkundig feit gaat uit een reeds lang vervlogen tijdperk."

V. — *Welke principes laten de Modernisten uit deze dubbele werkzaamheid volgen?*

A. — „Hieruit leiden de Modernisten twee principes af, die ze bij een derde voegen, dat bij het agnosticisme hoort (zie pp. 24-26). Die benutten ze voor hun tekstuele kritiek."

V. — *Ik ben benieuwd hoe ze deze drie principes toepassen.*

A. — „Een simpel voorbeeld zal de zaak helder voor ogen stellen. In de persoon van Jezus Christus, zo zeggen ze, ontdekt het wetenschappelijk historisch onderzoek alleen maar een 'mens', en daartoe dient het zich te beperken. Vanuit historisch perspectief moet men krachtens het principe dat aan het

agnosticisme is ontleend elke schijn van goddelijkheid trachten te vermijden. Volgens het zojuist besproken eerste effect is de historische Jezus door het geloof geïdealiseerd. Wil men de echte Jezus leren kennen, zal men alles uit het Bijbels relaas moeten schrappen dat Hem boven de geschiedkundige feitelijkheid uittilt. Het is immers zo dat de jezusfiguur zoals hij tijdens zijn leven bestond door het geloof is misvormd. Door het tweede effect moeten daarom alle woorden en daden uit het Bijbels relaas worden geschrapt, ja alles wat niet bij Jezus' karakter past, Zijn leefomstandigheden en opvoeding, conform de vigerende omgevingsfactoren. Alleen langs die weg zou het mogelijk zijn de historische of 'ware Jezus' te leren kennen, als zijnde een mens ónder de mensen, en ván de mensen."

V. — *Wat een idiote en hemeltergende voorstelling van zaken!*

A. — „Inderdaad, deze redenering is wel heel apart, maar zo gaat dat toe bij de Modernistische interpretatie van de Heilige Schrift. Dat heet tegenwoordig 'de moderne bijbelkritiek'."

§ 6. De Oorsprong van Religies in het bijzonder

V. — *Volgens de theologische Modernisten zou het 'godsdienstig gevoel' de substantiële kiem zijn en een afdoende verklaring geven voor het ontstaan van al wat godsdienst heet. Wat heeft u daarop te zeggen?*

A. — „Ja, volgens de Modernisten zou het godsdienstig gevoel dat langs de weg van de vitale immanentie uit de diepten van het onbewuste omhoog stijgt, de kiem zijn van elke godsdienst en een verklaring geven voor iedere religieuze praktijk en wel vanaf het verste verleden tot aan de verste toekomst."

V. — *Hoe kon volgens de Modernisten dit bepaalde 'gevoelen' zich in de geschiedenis ontwikkelen tot iets dat godsdienst heet?*

A. — „Dit gevoelen dat allereerst rudimentair en haast vormloos aanwezig was, ontwikkelde zich geleidelijk onder invloed van die mysterieuze bron waaruit het ontsprong. Het hield daarbij gelijke tred met de evolutie van de menselijke cultuur waarvan het zoals reeds opgemerkt een uitingsvorm is."

V. — *Denken de Modernisten echt dat alle godsdiensten zo zijn ontstaan?*

A. — „Zij zien dit als de enig reële oorzaak van iedere denkbare godsdienstige praktijk."

V. — *Geldt dit eveneens ten aanzien van de bovennatuurlijke religies?*
A. — „Ook deze, want men erkent geen uit de hemel nedergedaalde openbaring. De door ons gekende bovennatuurlijke religies zouden slechts ontwikkelingen zijn gefundeerd op datzelfde innerlijke gevoel. Deze stelregel ontkent pertinent een bovennatuurlijke oorsprong."

V. — *Maar wordt dan geen uitzondering gemaakt voor de Joodse en Christelijke religies, en meer in het bijzonder de Rooms Katholieke?*
A. — „Men hoeft daar geen uitzondering voor te verwachten, noch voor de Rooms Katholieke godsdienst in het bijzonder, want samen met alle andere godsdiensten op aarde worden ze over één kam gescheerd."

V. — *Welk proces en wat voor 'bewustzijn' stonden volgens hen aan de wieg van wat uiteindelijk in het Katholieke geloof zou uitmonden?*
A. — „Het kwam via het proces van de vitale immanentie tot stand, in eerste instantie binnenin het 'bewustzijn' van Jezus die Zijn gewaarwording aan ons heeft medegedeeld, waarna het zich verder kon ontwikkelen. Deze 'mens' bezat een uitnemende persoonlijkheid zoals nog nooit eerder was voorgekomen en ook nooit meer zal voorkomen."

V. — *Is dit niet de ergste vorm van godslastering?*
A. — „Jazeker, wie deze ongerijmdheid beluistert wordt met stomheid geslagen. Het is je reinste onbeschaamdheid."

V. — *Voorzeker Heilige Vader, slechts spotters zullen zoiets zots uitkramen. Of zouden zelfs priesters bereid zijn zich hierachter te stellen?*
A. — De Heilige Vader antwoordt met smart: „Het zijn niet alleen de buitenkerkelijken die zulke ongerijmdheden aanhangen. Er zijn nogal wat Katholieken, ja zelfs priesters, die dat soort dingen openlijk durven verkondigen onder het mom dat de 'Heilige Katholieke en Apostolische Kerk' daar een sterke en nieuwe impuls door zal krijgen!"

V. — *Lijkt dit Modernisme niet op een herleving van 'de oude dwaling' van Pelagius, die meende dat de mens het zaad van volmaaktheid bezit?*
A. — „Er is hier geen sprake van die oude dwaling waarbij de menselijke natuur de bovennatuurlijke orde op een bepaalde wijze bezit. We zijn dat punt allang gepasseerd!"

V. — *Wat bedoelt u?*
A. — „We hebben nu het punt bereikt waar onbeschroomd wordt beweerd dat onze hoogstheilige godsdienst, zowel in de

Godmens Jezus Christus als in ons, spontaan en volledig vanuit de natuur ontstond. Dit vertegenwoordigt de ultieme aanval op de bovennatuurlijke orde van al het geschapene."

V. — *Wat zegt het Vaticaans Concilie hierover?*

A. — Het Vaticaans Concilie weet dat goed uit te leggen in haar constitutie van 24 april 1870 over het geloof (Constitutio Dogmatica de Fide Catholica 2:3): „Indien iemand meent dat de mens niet door goddelijke macht verheven kan worden tot een kennis en volmaaktheid die de gewone natuur te boven gaan, maar dat hij uitsluitend door een continue ontwikkeling vanuit zichzelf uiteindelijk kan en moet komen tot het bezit van al wat waar en goed is, hij zij uitgestoten (anathema)."

§ 7. De Werking van het Intellect op het Geloof

V. — *De Modernist, hebt u gezegd, ervaart het geloof in het gevoelen. Vindt dat plaats met een totale uitsluiting van het intellect?*

A. — „Wij hebben nog niet besproken dat aan het verstandelijke vermogen een plaats wordt ingeruimd. Toch bezit de rationaliteit volgens de Modernist wel degelijk een plaats in wat wordt gekend als de 'geloofsdaad'. Dit aspect vraagt om een nadere toelichting."

V. — *Maar menen zij niet dat het gevoelen volstaat om God te leren kennen, Hij die zowel het doel is als het begin van ons geloof?*

A. — „De grondervaring van een geloofsgevoelen leidt weliswaar tot een godsbesef maar dat is nog geen kennis, verre van dat. Dit besef is nog heel gebrekkig en diffuus zodat de gelovige nauwelijks weet hoe hij dat onder woorden kan brengen."

V. — *Is iets nodig om dat gevoelen tot vruchtbare ontplooiing te brengen zodat er sprake kan zijn van een mystieke belevenis?*

A. — „Het is noodzakelijk dat een verstandelijk inzicht die ervaring komt 'verlichten' waardoor God zodanig op de voorgrond treedt dat Hij in de menselijke perceptie een losstaande en bevattelijke werkelijkheid wordt."

V. — *Resulteert deze 'verlichting' door middel van het intellect in de Modernistische geloofsdaad?*

A. — „De 'verlichting' is de taak van het intellect dat gewend is te denken en te ontleden. De mens bedient zich daarvan om zijn gewaarwordingen in mentale voorstellingen om te zetten.

Vervolgens worden ze in woorden uitgedrukt. Vandaar de courante uitdrukking onder Modernisten dat de religieuze mens zijn geloof dient te ‘overdenken’.”

V. — *Leg eens uit hoe de Modernist de werking van het intellect beziet ten opzichte van het geloofsgevoelen.*

A. — „Als het intellect geconfronteerd wordt met de grondervaring van een geloofsgevoelen zal het zich daarmee bezighouden in een proces dat gelijkt op dat van een restaurateur die een schilderij tot leven brengt dat door de tand des tijds was aangetast en waarvan de contouren nog nauwelijks zichtbaar waren. Deze vergelijking komt van een Modernist.”

V. — *Hoe gaat het intellect te werk om het geloof te effectueren?*

A. — „Met een natuurlijke en spontane reactie werkt het intellect het gevoelen, gekend als een mystieke belevenis, tot een summier aantal proposities uit waarmee het een eenvoudige uitdrukkingsvorm krijgt. Vervolgens doet het intellect een beroep op de zuivere rationaliteit om de primaire proposities, of artikelen, in secundaire geloofsartikelen uit te splitsen waarmee de zaak helderder en volmaakter tot uiting komt.”

V. — *Hoe kunnen deze formuleringen die de vrucht zijn van de inwerking van het intellect op iemands opwellingen, tot dogma’s voeren?*

A. — „De secundaire geloofsartikelen nemen nadat ze de uiteindelijke goedkeuring van het kerkelijk leergezag hebben ontvangen het karakter aan van dogma’s.”

§ 8. Het Dogma

V. — *Vertegenwoordigt het kerkelijk dogma een essentieel onderdeel van het Modernistisch systeem?*

A. — „We zijn hier bij een van de belangrijkste onderwerpen van het Modernistisch systeem beland dat over de oorsprong en authentieke waarde gaat van het kerkelijk dogma.”

V. — *Wat is volgens de Modernisten de oorsprong van het dogma?*

A. — „Volgens hen ontleent het dogma of de geloofswaarheid zijn oorsprong aan de primaire en ongepolijste geloofsartikelen, die een eerste stap waren vanuit een reëel geloofsgevoelen. Zonder de ‘mystieke’ openbaring zou dit niet hebben kunnen plaatsvinden. Het dogma zelf, zo blijkt uit hun geschriften, is in de daarna geformuleerde geloofsartikelen vervat.”

V. — *Hoe dienen wij het dogma Modernistisch te bezien?*
A. — „Om zijn karakter vast te stellen moeten we eerst de ware reden of noodzaak kennen van de geloofsartikelen die uit de grondervaring van een geloofsgevoelen zijn ontsproten."

V. — *Wat is die reden?*
A. — „Die is gemakkelijk te achterhalen indien wij ons realiseren dat de formuleringen geen ander doel hebben dan voor 'de gelovige' een middel aan te reiken om zijn geloof vastere vorm te geven."

V. — *Staan deze formuleringen bij wijze van spreken tussen de gelovige en zijn geloof in?*
A. — „Juist ja. Deze formuleringen zijn bij wijze van spreken intermediair tussen het geloof en de gelovige. In relatie tot het geloof bezitten ze een symboolfunctie uit hoofde waarvan ze een ontoereikende uitdrukking geven van het veronderstelde object. In relatie tot de gelovige beschouwt men deze formuleringen als een pover hulpmiddel."

V. — *Wat kan men hieruit afleiden aangaande de waarheid die in deze formuleringen ligt opgesloten?*
A. — „Op grond van het voorgaande is moeilijk vol te houden dat die de absolute waarheid bevatten, integendeel."

V. — *Wat betekenen deze formuleringen voor de Modernist?*
A. — „In zoverre het symbolen zijn vertegenwoordigen ze 'de waarheid', maar het blijven symbolen. Naar de eisen van het tijdsgewricht zijn ze aan verandering onderhevig."

V. — *Wat voor plaats hebben deze symbolen in hun bemiddelende rol?*
A. — „Als hulpmiddelen zijn het de voertuigen van waarheid die zich op basis van het geloofsgevoelen voortdurend aan de mens en zijn veranderende omgeving moeten aanpasssen."

§ 9. De Veranderlijkheid van het Dogma

V. — *Waarom is volgens de Modernist de officiële kerkleer, die louter uit symbolen zou bestaan, aan verandering onderheving?*
A. — „Het 'Absolute' dat het object vormt van de mysticus behelst een oneindige variabiliteit. Dan komt déze - dan weer die kwaliteit naar boven. Religieus aangelegde mensen, ja zelfs hele culturen, gaan op een vergelijkbare wijze door een aantal specifieke stadia. Hieruit volgt dat de kerkelijke leerstellingen,

gekend als de dogmata, aan diezelfde veranderlijkheid onderhevig zijn."

V. — *Houdt dat in dat de dogmata in wezen veranderlijk zijn?*

A. — „Thans is de weg geëffend voor een voortdurende en vanzelfsprekend geachte aanpassing van de kerkelijke leerstellingen. Deze benadering leidt tot een schier eindeloze opeenstapeling van spitsvondigheden. Het behoeft geen betoog dat dit de doodsteek voor onze godsdienst is! Men spreekt over het Absolute, maar de absolute waarheid wordt ontkend."

V. — *Is de zogenaamde intrinsieke evolutie van de kerkleer volgens hen niet alleen mogelijk maar zelfs gewenst en noodzakelijk?*

A. — „Niet alleen zou het dogma vatbaar zijn voor verandering maar het 'moet' zelfs veranderen, zo roepen de Modernisten op hoge toon. Dat is nu eenmaal de consequentie van hun eigenaardige gedachtenconstructie."

V. — *Hoe verklaren de Modernisten de onontkoombaarheid van de intrinsieke evolutie van de dogmata?*

A. — „Naar eigen zeggen dienen de godsdienstige formuleringen te 'leven' om echt godsdienstig te zijn. Dankzij deze voorwaarde worden ze aan het banale niveau van eenvoudige opinies onttrokken. Dit 'leven' nu vindt zijn oorsprong in het geloofsgevoelen. Deze voorstelling van zaken is voor hen van essentieel belang en vloeit voort uit het toegepaste principe van de vitale immanentie."

V. — *Omdat deze formuleringen door het eigen leven van het geloofsgevoelen worden bezield, zijn die twee dan niet identiek?*

A. — „Dit moet niet zo worden verstaan alsof de formuleringen perse gebonden zijn aan het geloofsgevoelen. Ze kunnen tevens de vrucht zijn van de menselijke inventiviteit. Het komt voor dat een nieuw idee onafhankelijk van het gevoelen ontstaat. De enige vereiste is dat het gevoelen zich daarmee vereenzelvigd, ze 'levenbrengend' in zich opneemt."

V. — *Wat bedoelt u met levenbrengend in zich opneemt?*

A. — „Anders gezegd betekent dit dat de primaire proposities door het hart dienen te worden overwogen en aanvaard. Het hart is de trait d'union, de bindende factor tussen het geloofsgevoelen en wat het intellect aanbiedt en dat geldt ook voor de secundaire geloofsartikelen, die het resultaat zijn van een alsmaar verdergaande intellectualisatie van het gevoelen."

V. — *Waarom is deze verdergaande intellectualisatie noodzakelijk?*
A. — „Opdat de formuleringen kunnen leven, passen die zich telkens aan bij de uitingsvorm van het geloof en de intieme ervaring van de gelovige. Als dit adaptief proces ophield te bestaan, zouden de gehanteerde formuleringen leeg en zinloos worden. Dat verklaart de noodzakelijkheid van dit proces."

V. — *Hoe waardevol bezien zij de kerkelijke leerstellingen?*
A. — „Gegeven het aldus onzekere en onbestendige karakter van de kerkelijke leerstellingen wekt het weinig verbazing dat ze daar nauwelijks respect voor kunnen opbrengen, ze in feite als vergankelijk papier zien. Desondanks prijzen ze de uitmuntendheid van het geloofsgevoelen (de mystieke ervaring) en het godsdienstige leven, die de leer met graagte ontvangen."

V. — *Welke houding nemen de Modernisten aan tegenover het instituut van de Kerk die zich aan de dogmatische formuleringen vastklampt?*
A. — „Onbeschaamd verwijten zij de Kerk dat zij zich op een dwaalspoor bevindt daar zij volgens hen geen onderscheid weet te maken tussen enerzijds de religieuze praktijk – zoals in de sacramenten, liturgie en de devoties vervat – en anderzijds de morele inhoud van de dogma's. Ook verwijten zij de Kerk dat zij aan versleten conventies vasthoudt waardoor het geloofsleven ten onder dreigt te gaan."

V. — *Wat moet ons eindoordeel zijn over de Modernistische leer ten aanzien van de plaats van het dogma in het leven van de Kerk?*
A. — „Blinden zijn het die blinden leiden! Met hun opgeblazen en zelfgenoegzame kennis zijn ze tot de hoogste dwaasheid geraakt dewijl ze het sacrosancte waarheidsbegrip ondersteboven keren dat op de geïnspireerde bronnen teruggrijpt maar vooreerst de Heilige Schrift. Het door hun ontworpen stelsel "toont aan hoe zij door een blinde en teugelloze drang naar nieuwigheden worden bezield, daar niet wordt omgekeken naar een deugdelijk standpunt inzake de eeuwige waarheid. Met roekeloze verachting voor de heilige en apostolische tradities omarmen zij ijdele, beuzelachtige en wisselvallige leerstellingen, die de Kerk reeds lang had veroordeeld. En als zeer met zichzelf ingenomen lieden betogen zij dat in deze stellingen de waarheid vertoeft." * "

* Encycliek Singulari Nos, 25 juni 1834, § 8.

Tweede Hoofdstuk.

De Modernist als Gelovige

§ 1. De Godsdienstige of Mystieke Ervaring

V. — *Nu we de Modernist als filosoof hebben leren kennen, willen we ons op de Modernist als gelovige richten. Wat is het onderscheid?*
A. — De Modernist als 'gelovige' is een apart verhaal. Hij benadert het probleem ten opzichte van de filosoof als volgt:

„Rationalistisch bekeken erkent de filosoof de goddelijke realiteit wel als voorwerp van het geloof, maar voor hem bestaat die realiteit nergens anders dan in het binnenste van de mens dat als klankbord fungeert. Zijn ondervinding berust nooit op wat de materiële wereld ons voorhoudt. Dat het goddelijke buiten de gevoelens en indrukken zou kunnen bestaan, laat de filosoof meestal buiten beschouwing omdat daar volgens hem toch niet veel over te zeggen valt. Voor de Modernist als gelovige ligt dat anders en bestaat het goddelijke als losstaand feit naast de materiële werkelijkheid. Dat is voor hem een zekerheid. Daarin schuilt het cruciale onderscheid."

V. — *Waaruit put de Modernist die zekerheid?*

A. — „Hij verkrijgt dat op grond van de individuele ervaring."

V. — *Onderscheiden ze zich daarmee van de rationalisten?*

A. — „Op dit punt verschillen ze van de rationalisten. De Modernisten hellen over naar de leer van de Protestanten en die der pseudo-mystieken."

V. — *Hoe leggen ze uit dat iemand door de individuele ervaring tot een innerlijke overtuiging van Gods bestaan geraakt?*
A. — Ziehier hoe de Modernist als gelovige daarover denkt: „In het geloofsgevoelen woont een bepaalde intuïtie van het hart, die de mens rechtstreeks in contact met de goddelijke realiteit brengt. Daardoor ontstaat zulk een intieme overtuiging van de realiteit van Gods bestaan en diens werkzaamheid in en om ons heen, dat het daarmee iedere wetenschappelijk onderbouwde constatering overstijgt."

V. — *Dus zij geraken tot God zonder intermediair. Maar wat voor vastigheid ontlenen ze aan deze intuïtie van het hart?*

A. — „Zij insisteren op het bestaan van een ‘ware’ ervaring, die zich aan iedere vorm van rationaliteit onttrekt.

V. — *Als dit zo is hoe komt het dan dat sommigen de waarachtigheid van Gods bestaan ontkennen?*

A. — „Als toch sommigen onder hen al redenerend Gods bestaan ontkennen komt dat simpelweg voort, zo stellen de Modernisten, uit een gemis aan openheid van geest die de ontvankelijkheid voor Gods genade dwarsboomt.”

V. — *Is het de ‘individuele ervaring’ die iemand tot een gelovige maakt?*

A. — „Het is volgens de Modernist juist deze grondervaring, indien werkelijk beleefd, die iemand tot een wezenlijk en waarachtig gelovige maakt.”

V. — *Is dat alles niet vreselijk in strijd met de fundamentele geloofsleer?*

A. — „Hoezeer is dit alles in strijd met de Bijbels gefundeerde geloofsleer die zo bepalend is voor het Katholicisme! Dat kwam reeds in een decreet van het Vaticaans Concilie ter sprake (die van 1870). We gaan aanstonds zien hoe zulke theorieën, die aan de eerder vernoemde dwalingen werden toegevoegd, op de weg van het atheïsme voeren.”

V. — *Indien consequent doordacht zou volgt hier niet uit dat elke godsdienst, om het even welke, een deel van de waarheid bezit?*

A. — „Het zij vermeld dat de godsdienstige leer van de innerlijke of mystieke ervaring elke godsdienst als waarheidsdragend ziet. Daarop bestaat geen uitzondering ook niet ten aanzien van het pure heidendom. Treft men deze ‘ervaringen’ niet overal ter wereld aan, zelfs bij velen? Met welk recht zou de Modernist een of andere godsdienstige overtuiging willen ontzeggen aan bijvoorbeeld een Islamiet die daar dankzij een geïntellectualiseerde grondervaring toe gekomen is?”

Commentaar: Het moge duidelijk zijn dat de Modernist geen geloof schenkt aan demonische inspiratiebronnen. Toch dient met Lucifer en zijn aanhang rekening te worden gehouden. Leert Psalm 96 niet dat alle goden der heidenen afgoden zijn en er maar één is die lof toekomt en dat is God? Het komt er uiteindelijk op neer dat de ontkenning van Satan het geloof in de Bijbelse c.q. Christelijke God tenietdoet. Buitendien leidt een toegespitsheid op innerlijke ervaringen van God af en voert het tot een bedenkelijke experimentatie ter opwekking van die ‘ervaringen’.

V. — *Om welke reden kennen zij aan het Katholicisme het exclusieve bezit toe van de goddelijk geïnspireerde kennis of de 'ware kennis' ?*
A. — „Die reden onbreekt. Deze stelling volgt niet uit het voorgaande. Om niet al te progressief te lijken zullen de theologisch Modernisten, veelal in bedekte termen waarheid erkennen in uitheemse zelfs heidense religies. (We spreken over het begin van de 20e eeuw.) Maar er zijn er ook die dat reeds nu op onverbloemde wijze te berde brengen."

V. — *Welke eindconclusie volgt uit de Modernistische benadering?*
A. — „Dat de Modernisten niet anders kunnen redeneren is evident. Hoe zouden zij volgens hun benadering een argument kunnen vinden om een of andere godsdienst van valsheid te betichten? Dat zou alleen mogelijk zijn op basis van de onjuistheid van het geloofsgevoelen of op basis van de onjuistheid van de intellectuele formuleringen. Welnu, het geloofsgevoelen mag min of meer gebrekkig zijn, de mystieke bron, waaruit deze ontstaat is volgens hun visie onveranderlijk. En wat de verdergaande bewerking door het intellect betreft is deze indien consequent doorgevoerd altijd een reflectie van het geloofsgevoelen dat in een gelovige leeft, die daar volgens zijn intellectuele niveau uitdrukking aan geeft."

V. — *Eisen de Modernisten de superioriteit van het Katholiek geloof op?*
A. — „In de controverse tussen de religies kunnen de Modernisten hooguit volhouden dat het Katholieke geloof betere papieren heeft wegens haar bijzondere vitaliteit en tevens dat zij de meest verheven uitingsvorm van het Christendom is aangezien zij dichter bij het oerchristendom staat. Die conclusies zijn niet vreemd omdat het de logische consequentie is van hun benaderingswijze."

V. — *Zijn er kerkgangers en zelfs priesters die dergelijke monsterachtigheden aanprijzen?*
A. — „Heel zonderling is dat kerkgangers, ja zelfs priesters van wie men anders mag verwachten, zich achter dergelijke monsterachtigheden scharen. In woord en geschrift brengen dezen zulk een overdadige lof toe aan de coryfeeën van dwaling dat men zou denken dat niet enkel de personen zelf worden bewierookt – die soms wel iets goeds hebben gedaan – maar dat het vooreerst om hun misleidingen gaat, die vol enthousiasme worden rondgebazuind."

§ 2. De Traditie van de Kerk

V. — *Projecteren de Modernisten het beginsel van de godsdienstige of mystieke ervaring ook op het terrein van de traditie van de Kerk?*

A. — „De leer van de grondervaring is ook onder een ander aspect in aperte tegenspraak met de Katholieke geloofsleer en -praktijk. Zoals ze die op de essentiële kerktraditie projecteren is het in staat deze compleet te vernietigen."

V. — *Wat houdt de kerktraditie volgens de Modernist in?*

A. — „De Modernist ziet de traditie als een tijdsgebonden formulering aangaande geloofszaken die dankzij een vorm van verkondiging in de gemeenschap voortleeft, wat niets anders is dan de voortgaande verspreiding van een geïntellectualiseerde grondervaring. De beklijving van zulk een 'gewoonte' hangt van de suggestieve waarde af van het gepresenteerde."

V. — *Welk resultaat heeft die verkondiging indien juist beleefd?*

A. — „Die dient volgens de Modernist bij de gelovige zijn geloofsgevoelen aan te wakkeren mocht die zijn verflauwd; eventueel roept die de oorspronkelijke ervaring weer bij hem op. Bij de ongelovige echter wil het een bepaald geloofsgevoelen opwekken en wel voor het eerst."

V. — *Hoe zet de godsdienstige ervaring zich als een traditie voort?*

A. — „De godsdienstige ervaringen onder de volkeren bestaan niet slechts momentaan maar ook door de tijd heen. Zij wordt middels woord en geschrift doorgegeven. Dat de legitimering van een gevestigde gewoonte door het hoogste leergezag een permanent karakter draagt, wordt ten stelligste ontkend."

V. — *Wat is voor hun de lakmoesproef voor een of andere traditie?*

A. — „Soms slaat een verkondiging aan, soms ook niet, en zij kwijnt ook weg. Als een verkondiging aanslaat is sprake van een levende traditie, zeggen ze. Omdat slechts waar kan zijn wat vitaal is en omdat het vitale altijd waar is, vinden we hier de lakmoesproef voor een zogenaamde traditie. Zo bezien is een traditie altijd tijdsgebonden en nooit voor eeuwig."

V. — *Welke conclusie volgt hieruit voor de andere godsdiensten?*

A. — „Wederom is hier de conclusie dat alle bestaande godsdiensten gelijkwaardig zijn. Hoe zou het anders kunnen? Het is immers de beleving zelf die ze levend en ook waar maakt."

§ 3. De Verhouding tussen Geloof en Wetenschap

V. — *Wat valt te zeggen over de Modernistische opvatting over de verhouding tussen het wetenschappelijk onderzoek en godsdienst?*
A. — „We hebben nu voldoende materiaal in handen om hier iets zinvols over te zeggen, met name over het geschiedkundig onderzoek op religieus gebied die met wetenschappelijke premissen wordt uitgevoerd."

V. — *Hoe benaderen de Modernisten het probleem van de verhouding tussen wetenschap en geloof?*
A. — „Volgens hen staat het één los van het ander. Ze zouden hoegenaamd niets met elkaar te maken hebben aangezien het geloof zich met zaken bezighoudt die wetenschappelijk onkenbaar zijn. Deswege heeft ieder zijn eigen schootsveld: het geloof beperkt zich tot de goddelijke realiteit, tot wat 'niet' kan worden waargenomen; op zijn beurt beperkt de wetenschap zich tot wat 'wel' kan worden waargenomen."

V. — *Kunnen geloof en wetenschap met elkaar in botsing komen?*
A. — „Men leidt hieruit af dat ieder zich op zijn eigen terrein begeeft. Omdat hun terreinen hermetisch van elkaar zijn afgesloten kunnen ze, wil men consequent zijn, elkaar nooit ontmoeten en bestaat dus nooit een onoplosbaar conflict."

V. — *Indien men aanvoert dat er manifestaties zijn in de zichtbare natuur die bij het geloof horen op het brede terrein van Gods handelend optreden, zoals zich dat voordeed toen Jezus op aarde rondliep, wat antwoorden zij dan?*
A. — „Dan ontkennen zij dat resoluut."

V. — *Dat is toch te gek voor woorden. Hoezo?*
A. — „Weliswaar, zullen ze zeggen, zijn er goddelijke manifestaties die tot de wereld der verschijnselen behoren, maar wanneer die later worden gedeformeerd om in hun nieuwe kledij deel te gaan uitmaken van het geloof (zie p. 29 e.v.), zijn ze aan de zintuiglijke wereld onttrokken en zijn daarmee onwetenschappelijk geworden. In dat nieuwe stadium bevinden ze zich binnen de zogenaamde immanente werkelijkheid (zie p. 26 e.v.)."

V. — *Is het nog nodig zich af te vragen of volgens deze opvatting Jezus Christus metterdaad grote wonderen en bepaalde uitspraken heeft gedaan en werkelijk uit de dood is opgestaan en ten hemel gestegen?*

A. — „Op grond van het voorgaande spreekt het vanzelf dat de Modernist, die van hetzelfde kaliber is als de agnosticus, daar maar één antwoord op heeft en dat is dat die dingen nooit kunnen hebben bestaan, terwijl een Christen dankzij de eigentijdse getuigenissen, die nauwkeurig zijn opgetekend, maar tot één conclusie kan komen: ja, die dingen en nog veel meer zijn historische feiten die zich metterdaad hebben voorgedaan! Daarom hoeft de gelovige niet alleen te geloven maar mag hij ook weten dat zijn geloof redelijk is onderbouwd."

V. — *Ontkennen de Modernisten en het wetenschappelijke milieu waartoe zij behoren dat de getuigenissen, zoals die in de Evangeliën zijn opgetekend, een historisch betrouwbare weergave zijn?*

A. — „De evangelische overlevering is een vorm van geschiedschrijving die de toets van een wetenschappelijke methode kan doorstaan, een gegeven dat a priori wordt ontkend. Hier toont zich het Modernisme als een enggeestige levensbeschouwing die geen tegenspraak dult zelfs indien deze wetenschappelijk is onderbouwd. Geen middel blijft onbeproefd om de geschiedkundige feitelijkheid van het Bijbels verslag teniet te doen, zelfs tegen beter weten in. Een zeer trieste zaak!"

V. — *Wat is hun a priori standpunt over het verschil tussen wetenschap en het Christelijk geloof aangaande de historiciteit van het verslag?*

A. — „Men zal ervoor moeten waken om een conflict tussen die twee te zoeken, antwoorden zij, want volgens de historicus sprekend in zijn wetenschappelijk jargon begeeft Jezus Christus zich uitsluitend in de objectieve historiciteit. Wat de gelovige betreft begeeft Jezus Christus zich uitsluitend in de door het geloof gecreëerde werkelijkheid, een virtuele geen reële werkelijkheid." Commentaar: Dat het objectief historisch onderzoek anders uitwijst daar wil de Modernist gemakshalve aan voorbijgaan of hij zal dat met veel aplomb afwijzen.

V. — *Indien geloof en wetenschap zich elk op hun eigen terrein begeven zijn die twee dan gelijkwaardig?*

A. — „Men zou zich volgens de Modernist ernstig vergissen indien men ervan uitgaat dat de wetenschap het onderspit delft als het geloof tot constateringen komt die tot het wetenschappelijk domein horen."

V. — *Wanneer moet het geloof zich aan de wetenschap onderwerpen terwijl dat andersom nooit zo is?*

A. — „Er zijn welgeteld drie omstandigheden waarvoor de Modernist dit wil toepassen."

Commentaar: Er is hier sprake van een kunstmatig contrast omdat geloof en wetenschap geen losstaande gebieden zijn maar congruent. Waar de gebruikelijke manier tekortschiet door de beperkende methodiek van wetenschapsvorsing, die slechts onderzoekt wat waarneembaar is en geen unieke gebeurtenissen in een proefopstelling kan herhalen (zoals de oerknal), biedt systematisch historisch onderzoek de juiste benadering. Bij wonderen bijvoorbeeld moet het onderzoek zich richten op een minitieuze bestudering van de getuigenverklaringen, wat tot betrouwbare resultaten voert.

V. — *Wat is de eerste door Modernisten geformuleerde omstandigheid waarbij het geloof zich aan de wetendschap moet onderwerpen?*

A. — Zegt de Modernist: „Ten eerste dient te worden opgemerkt dat het onderwerp van het één radicaal is afgescheiden van het ander. Derhalve begeeft ieder zich op zijn eigen terrein. De wetenschap houdt zich alleen bezig met het waarneembare, met de zintuiglijke realiteit, die tot verifieerbare dus ware uitkomsten leidt. Het geloof daarentegen bemoeit zich met de bovenzintuiglijke realiteit, het vermeende goddelijke. Ingeval het geloof zich bezighoudt met veronderstelde zintuiglijke manifestaties dient het zich natuurlijk aan de wetten, het toezicht en het oordeel van de wetenschap en het geschiedkundig onderzoek te onderwerpen."

Commentaar: Wat het geschiedkundig onderzoek betreft gebiedt de logica dat wat stelselmatig wordt ontkend, ook niet kan worden gevonden; een betrouwbaar oordeel hangt van de objectiviteit van de onderzoeker af en dat is hier niet het geval. En wat de natuurkundige wetten betreft, staat het God vrij daarvan af te wijken. Om God die vrijheid te ontzeggen is absurd, alsof Hij een domme natuurkracht is.

V. — *En wat is de tweede omstandigheid?*

A. — „Als men beweert dat het geloof zich uitsluitend op God richt, moet men dit verstaan in de zin van de goddelijke en ongrijpbare realiteit, niet in die van het filosofisch beargumenteerde idee over God. Het idee behoort de filosofie toe die er als het ware de vader van is. In de logische opbouw die haar eigen is tracht zij ideeën successievelijk naar het absolute

en het ideaal omhoog te tillen. Aan de consequent doordenkende filosofie hoort daarom het recht toe zich bepaalde 'ideeën' over God te vormen en als tuchtmeester van het geloof op te treden opdat vreemdsoortige elementen in de evolutie van het godsidee worden uitgebannen. Vandaar de Modernistische stelregel dat de religieuze ontwikkeling gelijke tred moet houden met die van de verstandelijke en zedelijke inzichten. Het religieuze moet zich volgens een woord van een van hun volgelingen daar ondergeschikt aan maken."

V. — *En wat is in hun ogen de derde?*

A. — „De mens is afkerig van innerlijk conflict. De gelovige heeft daarom een dwingende behoefte om geloof en wetenschap met elkaar te verzoenen, maar dat dient wel zo te gebeuren dat de sublieme wetenschappelijke ontdekkingen, die er op veel terreinen zijn, worden gerespecteerd."

V. — *Wordt in dit drieluik opgeroepen tot een slaafse onderwerping van het geloof aan de wetenschap?*

A. — „Duidelijk is dat het wetenschappelijk establishment in alles het laatste woord wil hebben, zelfs als ze zich openlijk agnostisch en atheïstisch opstelt, ondanks dat men zegt dat die twee disciplines elkaars vreemdeling zijn."

V. — *Ik meen dat uw illustere voorgangers over dergelijke denkbeelden gesproken hebben. Wat was hun mening daarover?*

A. — „Dat soort denkbeeelden zijn openlijk in strijd met het onderricht van onze voorganger Pius IX." Deze paus schreef met veel gevoel voor de juiste verhoudingen: „Dat het de plicht van de filosofie is in alles wat de godsdienst voorschrijft, niet te gebieden maar te gehoorzamen, niet voor te schrijven wat het geloof moet zijn maar het in redelijke onderdanigheid te omhelzen, zonder perse de diepten van Gods geheimen te willen doorgronden maar ze juist in alle vroomheid en nederigheid te vereren." (Breve ad Ep. - Bratislava, 15-6-1857)

De Modernisten werpen deze orde omver en verdienen dat op hen wordt toegepast wat Gregorius IX, een ander die ons is voorgegaan, over zekere theologen uit zijn tijd schreef: „Daar zijn er onder u, opgeblazen door de geest van ijdelheid, en anderen ook, die zich inzetten om door profane nieuwigheden de grenzen te verleggen die de kerkvaders hebben vastgelegd; die de heilige geschriften plooien naar de leer-

stellingen van de rationele filosofie, uit louter vertoon van wetenschap zonder dat zij enig voordeel voor de hoorders op het oog hebben die, verleid door ongebruikelijk en dwaas onderricht, de staart stellen in plaats van de kop en de koningin aan de knecht willen onderwerpen." (Ep. ad Magistros theol. - Parijs, non juli 1223)

§ 4. Praktische Conclusies

V. — *Maar past de manier waarop de theologische Modernisten zich profileren wel bij de theorieën die zij aanhangen?*

A. — „Meer duidelijkheid over de Modernistische uitgangspunten komt naar voren uit hun gedrag, want hoe iemand doet staat niet los van hoe hij denkt. Als je hen beluistert kun je denken dat ze zich tegenspreken, dat ze weifelend en onzeker zijn, maar dat is allerminst het geval. Bepalend is dat ze een radicale scheiding zien tussen de twee richtingen van geloof en wetenschap waardoor het lijkt dat ze een gespleten persoonlijkheid hebben want soms is bij hen de 'gelovige' aan het woord en dan weer de 'zuivere rationalist', terwijl het expressies zijn van één en dezelfde persoon."

V. — *Verkiezen zij deze dualistische houding ook bij hun waardering van de geschiedkundige geloofsfeiten?*

A. — „Als zij de godsdienstige feiten als een geschiedenis bestuderen, reppen de Modernisten met geen woord over de godheid van Jezus Christus. Dat zou irrelevant zijn. Maar als zij de preekstoel beklimmen beamen zij dat volmondig. Als historicus hebben zij geen boodschap aan de geschriften van de kerkvaders en de conciliebesluiten maar als catechist citeren zij deze met verve en het grootste respect (anno 1908)."

V. — *En hoe leggen ze de Bijbel uit? Komt dat op hetzelfde neer?*

A. — „Op dezelfde schizofrene manier maken zij onderscheid tussen de theologische verklaring van de H. Schrift in het kader van een pastorale zorg en zijn theologische in het kader van een wetenschappelijke benadering, conform de vooronderstelling dat God nimmer intervenieert."

V. — *En hoe doen zij dat met andere wetenschappelijke problemen?*

A. — „Tijdens hun filosofische, historische en tekstkritische arbeid geven de Modernisten blijk van een verwaarlozing van de

Katholieke leer, van hetgeen de kerkvaders hebben gezegd, alsook van de besluiten van de algemene concilies en van hetgeen het kerkelijk oppergezag (het magisterium) heeft besloten. Immers, het door hen gebruikte principe is dat de wetenschap niets uitstaande heeft met het geloof. Aldus treden zij in de voetsporen van Maarten Luther. * Indien hierover berispt slaken zij luide kreten en kermen dat door ongeoorloofde inmenging de objectiviteit van het onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek wordt belemmerd."

V. — *Hoe staan de Modernisten tegenover het kerkelijk leergezag?*
A. — „Zelfs als ze Katholiek zijn bekritiseren ze voortdurend het leergezag vanuit de overtuiging dat het geloof zich aan de wetenschap moet onderwerpen. Zij ergeren zich aan de 'hardnekkige bekrompenheid' van de Kerk die haar leerstukken niet aan 'de redelijke eisen van het intellect' wil aanpassen."

V. — *Maar wat voor soort Katholicisme hebben zij dan op het oog?*
A. — „Na de oude theologie op de brandstapel te hebben gegooid, willen zij een nieuwe introduceren die de dwaalwegen bewandelt van een al te exclusief intellectueel standpunt."

Derde Hoofdstuk.

De Modernist als Theoloog

§ 1. Immanentie en Symbolisme in de Theologie

V. — *Thans is de weg vrij voor de bestudering van de Modernistische zienswijze in de theologische arena. Wat wordt beoogd?*
A. — „De stof is uitgebreid en complex, hetgeen we summier trachten samen te vatten. Het uiteindelijke doel is de verzoening tussen geloof en wetenschap waarbij de wetenschap zoals deze wordt bedreven (vaak tendentieus) altijd het primaat heeft en boven elke bespiegeling de voorrang geniet."

* In de bul „Exurge Domine" van 16 Mei 1520 riep Paus Leo X Luther op afstand te nemen van diens dwaalleer. Een aantal van zijn ideeën werden daarin als 'errores' (dwalingen) bestempeld. De bul omschrijft het volgende denkbeeld van Luther zelf (de 29e): „Een weg is voor ons gebaand om het gezag van de concilies in twijfel te trekken en vrijelijk al hun initiatieven tegen te spreken, een oordeel over hun besluiten te vellen, waarbij wij onbeschroomd verkondigen wat waar lijkt, hetzij goedgekeurd of afgekeurd door om het even welk concilie."

V. — *Welke methode past de Modernist toe in zijn rol als theoloog?*
A. — „In die rol past hij exact dezelfde methode toe als de Modernist in zijn rol als filosoof, wat neerkomt op de toepassing van de immanentieleer (die de waarheid in de mens zoekt) alsook die van het symbolisme (waar het symbool 'waarheidsscheppend' is). Hier prevaleert het agnosticisme volgens welke leer de mens zich niet daadwerkelijk tot God kan verheffen."

Commentaar: Het symbolisme is een stroming uit de tweede helft van de negentiende eeuw, die zich in de religie, beeldende kunst, muziek en literatuur uitte. Verbeeldingskracht, fantasie en intuïtie werden in die uitingsvormen centraal gesteld. Het symbolisme kenmerkte zich door een gerichtheid op het onbewuste en onverklaarbare. Symbolen stonden daarbij centraal en functioneerden als zintuiglijk waarneembare tekens in dienst van de verkenning van het bovenzintuiglijke. Theologisch is het verwant aan het fetisjisme en idolisme.

V. — *Kunt u zich wat preciezer uitdrukken?*
A. — „De twee richtingen zijn van hetzelfde laken en pak:

1. De filosoof zegt dat de basis van het geloof immanent is. 2. Volgens de gelovige kunnen we daar God in ontdekken. 3. De rationeel denkende theoloog trekt daaruit de conclusie dat God immanent in de mens aanwezig is. 4. Aldus spreekt men van de 'theologische immanentie'.

1. De filosoof zegt dat de voorstellingen die het geloof creëert symbolisch zijn. 2. Volgens de gelovige vertegenwoordigen deze voorstellingen God. 3. De rationeel denkende theoloog trekt daaruit de conclusie dat de voorstellingen van de goddelijke presentie louter symbolisch zijn. 4. Aldus spreekt men van het 'theologisch symbolisme'."

V. — *Wat volgt daaruit? Is daar nog iets goeds in te ontdekken?*
A. — „Het is de grootste afschuwelijkheid, een schandaal, wat we nader zullen gaan bekijken."

Commentaar: Het woord schandaal komt van het Latijnse 'scandalum' (ontstaan uit het Griekse 'skandalon'), in de betekenis van 'schandaal, struikelblok, verleiding'. Oorspronkelijk was deze term slechts aan de theologie voorbehouden die het gebruikte als een uiting van diepste minachting voor bepaalde kerkelijke misstanden.

V. — *Hoe zit dat nu in verband met het theologisch symbolisme?*

A. — „Het symbolisme, of welke naam men daar ook aan wil geven, is in het Modernistisch systeem uitermate belangrijk. De Modernist zegt: Symbolen ontlenen hun functie aan de hand van het object, dat spreekt vanzelf, maar ze zijn in de hand van de gelovige een instrument dat naar believen kan worden gemanipuleerd zonder al te veel bekommernis om de eerdere betekenis van het symbool. Onze inventiviteit is erop gericht om door het symbool een intellectuele samensmelting met de absolute waarheid te bereiken zonder daar ooit werkelijk in te slagen. Het symbool is immers altijd en ongeacht de inspanning naast 'openbaring' tevens een 'verhulling'. Het zij vermeld dat de geloofsgemeenschap zich hiervan bedient in zoverre dat dat tot nut strekt. Het dictum is dat de exercitie geloofsopbouwend moet zijn en niet afbrekend."

V. — *Is de geloofsopbouwende waarde de enig geldende conditie?*

A. — „Er is in de ogen van de Modernist nog een andere heel belangrijke! Vanuit sociale opportuniteit dienen deze symbolistische constructies te worden gerespecteerd in de mate dat het officiële leergezag ze geschikt acht als een vertolking van het volksgeweten (das gesunde Volksempfinden) en voor zolang het duurt. Het is tijdsgebonden, zegt de Modernist, aangezien alles aan verandering onderhevig is (panta rhei). Ontkenning van de tijdelijkheid leidt tot een verstarde en ziekelijke levenswijze, vindt de Modernist."

V. — *En wat zeggen de Modernisten over de theologische immanentie?*

A. — „Het is vrij lastig hun ware ideeën over de immanentie te leren kennen zozeer lopen hun meningen uiteen."

V. — *Kunt u daar toch iets over vertellen?*

A. — „Sommigen verstaan het in die zin dat God meer tegenwoordig is in de mens dan deze het is bij zichzelf wat op zichzelf correct is indien men dat juist interpreteert. Anderen zien het doen van God als een actie vanuit de natuur: de secundaire werking wordt daarmee identiek aan de eerste oorzaak, wat een rechtstreekse afwijzing is van de bovennatuurlijke orde. Weer anderen leggen de zaak zo uit dat zij de verdenking van het pantheïsme op zich laden. Eigenlijk past deze laatste benadering het beste bij de Modernistische denktrant zoals wij die tot nu toe hebben besproken."

§ 2. De Goddelijke Permanentie

V. — *Is de leer van het Theologisch Modernisme nu compleet?*
A. — „Er is een factor die niet onvermeld mag blijven en dat is de goddelijke permanentie of alomtegenwoordigheid: God in alles en in allen. Dit verschilt van de immanentie maar houdt er wel verband mee. Dit principe stelt de Modernist in staat om met een bedrieglijke argumentatie de goddelijke oorsprong op te eisen van elk denkbaar fenomeen onder de zon." Commentaar: de goddelijke permanentie, zoals hier gebruikt, is het pantheïsme, maar dan in een nieuw jasje gestoken.

V. — *De immanentie en de goddelijke permanentie zijn toch hetzelfde?*
A. — „Het onderscheid tussen die twee is vergelijkbaar met die van een persoonlijke tegenover een algemene observatie. De traditie zoals vervat in de leer over het wezen van de Kerk en de sacramenten zijn typisch algemene observaties."

V. — *Wat zeggen de Modernisten over de institutie van de 'Heilige Katholieke Kerk' en de sacramenten zoals het 'Heilig Misoffer'?*
A. — „We moeten niet denken, zeggen de Modernisten, dat de Kerk en de sacramenten door Christus zelf zijn ingesteld." Commentaar: Dit is een schandalige leugen.

V. — *Wat vertelt u me nu ! Hoe verzinnen ze dat ?*
A. — „Dit komt typisch voort uit het agnosticisme dat bij voorbaat elke poging God te leren kennen barricadeert. Vanzelfsprekend wordt Christus dan een gewoon zij het getalenteerd mens wiens godsbewustzijn met het klimmen der jaren ontwikkeld is. Die ketterij komt ook voort uit het immanentisme dat de bovennatuurlijke gebeurtenissen als gevoels- en gedachtenprojecties ziet. Bovendien gebiedt de wet van de evolutie (een Modernistisch stokpaardje) dat iets niet zomaar kan ontstaan. Gods Zoon kan dus niet 'vanuit de hemel' gezonden zijn. Iets moet altijd op grond van een bescheiden begin en onder de geëigende omstandigheden een groeiproces doormaken. Om hun argument kracht bij te zetten zeggen ze dat het geschiedkundig onderzoek dit aantoont, waarbij gemakshalve vergeten wordt dat wat stelselmatig wordt ontkend ook niet zal worden waargenomen."

V. — *En toch zeggen de Modernisten dat we de Kerk en de sacramenten aan Christus te danken hebben. Hoe komen zij op die gedachte?*

A. — „Middels het principe van de goddelijke permanentie, zo gaat hun gedachtekronkel, werd het ontstaan van de Kerk en de sacramenten door Christus 'gemedieerd'.

V. — *Hoe proberen de Modernisten via de goddelijke permanentie de goddelijke oorsprong van Kerk en sacramenten aan te tonen?*

A. — Op verbijsterende wijze benaderen zij het probleem: „Alle Christelijke gewetens werden op een of andere manier door het geweten van Christus omhuld net als bij de plant die reeds aanwezig is in zijn kiem. Evenals de scheuten het leven van de kiem leven kan van alle Christenen worden gezegd dat zij het leven van Jezus Christus leven. Welnu, het leven van Jezus Christus is goddelijk, volgens het geloof; goddelijk zal dus ook het leven van alle Christenen zijn. Omdat dit leven in de loop der eeuwen zowel de Kerk als de sacramenten heeft voortgebracht, is het logisch en terecht om te zeggen dat hun oorsprong in Christus is en uit dien hoofde goddelijk."

Commentaar: Deze kunstgreep, ja theologische nonsens, verbergt hun diepere gedachten. Daarmee wordt menig argeloze toehoorder een rad voor ogen gedraaid. Dat was in 1908. Thans in 2015 durft de clerus, voor wie het aangaat, in krankzinnige verdwaasdheid zijn eigen ongeloof te etaleren en andersdenkenden te brandmerken als pruikerige betweters.

V. — *Bedienen de Modernisten zich van dezelfde gedachtegang om de goddelijkheid van de Heilige Schrift en de dogma's aan te tonen?*

A. — „Daarvoor gaan ze op exact dezelfde wijze te werk."

V. — *Is hiermee de gehele Modernistische theologie ten toon gespreid?*

A. — „Daartoe bepaalt zich nagenoeg hun gehele systeem. Ontwijfelbaar een lichte bagage, maar voor de aandachtige toeschouwer meer dan voldoende om in te zien dat op grond hiervan het geloof zich altijd aan de wetenschap zou dienen te onderwerpen, zonder ook maar enigszins rekening te hoeven houden met de serieuze beperkingen die de wetenschap eigen zijn. Na kennis te hebben genomen van de beginselen van hun perfide systeem zal de toepassing daarvan in wat nu volgt gemakkelijk te begrijpen zijn."

Vierde Hoofdstuk.

De Religieuze Filosofie der Modernisten (vervolg)

§ 1. Het Dogma

V. — *Tot dusverre heeft u hoofdzakelijk gesproken over de oorsprong en essentie van hun filosofie. Zijn er nog kwesties onvermeld?*

A. — „De geloofspraktijk kent allerlei andere facetten en dan denken we vooral aan het kerkelijk dogma, de eredienst en de heilige boeken, en natuurlijk de kerk van God op aarde."

V. — *Wat zeggen de Modernisten over het kerkelijk dogma?*

A. — „Het dogma is reeds behandeld maar we willen daar nog iets aan toevoegen, met name over de manier waarop volgens de Modernisten het dogma ontstond. Het zou vanuit een essentiële behoefte van de gelovigen zijn ontstaan die hun religieuze behoeftes in samenspraak met de andere gelovigen vastere vorm wilden geven, prozaïsch gezegd: wilden verlichten. In dat werk moesten de oorsponkelijke proposities verder worden 'doordrongen'."

V. — *Stellen zij dat dat werk rationeel en logisch was onderbouwd?*

A. — „Neen, dat werk was in eerste aanleg van elke rationaliteit ontdaan. Nadien werd het intellectueel. Het leidde wel tot een vitaal product (aan het dagelijks leven aangepast) dat – zoals zij hoogdravend zeggen – voor de volle honderd procent uit de omstandigheden van het moment werd geboren."

V. — *Wat is het resultaat van deze in eerste aanleg intuïtieve arbeid?*

A. — „Vanuit de oorspronkelijke proposities onstonden gaandeweg de secundaire geloofsartikelen. Verenigd ontstond aldus een systematische geloofsleer, de doctrinaire constructies zoals men ze graag noemt. Indien door het hoogste leergezag gesanctioneerd als beantwoordend aan het volksgeweten ging men vanaf dat moment van dogma's spreken."

V. — *Hoe definiëren de Modernisten het dogma van de theologische speculatieve veronderstellingen en welke waarde hechten zij daaraan?*

A. — „Alhoewel speculatieve veronderstellingen niet de vitaliteit van dogma's bezitten hebben ze wel degelijk een functie.

Zonder deze veronderstellingen zou het onmogelijk zijn, zo stellen de Modernisten, om de kerkelijke dogma's blijvend in overeenstemming te brengen met het voortschreidend wetenschappelijk onderzoek. Natuurlijk zouden ze wel als vertrekpunt kunnen dienen voor nieuw te formuleren dogma's."

§ 2. De Eredienst

V. — *Wat zeggen de Modernisten over de eredienst en de sacramenten?*
A. — „Over de eredienst valt weinig te zeggen, ware het niet dat daar de sacramenten onder vallen. Ten aanzien van de sacramenten vervallen de Modernisten in ernstige dwalingen."

Commentaar: In 1969, dus vier jaar na Vaticanum II, werd in navolging van de conciliaire constitutie over de heilige liturgie (Sacrosanctum Concilium), de Nieuwe Misorde uitgevaardigd. Deze verving de hervorming van 1965 die wél beantwoordde aan de geest van het concilie en ook trouw bleef aan de beduidenis van de traditionele ritus. Bij de Nieuwe Misorde lag dat anders. Toen, in 1908, speelde dat nog geen enkele rol. Daarom staat geschreven: „over de eredienst valt weinig te zeggen".

V. — *Hoe zijn volgens hen de eredienst en de sacramenten ontstaan?*
A. — „Zoals we zagen wordt alles in hun systeem herleid tot behoeftes of neigingen. De sacrale behoefte uit zich primair door aan de godsdienst een tastbaar lichaam te geven en in deze vorm onder de mensen te verspreiden. Zonder het theaterspel van uiterlijkheden en ingestudeerde handelingen voor de zogenaamde heiligmakende verrichtingen van de sacramenten, zou volgens hen die verspreiding onmogelijk zijn."

V. — *Hoe zien de theologisch Modernisten de sacramenten en waarmee vergelijken ze die?*
A. — „Voor de Modernisten zijn ze niet anders dan symbolen of tekens die voor de massa's een bepaalde uitstraling hebben, een uitstraling, menen ze, die te vergelijken valt met sommige formuleringen waarvan men populair zegt dat die zijn 'ingeslagen', daar ze het voertuig zijn geworden voor de propagering van begeesterende ideeën. Zoals woorden zich tot ideeën verhouden, zo verhouden de sacramenten zich tot het geloofsgevoelen. Ze zijn min of meer identiek. Voilà, dat is hun theorie. Dat is alles. En dat vernietigt elke reële sacraliteit."

V. — *Is daar alles mee gezegd?*

A. — „Meer is er niet. Hieruit volgt dat voor Modernisten de sacramenten slechts middelen zijn ter bevordering van een geloofsgevoelen. Op zichzelf zouden de sacramenten geen spirituele substantie bezitten vanuit de door God gegeven genademiddelen. Langs die weg wenst God rechtstreeks in het leven van individuen in te grijpen. Dat de sacramenten uiterlijke schijn zouden zijn ter ondersteuning van het geloof is een standpunt dat het Concilie van Trente resoluut heeft verworpen: „Indien iemand zegt dat de sacramenten slechts zijn ingesteld ter bevordering van het geloof, die zij anathema." (Zitting VII, AD1546: De Sacramentis in Genere, § 5)

§ 3. De Heilige Schrift ~ Inspiratiebronnen

V. — *Hoe beschouwt de Modernistische theoloog de Heilige Schrift ten opzichte van de 'heilige boeken' van andere godsdiensten?*

A. — „Hun mening over de oorsprong en het wezen van de Heilige Schrift is reeds aangeduid. De Schrift zou geen betrouwbaar historisch document zijn maar eerder een folkloristisch verslag. De belangrijke veronderstelling is dat alle 'heilige boeken' dezelfde ontstaanswijze hebben en een neerslag zijn van de 'gevoelsmatige' overlevering van een volk, die daar een religieuze kenning aan heeft gegeven. In die zin staan alle heilige boeken van alle godsdiensten, waaronder die van het Joden- en Christendom, op gelijke voet en dientengevolge verdienen ze ons aller respect."

V. — *Ervaring is toch iets dat uitsluitend op het heden betrekking heeft? De Heilige Schrift bevat echter geschiedkundige lessen over zelfs het verre verleden en profetieën over zelfs de verre toekomst. Hoe valt dat te rijmen met de Modernistische definitie van 'heilige boeken'?*

A. — „Om hun theorie kracht bij te zetten zeggen de theologische Modernisten dat alhoewel een ervaring op het heden slaat, het zijn materiaal aan het verleden kan ontlenen alsook aan de toekomst: door inlevingsvermogen kan men een ver verleden oproepen alsof het opnieuw gebeurt en kan men zich de verre toekomst toeëigenen door iets wat anticipatie heet (per preoccupationem); de historische en profetische boeken van de Heilige Schrift vinden zo hun gerechte plaats."

V. — *Is de Heilige Schrift dan niet Gods Woord of Zijn spreken tot ons?*
A. — „God spreekt zeer zeker via dit medium en waakt erover dat Zijn Woorden correct worden doorgegeven en niet vervalst. Ze zijn via geïnspireerde schrijvers meegedeeld. Het was de mens die schreef maar het waren woorden van de Heilige Geest. Dit nu wordt door de Modernist ontkend op grond van het psychologische proces dat hij karakteriseert als de 'vitale immanentie' en de 'goddelijke permanentie'. Het ene behelst het persoons-, het andere het groepsdenken."

V. — *Wat verstaat de Modernist onder de goddelijke inspiratie?*
A. — „De goddelijke inspiratie bevindt zich op hetzelfde niveau als het geloofsgevoelen dat de mens ertoe aanzet dat in woord en geschrift uit te drukken, met dien verstande dat die inspiratie veel heftiger is. Het valt met een poëtische opwelling te vergelijken die tot schone kunst leidt waarvan iemand ooit zei: 'Er is een god in het diepst van mijn gedachten die als hij mij beweegt in vuur en vlam zet.' Op deze manier zou God de inspiratiebron zijn van de 'heilige boeken' van alle godsdiensten ter wereld. En uiteraard dient daar ook de Heilige Schrift toe te worden gerekend, zo verkondigt de Modernist."

V. — *Ik begrijp hieruit dat de theologische Modernisten ervan uitgaan dat de goddelijke inspiratie een universeel fenomeen is. Hoe betrekken zij dit op hun waardering voor de Heilige Schrift?*
A. — „Ieder woord van de Heilige Schrift, zo beweren zij, is zonder uitzondering vrucht van goddelijke ingeving. Niets ontsnapt daaraan. Daarmee lijken zij, om een courante term te gebruiken, orthodoxer dan de paus. Maar dat is woordenspel en valse schijn. Immers de Modernist, die in hart en nieren een agnosticus is, gaat er ten principale vanuit dat de Heilige Schrift mensenwerk is. Hetgeen hij als 'het goddelijk geïnspireerde' etaleert, is voor hem een puur menselijk product."

§ 4. De Kerk: haar oorsprong, wezen en rechten

V. — *We zijn nu bij het onderwerp van de Kerk beland. Wat denken de Modernisten over de Kerk als theologisch en organisatorisch begrip?*
A. — „Een groot gebied opent zich voor onze ogen als wij de Modernistische buitensporigheden dienaangaande aan een kritisch onderzoek onderwerpen."

V. — *Wat is de Modernistische leer omtrent de oorsprong van de Kerk?*

A. — „Uitgangspunt is dat de Katholieke Kerk, ja iedere kerk van betekenis, als volgt ontstond: Het begint bij een enkel individu die na een zogeheten 'piekervaring' discipelen werft. Die discipelen zullen dan binnen een of andere gemeenschap saamhorigheid zoeken in iets dat we een ecclesia of kerk noemen. Deze dient tevens ter bescherming en verfijning van de leer (het credo) en helpt om door verkondiging of missionering (evangelisatie) een verdergaande groei mogelijk te maken."

Commentaar: Veel van de kenmerken van een piekervaring worden beschreven door de vermaarde psycholoog Abraham Maslow (1908-1970). Maslow trachtte deze ervaring, die vaak als religieus wordt getypeerd, tot een natuurverschijnsel te reduceren. Hij veronderstelde dat de oorsprong en essentie van alle 'hogere godsdiensten' kunnen worden begrepen vanuit de zelfverwerkelijking van een uitzonderlijk begaafd ziener die zich na een piekervaring aan de buitenwereld presenteerde.

V. — *Het is mij nog niet geheel duidelijk wat ze met kerk bedoelen.*

A. — „De kerk zou de expressie zijn van het collectieve geweten (zelfbewustzijn), wat de bundeling is van alle individuele gewetens. Deze collectiviteit is dankzij het principe van de goddelijke permanentie te herleiden naar de eerste vurige gelovige, een soort goeroe. In ons geval is dat Jezus van Nazareth."

V. — *Hoe verklaren de Modernistische theologen het verschijnsel van het disciplinaire, leerstellige en liturgische gezag van Rome en de paus?*

A. — „Iedere gemeenschap heeft leiding nodig ten behoeve van de eenheid van actie en continuïteit. Voor een religieuze gemeenschap zijn de bindende factoren de leer en de eredienst. Daaruit volgt het drievoudige gezag van een kerkleiding, in het bijzonder dat van Rome en de paus waarbij in dit geval sprake is van een van de vele bestuursvormen."

V. — *Waaraan ontleent een kerkelijk bestuur zijn gezag?*

A. — „Zoals gewoonlijk wordt verwezen naar de eerste ontwikkelingsfase, de vroegste kerk, met zijn 'rechtgeaarde leiders' die zich in directe lijn hebben voortgezet. Daaruit volgen dan weer de rechten en plichten van de latere leiders."

V. — *Hoe zien ze de gezagsvorm zoals die in de vroegste kerk onstond?*

A. — „In het allereerste begin begaat men altijd de fout door ervan uit te gaan dat het gezag van buitenaf wordt opgelegd,

dat wil zeggen ‘rechtstreeks door God’. Terecht, zeggen ze, wordt deze vorm van gezag autocratisch genoemd.”

V. — *Hoe staat het met de huidige bestuursvorm van de Roomse Kerk?*

A. — „Deze vinden de Modernisten volstrekt achterhaald, want zoals de oorsprong van een kerk een vitale immanentie is van de collectiviteit van de gewetens, zo is de bestuursvorm een vitaal element die uit de gemeenschappelijke matrix van geloof en leven is voortgekomen, de vroegste kerk. De collectiviteit is gaandeweg aan verandering onderhevig. Omdat elk kerkelijk instituut, ongeacht de religie, zijn gezagsvorm daaraan ontleent is het de plicht van de Roomse Kerk zich aan de tijdgeest aan te passen, …wat zij tot nog toe heeft nagelaten.”

V. — *Mogen we het collectieve geweten als een consensus zien?*

A. — „Gezag functioneert altijd via een toegekende macht, hetzij impliciet of expliciet. Dit geldt net zo goed voor religieuze als seculiere organisaties. De oorspronkelijke gezagsstructuur van de Katholieke Kerk mogen we als de vrucht van het collectief geweten zien (impliciete machtstoekenning). Bij het voortschreiden der tijd moet een zekere consensus blijven bestaan, een welwillende overeenstemming tussen beide partijen, opdat met zachte hand kan worden geregeerd.”

V. — *En als die consensus op een gegeven moment ontbreekt?*

A. — „Dan spreken we van tirannie. Het is weliswaar zo dat momenteel (anno 1908) de impliciete machtstoekenning niet geheel ontbreekt voor de bestuursvorm van de Roomse Kerk. Men kan zich wél afvragen of de tijd nu gekomen is voor een expliciete machtstoekenning die meer bij de tijdgeest past.”

V. — *Een explicite toekenning van macht, dat is toch democratie?*

A. — „Inderdaad. Wij leven in een tijd waarin het vrijheidsstreven in volle bloei is. In de westers georiënteerde landen zien we dat de volkswil aanstuurt op expliciete, dus democratische bestuursvormen. Welnu, er heersen geen twee volkswillen tegelijk evenmin als er twee levens zijn; we spreken hier van een breed maatschappelijk gebeuren dat in ieders geweten, of het volkszelfbewustzijn, staat ingegrift. Democratie past zich aan bij de heersende tijdgeest. Het kerkgezag dient zich daarom hier, net als bij de burgerlijke overheden, naar te voegen. Anders ontlokt het een steeds feller wordend conflict dat vanuit de gewetens van de mensen wordt aangevuurd.”

V. — *En als de Kerk naar de Modernistische zegswijze 'halsstarrig' blijft en niet wil luisteren naar wat in de 'basiskerk' leeft?*
A. — „Dan stevent zij volgens deze ketterse zedenmeesters af op haar ondergang. Het is immers pure waanzin, zo vinden ze, het alomtegenwoordige vrijheidsstreven te willen bedwingen. Alsof die buigen zou! Door macht en dwang gekneveld zou het tot een verschrikkelijke uitbarsting komen die zowel de Kerk en haar godsdienst met zich meesleurt."

V. — *Nog dit, wat houdt de Modernisten het meeste bezig?*
A. — „Hun grootste zorg is een middenweg zien te vinden tussen de kerkelijke autoriteit die onderhorigheid opeist en de legitieme vrijheid der gelovigen." Commentaar: Dat klinkt mooi, maar moet ons hoogste doel niet zijn 'que Dieu soit le premier servi' (dat God als eerste bediend wordt)?

§ 5. Kerk en Staat

V. — *Dient de Kerk welwillende relaties te onderhouden met de burgerlijke overheden en andere maatschappelijke groeperingen?*
A. — „De Kerk heeft niet alleen met haar eigen leden van doen waarmee zij een vriendschappelijke band heeft. Nevens de relaties binnen haar eigen instituut bevindt zij zich ook in de wereld. De Kerk bestrijkt niet de hele wereld zoals sommigen ons voorhouden; er zijn nog veel andere belangrijke gemeenschappen in de wereld waarmee zij noodzakelijkerwijs converseert. Die relaties dienen niet bevoogdend te zijn maar respectvol."

V. — *Wat zijn volgens de Modernistische gedachtegang de rechten en plichten van de Kerk tegenover al die buitenstaanders?*
A. — „De Kerk moet zich tegenover die anderen waaronder de burgerlijke overheden, volgens 'haar eigen natuur' opstellen . Zij moet zich dus van haar beperkingen bewust te zijn."

V. — *Laten we het eens hebben over de regels die van toepassing zijn voor de zo belangrijke verhouding tussen kerk en staat of zo u wilt geloof en politiek. Wat zeggen zij in dit opzicht over die eigen natuur?*
A. — „De hier toegepaste regels zijn dezelfde als voor de verhouding tussen geloof en wetenschap, met dien verstande dat het wetenschappelijk domein, zo zeggen ze, zich in 'de reële wezensaard' der dingen verdiept en hypothesen altijd toetst,

wat niet aan het geloof is voorbehouden; op de wijze dat er discrepantie bestaat tussen geloof en wetenschap door onderscheiden studieobjecten zijn geloof en politiek van elkaar gescheiden maar dan wegens de doelstellingen; de geloofsdoelstellingen zijn speculatief en geestelijk van aard terwijl de politiek doelstellingen hanteert die concreet en temporeel zijn, dat wil zeggen aards en voorbijgaand, betrekking hebbende op het hier en nu, op de levenssituatie van dit moment."

Commentaar: Bepaalde doelstellingen en de middelen daartoe hebben een ethische c.q. moraaltheologische lading. Hier kan godsdienst een helpende hand bieden. De moraaltheologie wil aan de hand van de Schrift en de kerkleer zowel het onderwerp als de vragen zelf bevragen. Bij scheiding (separatie) tussen kerk en staat mag het, indien correct, nooit afscheiding worden. Als Modernisten van de 'separatie' der machten spreken, bedoelen ze eigenlijk 'ontkoppeling' (divorcering).

V. — *Hoe komt het volgens de Modernisten dat men in vroeger tijden aan de Kerk een autoriteit gaf die men haar thans ontzegt?*

A. — „Indertijd was men gewoon om het temporele aan het geestelijke te onderwerpen; soms sprak men van gemengde zaken. Vanuit de veronderstelling dat de Kerk rechtstreeks door God is ingesteld, die de maker is van de bovennatuurlijke orde, vatte men de Kerk op als koningin en meesteres. Maar deze leer, zegt de Modernist arrogant, wordt heden ten dage op goede filosofische en historische gronden verworpen."

Commentaar: God als de ongeschapen maker is zowel maker van de natuurlijke als bovennatuurlijke orde. Voor God zelf is het onderscheid niet essentieel, maar gradueel. Het geestelijke (want God is geest) gaat vooraf aan het temporele en derhalve dient het temporele zich aan het geestelijke te onderwerpen.

V. — *Wat betekent de scheiding (divorcering) van kerk en staat verder?*

A. — „De staat moet gescheiden zijn van de Kerk en de staatsburger, in zijn positie als bestuurlijke entiteit, van zijn geloof."

V. — *Heeft zo'n opinie nog praktische gevolgen? Tenslotte is iedere Rooms-Katholiek ook een staatburger.*

A. — „Iedere Rooms-Katholiek heeft als landsman of staatsburger het recht en de plicht zich naar beste inspanning voor het algemeen belang in te zetten zonder, zo zegt men, zich te hoeven bekommeren om de autoriteit van de Kerk, haar ver-

langens, raadgevingen en voorschriften. Ja, zelfs haar berispingen mag eenieder probleemloos naast zich neerleggen."

V. — *Heeft de Kerk dan geen recht de Katholieke burger een gedragslijn voor te schrijven?*

A. — „Om voor de staatsburger een gedragslijn voor te schrijven, onder welk voorwendsel dan ook, zien ze als een overduidelijk misbruik van de kerkelijke macht."

V. — *En als de Kerk tussenbeide wil komen maakt zij zich dan volgens de Modernisten aan een dergelijk machtsmisbruik schuldig?*

A. — „Tegen een dergelijk machtsmisbruik, zeggen ze, is men verplicht met al zijn krachten er tegenin te gaan."

V. — *Zijn deze principes niet eerder door de Kerk veroordeeld geweest?*

A. — „De principes die tot deze opvattingen hebben geleid, zijn reeds in 1794 door onze illustere voorganger Paus Pius VI veroordeeld en wel in zijn constitutie Auctorem Fidei." *

Commentaar: Paus Pius VI veroordeelde in zijn constitutie de 85 stellingen van de kleine synode van Pistoia, in Italië, uit 1786. Deze synode was remarkabel omdat het aan de vooravond van de Franse Revolutie een aantal nieuwigheden introduceerde verborgen achter het rookgordijn van een heel dubbelzinnige taal (het waarmerk ook van Vaticanum II). Dat nú kan als het geboortejaar van het Modernisme worden beschouwd. Die stond toen nog in zijn kinderschoenen.

In de inleiding van Auctorem Fidei (ter bescherming van het geloof) staat ondermeer: „Om de Katholieke oren niet te kwetsen, hebben de vernieuwers hun kronkelpaden door een geraffineerd en schijnbaar onschuldig taalgebruik gecamoufleerd. Hiermee wilden ze een weg banen om onopvallend en zoetgevooisd dwalingen in de zielen binnen te brengen. Als de waarheid eenmaal was aangetast konden ze door middel van kleine wijzigingen in de zinsbouw of door toevoegingen de tot ons heil strekkende geloofsboodschap verdraaien om de gelo-

* Stelling 2 van Auctorem Fidei: „De stelling dat de Kerk zijn macht aan God ontleent die aan de lokale zielzorgers wordt doorgegeven, mag niet zo worden verstaan als zou de kerkelijke bediening en het bestuursgezag door de 'gemeenschap der gelovigen' aan de zielzorgers worden toegekend, want dat is ketters."

Stelling 3: „Bovendien mag de stelling dat de Roomse paus het hoofd der bediening is, niet zo worden verstaan als zou de Roomse paus dankzij de Kerk de macht der bediening krijgen, en niet door Christus via de persoon van de gelukzalige Petrus [Christus' ware plaatsbekleder en hoofd van de gehele Kerk, die in de universele kerk ligt opgesloten], want dat is ketters."

vigen langs subtiele dwaalwegen naar hun eeuwige verdoemenis te brengen. Deze omfloerste bedriegerij is boosaardig ongeacht de omstandigheden waarin het geschiedt. Om heel goede redenen is dit voor een synode onacceptabel wiens hoogste glorie dient te bestaan uit de duidelijke onderwijzing van de waarheid, waarbij (dankzij een zorgvuldig taalgebruik) ieder gevaar van een foutieve interpretatie wordt voorkomen."

V. — *Neemt men genoegen met de scheiding van kerk en staat?*

A. — „De Modernistische school neemt geen genoegen met de scheiding van kerk en staat. Evenals het geloof zich moet onderwerpen aan de wetenschap, die de dingen onderzoekt zoals die zich materieel aan ons voordoen, moet de Kerk zich in tijdelijke zaken aan de staat onderwerpen."

Commentaar: De vroegst gekende voorstander van de radicale scheiding van kerk en staat is te vinden in de persoon van Fausto Socinus (†1604), die de grondlegger was van het Socinianisme. Op zijn beurt is het Socinianisme de voorloper van de Vrijmetselarij. Socinus ging zelfs zo ver door te stellen dat een belijdend Christen geen hoge maatschappelijke positie mag bekleden, dus zeker geen staatsfunctie.

V. — *Zijn ze echt zo brutaal dit op deze wijze naar voren te brengen?*

A. — „Het doel van de nederige onderwerping van de Kerk verkondigen ze misschien niet zo openlijk, nóg niet, maar uit het voorgaande is dat de enig logische conclusie."

V. — *Wat zijn de funeste gevolgen van deze Modernistische aanpak?*

A. — „Gesteld dat de staat de totalitaire macht grijpt en vanuit die positie de onderwerping van de Kerk eist, dan houdt dat in dat priesters en gelovigen die niet tevreden zijn met alleen maar een innerlijke geloofsbeleving en daar een concrete invulling aan willen geven (zoals bij de toepassing van de sacramenten), zich dienaangaande moeten onderwerpen aan de staatswillekeur. Wat komt dan terecht van het kerkgezag dat door bestuursdaden wordt geëffectueerd? Het uiteindelijke resultaat ligt voor de hand: de staat zal zich die toeëigenen. Dan zal het met de vrijheid van godsdienst zijn gedaan."

V. — *Lijkt het er niet op dat indien de Modernisten hun zin krijgen de geloofspraktijk totaal onmogelijk wordt, ja zelfs de instandhouding van om het even welke religieuze gemeenschap?*

A. — „Deze gevolgtrekking heeft sommige liberale Protestanten (zoals de sociniaanse Unitariërs) ertoe gebracht elk uiterlijk vertoon vaarwel te zeggen, zelfs niet te opteren voor een of andere religieuze stroming. Alleen de 'individualistische godsdienst' zou nog religieus bestaansrecht hebben."

V. — *Aangezien de Modernisten nog niet op dat punt zijn beland, hoe bereiden zij de geesten daarop voor en hoe beschouwen zij de kwestie van de universele kerkdiscipline?*

A. — „De Modernisten vinden het vanzelfsprekend dat de Kerk hun wensen respecteert en zich schikt naar de gangbare algemene opinie. De Kerk dient haar discipline uit eigen beweging bij hún aan te passen en niet andersom."

V. — *En wat zijn hun denkbeelden over het leergezag van de Kerk?*

A. — „Wat de leerstellige en dogmatische bevoegdheid van de Kerk betreft zijn hun denkbeelden nog veel revolutionairder en des te schadelijker."

Commentaar: Tot nog toe hebben we gesproken over de verbanning van het Christelijk getuigenis onder het mom van democratische waarden. Zodoende wordt door de helft plus één over ethische problemen beslist. Dat is de absurditeit ten top, want met 'de Waarheid' kan niet gemarchandeerd worden. De scheiding van kerk en staat is het beste middel gebleken voor de uitbanning van het geloof uit de harten van de mensen. Anno 2015 heeft de Christelijke politiek in zijn steeds verdergaande marginalisering geen rol van betekenis meer. Nu bespreken we de democratisering binnen de Kerk zelf.

V. — *Hoe beoordelen zij het kerkelijk oppergezag, het magisterium?*

A. — Ziehier hun gedachten dienaangaande: „Geen enkele religieuze gemeenschap kan een ware eenheid vormen tenzij het religieus bewustzijn/geweten van haar leden een eenheid vormt en zij zich thuis voelen bij de gezamenlijke geloofsbelijdenis. Een consensus is vereist om uitgaande van het religieus bewustzijn tot een aanvaardbare geloofsbelijdenis te komen. Een centrale leiding is noodzakelijk om dat proces te sturen en de resultaten daarvan voor te schrijven. Let wel, dat bestuur, hier gekend als het magisterium, dankt zijn bestaan en autoriteit in de eerste plaats aan het 'collectief bewustzijn' dat is uitgekristalliseerd in de 'gezamenlijke geloofsbelijdenis.' Die twee, mag men zeggen, zijn samengesmolten."

V. — *Dat is de democratie in ultima forma! Is dat niet het leergezag onderwerpen aan het volkssentiment c.q. de volksgewaarwording?*
A. — „Deze filosofie houdt in dat het magisterium zijn bestaansrecht aan de collectiviteit van de individuele gewetens dankt; dat het magisterium een dienende en volgzame taak heeft en onderhorig is aan de vox populi (stem van het volk). Het kan niet anders, zegt de Modernist, dat democratische bestuursvormen hier passend en billijk zijn."

V. — *Ik veronderstel dat de Modernistische theologen het kerkelijk leergezag van dwingelandij beschuldigen.*
A. — „Helaas wel. Het is ongepast, vinden ze, om de individuele gewetens te verbieden zich openhartig te uiten en kritisch op te stellen tegenover de leerstellige thema's, die immers aan evolutionaire krachten gebonden zijn. Iemands mond snoeren is machtsmisbruik en dwang terwijl de functie van het leergezag juist 'dienende volgzaamheid' hoort te zijn."

V. — *Volgens deze veronderstelling over de bestuurlijke bevoegdheid, kan de Kerk binnen de haar gestelde grenzen nog wel zelfstandig handelen?*
A. — „Neen, zegt de Modernist. Een methodische benadering en gematigde opstelling zijn in de kerkelijke gezagsuitoefening vereist. Om een publicatie te veroordelen en uit de roulatie te halen, zonder de auteur om opheldering te vragen en in gesprek met hem te treden, is pure dwingelandij."

Commentaar: Bedoeld wordt de praktijk om boeken op de index van verboden boeken te plaatsen (Index Librorum Prohibitorum) die in 1966 werd afgeschaft. In het algemeen heeft de Index een grote bijdrage geleverd aan de bescherming van de gewone gelovige tegen de funeste invloeden van allerhande ketterse, anti-clericale en obscene geschriften.

Gezegd moet worden dat de Index soms werd misbruikt. Zo werd direct na het overlijden in 1878 van Paus Pius IX, die een groot voorstander was van La Salette, de 'geheime boodschap' (reeds in '73 gepubliceerd) op de Index geplaatst. Dat ging samen met de vlammende aansporing om alle exemplaren uit de handen van de gelovigen te halen, een wandaad die voor altijd herinnerd zal blijven. Als La Salette door de clerus serieus was genomen had het Modernisme ongetwijfeld minder gefloreerd en zou God sommige onheilstijdingen van de boodschap hebben afgezwakt of zelfs opgeheven.

V. — *Wat is de Modernistische strijdkreet?*
A. — „Een middenweg zien te vinden tussen het paapse absolutisme en andermans legitieme vrijheid."

V. — *Voordat het zover is hoe dient de 'onderdrukte' zich op te stellen?*
A. — „De Modernist is van mening dat zo iemand zich naar buiten toe onderdanig moet opstellen terwijl hij voor zichzelf andere gedachten koestert, totdat de tijd zal zijn aangebroken om die onbekommerd naar buiten te brengen."

V. — *Alhoewel ze zich tegen de Kerk der traditie verzetten gunnen de Modernisten die Kerk dan toch wel vrijheid in liturgische aangelegenheden en de samenhangende pracht en praal?*
A. — Ook daar bemoeien ze zich mee: „Omdat het doel van de Kerk geheel en al geestelijk is moet het kerkgezag zich van al die pracht en praal ontdoen want dat is, zeggen ze, toch maar uiterlijk vertoon dat aan de lagere instincten van de mens beantwoordt. Met deze stelregel verliezen ze uit het oog dat onze godsdienst, alhoewel gericht op ons zieleheil, zich daartoe geenszins beperkt – de mens vormt immers een totaliteit van geest, ziel en lichaam, en leeft in dit bestel niet in de hemel maar hier op aarde. Trouwens de aan het gezag toekomende eer reflecteert op Jezus Christus op wie de Kerk en zijn institutionele gebruiken zijn gefundeerd."

§ 6. Evolutionaire Principes

V. — *Is hiermee de gehele leer van het Theologisch Modernisme de revue gepasseerd?*
A. — „Rest nog het geloof en zijn vruchten waarover de Modernist heel merkwaardige ideeën heeft, in het bijzonder over hoe die zouden moeten evolueren."

V. — *Wat is het 'geraamte' van het Modernistisch leerstelsel?*
A. — „Zij poneren het algemeen geldende principe dat in een vitale godsdienst niets onveranderlijk is; alles maar dan ook alles is aan verandering onderhevig. Vervolgens gaan de Modernisten over tot het cruciale element van hun stelsel: de evolutionaire wetten. Hoe is iets aan verandering onderhevig? Dat is het skelet van hun ideologie en daar hangt alles aan vast."

V. — *Welke theologische gebieden zijn volgens de Modernisten vatbaar voor de inwerking van die evolutionaire krachten?*

A. — „Niets wordt uitgezonderd: noch het dogma, noch de Kerk als instituut, de liturgie, de heilige boeken of de geloofsinhoud, want alles is aan de evolutionaire wetten schatplichtig. Wie niet wil buigen maakt er een sterfhuis van met kerkverlating als het trieste gevolg, zo voorspellen ze."

Commentaar: De leegloop, die zich nadien heeft voorgedaan is volgens de Modernisten het gevolg van het 'niet meegaan met de tijd', terwijl de oorzaak juist een loslaten van de Christelijke waarden is en een onder de clerus onstellend gebrek aan geloof – zoals uit de Kaski-enquête bleek (zie p. 17).

V. — *Is het jammer genoeg zo droef gesteld?*

A. — „Na kennis te hebben genomen van de Modernistische visie op ieder van deze onderwerpen afzonderlijk hoeft ons dat niet te verbazen. Het is bar en boos."

V. — *Volgens de veronderstelling dat de Kerk moet meegaan met zijn tijd, hoe werken de Modernisten dat uit, allereerst ten aanzien van het geloof? Hoe zien zij de oorspronkelijke geloofsinhoud?*

A. — „De oorspronkelijke geloofsinhoud was huns inziens in aanleg aanwezig en onontwikkeld, dus rudimentair en uiterst vaag. In die toestand was het voor alle mensen identiek. Immers, de gemeenschappelijke basis bevindt zich in de menselijke natuur zelf en is eigen aan het menselijk leven.

V. — *Hoe is volgens het Modernistische standpunt het geloof tot verdere ontwikkeling gekomen?*

A. — „De voortdurende ontwikkeling binnen de menselijke cultuur, waardoor het religieus bewustzijn op een steeds hoger niveau kwam te liggen, geschiedde niet door enig onverklaarbare en willekeurige invloed van buitenaf maar vond zijn oorsprong in de mens zelf, zoals reeds uitvoerig uiteengezet."

V. — *Wat zijn volgens de Modernistische benadering de bijzondere kenmerken van de ontluiking van het religieus bewustzijn?*

A. — „De progressie of ontluiking vindt plaats op grond van twee titels: de eerste betreft de negatieve elementen die eerst verwijderd moeten worden, zoals overdreven affecties voor familie en nationaliteit; de tweede betreft de positieve elementen voortkomend uit de intellectuele en morele verfijning van de mens. Dit veroorzaakt dat de oorspronkelijke geloofsinhoud wordt verlicht en steeds verder uitgebreid. Daardoor wordt het geloofsgevoelen veredeld en geïntensiveerd.

§ 7. De Sturende Krachten van deze Evolutie

V. — *Welke krachten sturen die progressie van het geloof aan?*

A. — „Alles is volgens hen daarover gezegd door te wijzen op de gemeenschappelijke basis binnen het mensdom. Die basis bevindt zich in het onbewuste, hetwelk zich aan onze zintuigenlijke waarneming onttrekt. Dankzij de uitdrukkingsvaardigheid van uitzonderlijke personen, die wij profeten noemen, is dat uitgemond in de georganiseerde religies. Men erkent dat de grootste van deze profeten Jezus van Nazareth was."

V. — *Hoe leggen de Modernisten uit dat het de religieuze genieën waren die een aanzet gaven voor het openbloeien van de geloofsbeleving?*

A. — „Zij hebben aan de religieuze volksbeleving bijgedragen omdat er iets bijzonders in hun levenswandel en woorden was die de gewone mensen aan de godheid begonnen toe te schrijven. Als het ware behoorde het tot hun lotsbestemming om nieuwe vertolkingen te brengen die perfect aansloten bij de geest des tijds, zij het niet zonder strijd." Commentaar: De Modernisten geloven niet in een echte lotsbestemming, want de mens zou per toeval zijn ontstaan en zijn lot zelf bepalen.

V. — *Waaraan schrijven de Modernisten de doctrinaire vooruitgang binnen het geloof toe?*

A. — „De leerstellige vooruitgang is vooral te danken geweest aan de hindernissen die overwonnen werden. Vanuit de gevestigde orde is altijd tegenkanting, waar men zich aan dient te ontworstelen. En er zijn ook diverse theologische kwesties die om uitleg vragen. Kenmerkend voor een dynamische gemeenschap is het streven om alsmaar dieper in de mysteriën door te dringen en telkens met nieuwe oplossingen te komen."

V. — *Kunt u in deze zin een voorbeeld geven van de Modernistische denktrant ten aanzien van Jezus' godheid?*

A. — „Om ons hier tot een enkel voorbeeld te beperken luidt hun conclusie dat het 'goddelijke' dat aan Jezus werd toeschreven, zodanig werd verheven en uitvergroot dat Hij ten langen leste als het godhoofd zelf werd gezien."

V. — *Wat was essentieel voor de liturgische ontwikkeling?*

A. — „De belangrijkste stimulans voor de liturgische inrichting kwam uit de eis voort om de volksgewoontes en intellectuele

erfenis van de collectiviteit in de ontluikende godsdienst te integreren. Tevens bleek dat de gewoontevorming van zekere liturgische handelingen ten voordele strekte van de gemeenschapsvorming van de onderscheiden ecclesia (huisgemeenten), die nadien werden samengebundeld in de Roomse Kerk.

Het kon niet uitblijven, zeggen ze, dat vanuit een zekere verstarde houding – die meestal samengaat met de gevestigde orde – er vanuit de Roomse Kerk afsplitsingen ontstonden."

V. — *Wat is het belangrijkste element geweest voor de geleidelijke vormgeving van de Roomse Kerk?*

A. — „De organisatie kon tot de Roomse Kerk uitgroeien omdat de ecclesia zich binnen de context voegden van de reeds bestaande leefgemeenschappen. Commentaar: Een leefgemeenschap dankt zijn identiteit aan een min of meer gestructureerde etnische, ideologische en religieuze verwantschap."

V. — *Thans hebben we de religieuze ontwikkeling in detail besproken. Wat zijn de stuwende krachten geweest achter deze ontwikkeling?*

A. — „Voordat we dieper op deze materie ingaan, vestigen we uw aandacht op die alomvattende theorie van 'noodzakelijkheden en behoeftes'. Dat vormt de basis van het Modernistisch systeem en daarop is hun zo hoog geprezen historisch-kritische analyse gebaseerd."

V. — *Vertegenwoordigt die theorie van noodzakelijkheden en behoeftes het Modernistische uitgangspunt betreffende de godsdienstige evolutie?*

A. — „Juist, ja. Vanuit deze optiek kan worden gesteld dat de godsdienstige evolutie voortdrijft op de noodzakelijkheden en behoeftes van de leefgemeenschappen binnen de momentane omgevingsfactoren. Indien men daar een alomvattend autonoom principe van maakt, wordt het initiatief van Gods handelend optreden ontkend; ontkend wordt ook de eeuwigheidswaarde van de kerkelijke traditie die onder invloed van de Heilige Geest tot stand is gekomen."

Commentaar: God intervenieert nooit zinloos, maar spreekt de taal van mensen om begrijpelijk over te komen en ons op deze manier te corrigeren en de juiste weg te tonen. Gods bemoeienissen houden nooit op en passen zich aan bij ons groeiend bevattingsvermogen, waarbij de mensheid over een grote tijdsspanne steeds verder naar zijn geestelijke volwassenheid toegroeit, naar het 'punt omega' toe.

V. — *Valt er nog iets aan de Modernistische denktrant toe te voegen?*
A. — „Zij bestuderen de evolutie van de Kerk op basis van twee tegengestelde krachten waarvan de ene tendeert naar vooruitgang en de andere naar instandhouding van de achterhaalde verworvenheden. Hun schema hanteert progressief versus conservatief, twee termen die we veelvuldig in hun discussies tegenkomen. Alleen het progressieve zou goed zijn terwijl de term conservatief tot scheldwoord is gemaakt."

Commentaar: Het juiste schema is anders en maakt de strijd inzichtelijk tussen de duivelse machten en God – in het spanningsveld van zonde, gerechtigheid en oordeel.

V. — *Wat is volgens hen de behoudende factor in de Katholieke Kerk?*
A. — De Modernist zegt: „De behoudende factor in de Kerk is het hoogste leergezag dat zich achter de zogeheten hooggheilige traditie verschuilt als zou deze onaantastbaar zijn."

V. — *Hoe verklaren zij de behoudzucht van het hoogste gezag?*
A. — „Ze zeggen: Deze excessieve behoudzucht is rechtens en feitelijk bepaald. Rechtens omdat het behoud van de aloude traditie tot de natuurlijke orde der dingen behoort; het heet een natuurrecht te zijn. Maar daarom hoeft de daaruit vloeiende praktijk nog niet aanvaardbaar te zijn. Het feitelijke is gelegen in de omstandigheid dat het magisterium verheven is boven de dagelijkse beslommeringen van ons bestaan. Dat verklaart waarom zij niet of nauwelijks in staat is de urgente noodzaak te onderkennen van vooruitgang en aanpassing."

V. — *Waaruit komt volgens hen het vooruitgangsstreven voort?*
A. — „Het vooruitgangsstreven belichaamt het progressieve element, beantwoordt aan de noodzakelijkheden en behoeftes van de gemeenschap. Het broeit en gist in de individuele gewetens, vooral bij mensen die volop in het leven staan."

V. — *Het lijkt erop dat de Modernisten het progressieve element buiten de kerkelijke hiërarchie willen plaatsen. Dat is toch hoogst verwonderlijk?*
A. — „Ontwijfelbaar. Men ziet hier die meest verderfelijke leer de kop opsteken, die stelt dat de kerkgangers onder het mom van de 'basiskerk' de dienst gaan uitmaken, wat democratie heet, om zodoende niet alleen te komen tot een kerk vóór de mensen, maar ook ván de mensen. Waar blijft God in dit alles? Welnu, die is achter de horizon verdwenen."

V. — *Door welke combinatie van progressieve en conservatie krachten hopen de Modernisten dat de Kerk zich aanpast?*
A. — „Deze aanpassing wordt bewerkstelligd dankzij een compromis tussen beide krachten, dat wil zeggen tussen het kerkgezag en de individuele gewetens. Het gebeurt dat de individuele gewetens, van sommigen althans, voeling hebben met het collectieve geweten en die weten wakker te schudden, waardoor de massa in beweging komt. Daardoor ontstaat druk op de autoriteitsdragers totdat een punt wordt bereikt dat zij bereid zijn een compromis te sluiten dat in de richting gaat van de zo noodzakelijke verandering en vooruitgang. Nadat overeenstemming is bereikt zal het gezag erop toezien dat het accoord wordt nageleefd."

§ 8. Praktische Conclusies

V. — *Wat gaat er in de Modernisten om als ze door de kerkelijke instanties worden berispt of veroordeeld?*
A. — „Men aanziet de verbazing der Modernisten als zij worden berispt en bestraft. Wat als fout wordt aangerekend zien ze als een heilig moeten. Intiem verbonden met het collectief geweten, beter dan wie ook en veel beter dan de kerkelijke instanties, menen zij de behoeftes ervan te kennen. Zij zijn er de belichaming zelf van – zo verbeelden ze zich. Een vlotte pen hanterend maken zij daar naarstig gebruik van om in reactie op de kritiek hun grieven te uiten – dat zien ze als hun plicht. Het gezag mag berispen zoveel het wil – hun intieme overtuiging gebiedt dat ze lofprijzing verdienen, géén kritiek!"

Commentaar: Zelfs als de behoeftes van de gewetens gekend zouden zijn mag dat geen criterium zijn, want Gods wetten zijn nog niet in ons hart gelegd en in onze geest gegrift, volgens het nog te sluiten verbond waar de profeet Jeremia over spreekt, wat de Apostel Paulus ons in zijn brief aan de Hebreeën (10:16) in herinnering brengt.

V. — *Welke houding nemen de Modernisten aan als zij door de Kerk worden berispt?*
A. — „Ze beseffen maar al te goed dat de gewenste aanpassingen niet zonder strijd gaan, en ook dat elk conflict slachtoffers vergt. Ze zijn bereid om samen met de oudtestamentische

profeten en samen met Christus de slachtofferrol op zich te nemen. Ze tonen (anno 1908) geen bitterheid jegens de autoriteitsdragers, die hun het leven zuur maken; het is nu eenmaal hun roeping behoudzuchtig te zijn; het zou een echt wonder zijn indien die de tijd verstonden. Wel betreuren ze het dat het gezag hun waarschuwingen in de wind slaat want, zeggen ze, de problemen stapelen zich op en dat zeer ten nadele van het geestelijk welzijn der gelovigen, waar het toch om te doen is."

V. — *Het is toch irreëel op succes te hopen?*

A. — „Niet volgens hen. Ze zien naar het uur uit – en dat komt! – dat alle obstakels overwonnen zullen zijn. Want de evolutie is onweerhoudbaar, heeft zijn eigen wetmatigheid, kan nooit teniet worden gedaan, wél vertraagd!"

V. — *Houden de intriges dan nooit op?*

A. — „Ondanks de voortdurende stroom kritiek blijven ze voortdenderen. Onderwijl vijnzen ze onderdanigheid: ze pretenderen gedienstige bereidwilligheid maar dat verbergt hun ware intenties. Als ze iets volmondig beamen is dat alleen voor de vorm, is in feite een schertsvertoning."

V. — *Waarom pretenderen de Modernisten gehoorzaamheid? Ze kunnen de Kerk toch vaarwel zeggen net als al die andere ketters die hen zijn voorgegaan?*

A. — „Deel van hun plan bestaat eruit de zittende macht niet te onttronen maar tot verandering aan te sporen. Zij hopen de Kerk van binnenuit te veranderen en in dit groot machtsinstituut ooit een rol van betekenis te spelen. Hun gedrevenheid komt voort uit hoogmoed en ambitie. Zij verbeelden zich, dat ze dankzij de superieure invoeling van het collectieve geweten ten voordele werken van het algemeen zieleheil."

V. — *Zij beweren dat de Kerk als klankbord van het collectieve geweten fungeert. Als ze menen dat de Kerk daar zo ernstig in tekortschiet dat zij haar ondergang tegemoet snelt, waarom stichten ze dan niet hun eigen kerk? Daar zij de superieure invoeling menen te bezitten, zouden ze op die manier toch op veel meer succes kunnen rekenen?*

A. — „Dat is een goede vraag, want door in de Kerk te blijven geven de Modernisten impliciet toe dat het collectieve geweten hen niet toebehoort en zij zich dus niet het recht mogen toeeigenen daar de exclusieve vertolker van te zijn. Nochtans mag het collectieve geweten geen theologisch grondbeginsel zijn."

§ 9. Veroordelingen

V. — *Wat is het opvallendste aan de Modernistische denktrant?*
A. — „Het opvallendste aan hun denktrant of wijze van doen is dat niets bestendig is in de Kerk, dat alles aan verandering onderhevig is. En dat geldt zowel voor de Modernistische intellectuelen als voor de uitvoerders van het plan."

V. — *Ze staan hierin toch niet helemaal alleen? Ze moeten toch voorlopers hebben gehad?*
A. — Vanzelfsprekend. Niets komt vanzelf. En het is daarom dat onze illustere voorganger Paus Pius IX in zijn encycliek schreef: „Deze vijanden van de goddelijke openbaring prijzen de menselijke redeneerkunst de hemel in. Met een waarlijk heiligschennende vermetelheid pogen ze die aan de Katholieke godsdienst op te leggen, alsof deze openbaring niet uit God komt maar puur mensenwerk is. Het zou een gekunsteld geheel zijn dat vatbaar is voor menselijke verbeteringen." *

V. — *Opperen de Modernisten een nieuw onderwijs over de goddelijke openbaring en onze kerkleer? Zijn hun meningen niet reeds bij eerdere gelegenheden naar voren gebracht en veroordeeld?*
A. — Aangaande de goddelijke openbaring en de kerkleer brengt hun benadering niets nieuws. Pius IX heeft deze reeds in zijn syllabus van dwalingen veroordeeld en dat in zijn opsomming van foute stellingen als volgt geformuleerd: „De goddelijke openbaring is onvolmaakt. Deze is daarom onderhevig aan een voortdurende en onbegrensde vooruitgang als gevolg van de perfectionering van de menselijke rede." **

Dit werd nogmaals nadrukkelijk veroordeeld tijdens het Vaticaans Concilie (1870): „De geloofsleer die uit de goddelijke openbaring is voortgekomen, is niet aan de rede voorgesteld als een filosofische vondst die continu kan worden verbeterd, maar zij is een goddelijk onderpand dat aan Christus' bruid is toevertrouwd om deze trouw te bewaren en ook getrouw uit te leggen. Derhalve moet de betekenis van de leerstukken worden gerespecteerd zoals onze moeder de Heilige Kerk die voor eens en altijd heeft vastgesteld; nooit mag daar

* Zijn eerste encycliek: "Qui pluribus" (over geloof en religie), 9 nov. 1846.

** Propositie 5 van de "Syllabus Errorum" (lijst van dwalingen), kortweg de Syllabus geheten, 8 dec. 1864.

onder het mom en uit hoofde van een beter begrip aan getornd worden.” *

V. — *Zou de Heilige Kerk bezig zijn de gezonde ontwikkeling van onze kennis tegen te houden, zelfs in geloofszaken?*

A. — Deze vraag schetst een verkeerd beeld. Zoals aangegeven in het bovenstaande conciliaire stuk, wordt noch de ontwikkeling van onze kennis, noch die van ons geloof belemmerd. Integendeel, hun ontwikkeling wordt door de Kerk bevorderd en sterk aangemoedigd. Hetzelfde stuk besloot als volgt: „Moge het intellect, de wetenschap en de wijsheid met een krachtige en intense beweging groeien en zich verdiepen zowel in eenieder persoonlijk als in de maatschappij, zowel in de gelovige als in de gemeenschap van de Kerk, van geslacht op geslacht, en eeuw na eeuw; maar dan wel volgens hun aard, dat wil zeggen: volgens dezelfde leer en eenzelfde betekenis, die de oorspronkelijke uitleg onaangetast laat.” **

Vijfde Hoofdstuk.

De Modernist en zijn Historische Kritiek

§ 1. Toepassing van het Agnosticisme

V. — *Na de theologische Modernist te hebben leren kennen als filosoof, gelovige en theoloog, wat rest dan nog?*

A. — „Resteert die figuur te beschouwen als historicus, apologeet (geloofsverdediger), en tenslotte als kerkhervormer.”

V. — *Waarover schijnen de mensen die zich met de zo hoog geprezen historisch-kritische analyse bezighouden zich zorgen te maken?*

A. — „Dat men ze voor filosoof houdt. Dat willen ze pertinent voorkomen.”

V. — *Wat zeggen de Modernistische historici over hun kennnis van de filosofie?*

A. — „Van de filosofie zeggen zij niets af te weten.”

V. — *Is deze bewering serieus bedoeld?*

A. — „Nee natuurlijk niet, maar het is wel een sluwe zet.”

* Constitie „Dei Filius”, canon 4.

** Loc. cit.

V. — *Hoezo? Wat is de reden van deze gefingeerde domheid?*

A. — „Het naar buiten brengen van hun filosofische uitgangspunten zou hun 'veronderstelde objectiviteit' aantasten. Hun integriteit en wetenschappelijke status zouden daaronder lijden. Feit is dat hun publicaties tendentieus zijn en weinig objectief. Het door hen gebruikte leidmotief doet de Bijbel aan geloofwaardigheid inboeten en dus ook de Kerk."

V. — *Begrijp ik hieruit dat de Modernistische historici vanuit een vooropgezette opinie zogenaamd 'wetenschappelijk onderzoek' doen?*

A. — „Dat is helemaal correct. De historisch-kritische analyse, ook wel de Bijbelse historiografie genoemd, is axiomatisch van opzet en dus onbewijsbaar. De filosofische achtergrond mag niet ter discussie staan, is niet eens gekend bij het grote publiek. Commentaar: Wie tegenwoordig in deze tak van wetenschap carrière wil maken, moet zich naar het dictaat schikken van de historiografische methode. Anders kan hij het wel vergeten. In de 19e eeuw was dat wel anders."

V. — *Wat zijn de filosofische uitgangspunten waarop de historisch-kritische analyse is gebaseerd?*

A. — „Die zijn reeds besproken. Dat zijn er drie: 1. het agnosticisme; 2. het principe van de idealisering van een fenomeen (de projectie van een historisch fenomeen op het vermeende goddelijke); en 3. de deformatie van het volksgeweten dat zich aanpast aan het geïdealiseerde fenomeen."

Commentaar: Iedere indicatie die het Modernistische paradigma dreigt te ondergraven wordt op zijn best genegeerd; sommigen deinzen er zelfs niet voor terug om in voorkomend geval bewijsmateriaal te verdonkeremanen of willens en wetens de zaak valselijk voor te stellen.

V. — *Welke methodologische wet vloeit voort uit het agnosticisme?*

A. — „Dat de rede niet bevoegd is de grens van de gekende materiële of fenomenologische wetten te overschreiden. Al het andere wijzen de Modernisten op voorhand af als zijnde onwetenschappelijk en behorend tot het geloofsdomein."

V. — *Welke methodologische wet vloeit voort uit de idealisering van een fenomeen waar het volksgeweten zich vervolgens bij aanpast?*

A. — „Via de consensus van de geloofsgemeenschap overstijgt het historische fenomeen zijn eigen realiteit. Het is dankzij deze veronderstelling dat de historicus het goddelijk ingrijpen

kan afwijzen, hoe reëel ook en historisch goed onderbouwd, zonder daar verder onderzoek naar te doen. In zijn ogen bestaat er wel een geschiedenis van het geloof, maar dat zou uitsluitend iets massapsychologisch en sociologisch zijn."

V. — *Als in de geschiedenis het goddelijke en het menselijke elkaar raken hoe gaat de Modernist dan te werk?*

A. — „Zodra er sprake is van een ontmoeting tussen het goddelijke en het menselijke, zoals bij de gebeurtenissen rondom het openbare leven van Jezus van Nazareth, de vroege ontstaansgeschiedenis van de Kerk en de invoering van de sacramenten, moet men in de bestudering daarvan beide elementen scheiden: het menselijke vertoeft dan in de geschiedenis, het goddelijke in het geloof. Ziedaar, zo gaan ze te werk."

V. — *Zijn er dan twee soorten Christus en twee soorten Kerk?*

A. — „De Modernist mag met recht schizofreen worden genoemd. Vandaar die bij de Modernisten gangbare onderscheiding van een Christus der geschiedenis en een Christus naar het geloof; een Kerk der geschiedenis en een Kerk naar het geloof; de sacramenten der geschiedenis en de sacramenten naar het geloof. En zo gaat het verder."

V. — *Hoe past de Modernistische historicus die selectie toe?*

A. — „Als hij de historische Christus bestudeert wil hij eerst alles verwijderen wat buiten die mens staat in zijn gewone omgeving (der Sitz im Leben), hetzij in relatie tot zijn psychologische gesteldheid, hetzij in relatie tot de kenmerkende plaats- en tijdsomstandigheden. Wat apart wordt gezet verwijst hij naar de geloofsgeschiedenis die zich bezighoudt met de evolutie van de ideeën – die in de geest zitten en niet in de werkelijkheid – en die aanleiding kunnen geven tot een bepaald sociaal gedrag."

V. — *Maar hoe bepalen ze wat in de geest zit of in de werkelijkheid?*

A. — „Zelfs kwesties die in de sfeer van de geschiedenis liggen worden gezift. Alles wat naar het persoonlijk oordeel van de Modernist buiten de 'logica van de feiten' valt of, zoals ze zelf zeggen, alles wat niet met de aard van Jezus' persoonlijkheid overeenstemt, Zijn opleiding en levensstaat, wordt uit de geschiedenis verbannen en als een projectie vanuit het geloof bezien. Deze zifting is uiterst subjectief en heeft niets van doen met een consequente wetenschappelijke praktijk."

V. — *Hoe passen ze dit toe op de woorden die de evangelisten aan onze Heer en zaligmaker toeschrijven?*

A. — „Zij stellen dat onze Heer en zaligmaker nimmer een woord uitsprak dat niet door de volksmenigte, die Hem voortdurend volgde, begrepen kon worden. Daaruit concluderen zij dat de moeilijke citaten en gelijkenissen die Hem worden toegeschreven, apart gezet moeten worden en ondergebracht bij het geloof. Met het restant hopen ze uit te komen bij wat deze beeldenstormers de 'ware Jezus' noemen."

V. — *Kunt u nog iets vertellen over de historische selectiecriteria?*

A. — „De Modernist legt uit dat hij de historische woorden kan uitziften door zijn kennis van de beslissende factoren van Jezus' leefomgeving, wat ook slaat op de door Hem genoten opleiding. Dat vormt de context om uit te komen bij de werkelijk door Hem gesproken woorden die, zo zegt de man laconiek, natuurlijk afwijken van het evangelisch relaas."

V. — *Is dat een objectieve maatstaf die thuishoort bij een ordentelijke wetenschappelijke praktijk?*

A. — „De criteria zijn heel subjectief. De Modernist gaat immers als volgt te werk: hij verplaatst zich in de persoon van Jezus terwijl hij zich afvraagt wat hijzelf in soortgelijke omstandigheden zou hebben gedaan. Dat is 'zum lächeln'."

V. — *Gebruikmakend van zijn drie uitgangspunten hoe benadert de Modernist als wetenschappelijk historicus de Christus als zijnde God?*

A. — „Alhoewel de Modernistische historicus zijn eigen uitgangspunten afwijst als niet ter zake doende omdat die tot het domein van de filosofie behoren, beweert hij dat naar de 'werkelijke' geschiedenis Christus niet God was, want zulks zou onmogelijk zijn. Ook ontnemen ze aan Zijn daden elke goddelijkheid. In zwang is om over Hem te spreken als 'een mens onder de mensen'." Commentaar: Vanzelfsprekend was Christus een mens onder de mensen maar niet alleen dat, Hij is ook God. Door uitsluitend en ad nauseam over 'een mens onder de mensen' te spreken ontneemt men Hem zijn godheid.

V. — *Nadat de Modernist uit de daadwerkelijke geschiedenis al het goddelijke heeft geëxtirpeerd, laten ze dan Christus' menselijkheid intact?*

A. — „Nee, zegt hij, als mens kan Christus alleen dat hebben gezegd en gedaan wat aannemelijk en waarschijnlijk is. Hij heeft zich niet kunnen onttrekken aan zijn milieu."

V. — *Hoe gaat de Modernist om met de Bijbelse geschiedenis binnen het kader van zijn historisch-kritische analyse van de Heilige Schrift?*

A. — „De historische kritiek zet de wereld van de veronderstelde ideeën en fantasieën in een klasse apart. Wat overblijft bestudeert de geleerde met toepassing van een systematische methodiek. Aldus komt hij tot een beschrijving van wat hij de 'werkelijke geschiedenis' noemt. Het apart gezette wordt naar de geschiedenis van het geloof verwezen dat tot de discipline van de 'interne bewijsvoering' behoort."

V. — *Versta ik het goed? Zijn er volgens de Modernistische geleerde, die zich een historicus noemt, twee soorten geschiedenis?*

A. — „Te gek voor woorden, de Modernistische historicus ziet erop toe dat deze gebieden nauwkeurig van elkaar gescheiden zijn: die van de 'werkelijke geschiedenis' op het moment zelf der gebeurtenissen en die van de 'geloofsgeschiedenis' hetwelk naderhand, soms veel later, zou zijn toegevoegd."

V. — *Is de geloofsgeschiedenis voor hen dan geen werkelijke geschiedenis?*

A. — „Opmerkelijk is dat zij de geloofsgeschiedenis binnen haar eigen grenzen als reëel ziet, maar op een andere manier."

V. — *Verklaart u eens nader.*

A. — „Welnu er bestaan zoals we zagen twee Christussen, een ware Christus in een omlijsting van tijd en plaats, en een denkbeeldige Christus die nooit echt heeft bestaan maar een godsvruchtig verdichtsel is. De denkbeeldige heeft als zodanig op ons concrete handelen een uitwerking gehad, want de mens handelt vanuit zijn denkbeelden. Deze categorie van handelen nestelt zich in de geschiedenis der gebeurtenissen."

V. — *Geef eens een voorbeeld van de denkbeeldige Christus zoals die Modernistische historici dat zien?*

A. — „Een pregnant voorbeeld is de Christus uit het Johannes Evangelie, die van a tot z een vroom verzinsel zou zijn!"

§ 2. Toepassing van de Immanentieleer

V. — *Is daarmee de filosofische missie ten einde gebracht nadat deze erin is geslaagd om de elementen die aan een kritisch onderzoek worden onderworpen in twee losstaande categorieën te plaatsen? De eerste betreft ontwikkelingen die uitsluitend betrekking zouden hebben op het geloof, de tweede, de geschiedkundige gebeurtenissen vanuit 'de ware geschiedenis'.*

A. — „Dat zou men wel denken. Evenwel is de werkwijze van het historisch-kritisch onderzoek, dat zich bezighoudt met de historiciteit van de Bijbelse openbaringsgeschiedenis, nog lang niet voltooid."

V. — *Nadat het filosofisch agnosticisme deze opdeling in twee categorieën heeft voltooid, welk ander principe doet dan opgeld?*
A. — „De 'vitale immanentie' dient zich aan, wat een psychologisch principe is waarmee alles wat typisch tot de kerkgeschiedenis en tot Gods handelend optreden behoort volledig zou kunnen worden verklaard."

V. — *De theorie over de vitale immanentie of essentiële levensuiting leidt ertoe om behoeftes tegen feiten af te zetten, in ons geval feiten met een religieuze lading. Hoe verhouden die feiten zich tot deze behoeftes?*
A. — „Aangezien de drijvende kracht achter elk soort vitale immanentie een of andere levensbehoefte is, concludeert de Modernist dat geen enkele gebeurtenis eerder geschiedt dan de daarmee samenvallende behoefte. Zo zegt men dat chronologisch beschouwd het feit (of de gebeurtenis) altijd op de behoefte volgt en nooit andersom."

Commentaar: We hoeven ons niet te verbazen dat God zo niet kan worden ontdekt tenzij als een vaag en weinig ter zake doende veronderstelling.

V. — *Gewapend met een dergelijk instrument, hoe past de Modernistische historicus dat toe op zijn evaluatie van de kerkgeschiedenis?*
A. — „De onderhavige documenten, hetzij profaan of sacraal van aard, worden opnieuw bestudeerd om te zien welke psychologische behoeftes ten grondslag liggen aan de gerapporteerde omstandigheden of het nu om leerstukken gaat, de liturgische inrichting of andere geloofszaken."

V. — *Wat staat na deze fase op het programma?*
A. — „Nadat per document de onderliggende psychologische behoeftes zijn vastgesteld worden de documenten wederom aan een kritisch onderzoek onderworpen."

V. — *Uitgerust met zijn lijst van de evoluerende behoeftes van de Kerk, hoe probeert de criticus, afgaande op zijn eigen inzichten, aan de historische documenten een 'wetenschappelijke evaluatie' te geven?*
A. — „De criticus neemt de op deze wijze bewerkte documenten ter hand en past een chronologische indeling toe vol-

gens de regel dat de evoluerende behoeftes door de geschiedenis heen chronologisch precies overeenkomen met de waargenomen gebeurtenissen, want de geschiedschrijving volgt de gebeurtenissen zoals de gebeurtenissen de behoeftes volgen."

V. — *Is het niet zo dat de Modernist dient te erkennen dat in de Heilige Schrift soms sprake is van de creatie van een behoefte in plaats van een feitelijkheid waaronder een voorafgaande behoefte schuilgaat?*

A. — „Het gebeurt, zeggen ze, dat sommige delen van de Schrift, zoals de epistels, uitdrukking zijn van de behoefte zelf, maar dat laat het geldend principe onverlet."

V. — *Uitzonderingen daargelaten, hoe bepalen ze het tijdperk waarin waarin een of ander kerkelijk document is opgesteld?*

A. — „Doorgaans wordt de ontstaansperiode van een vroegkerkelijk document, met name die van het Nieuwe Testament, aan de hand van de periode ingeschat waarin de onderliggende behoefte voor het eerst kan worden vastgesteld."

Commentaar: Alhoewel behoeftes essentieel zijn in het leven van de Kerk – want God houdt rekening met onze behoeftes – vormt God zelf het 'stuurmechanisme' van het leven van de Kerk, en dat is wat anders. Door van de behoeftes, die inderdaad tot gebeurtenissen kunnen leiden, de exclusieve maatstaf te maken ontstaat een karikatuur van de werkelijkheid.

§ 3. Toepassing van de Ontwikkelingsstadia

V. — *Na dit werk waarmee de afzonderlijke ontstaansdata van de onderhavige documenten zijn verschoven naar ideële niet reële tijden, volgt dan nog een nadere bewerking of is hiermee het werk voltooid?*

A. — „De gegevens hebben nog een extra bewerking nodig in aanmerking nemend dat een onderscheid dient te worden gemaakt tussen het allereerste begin van een feitelijkheid en zijn uiteindelijke vorm, want vooraleer iets is volgroeid heeft het een rijpingspad doorlopen."

V. — *Hoe betrekt de Modernist deze overweging bij de bestudering van zijn onderwerp?*

A. — „De criticus neemt de documenten opnieuw ter hand die hij reeds naar opeenvolgende tijdvakken had gerangschikt. Hij splitst ze dan nogmaals in tweeën, waarbij de eerste categorie feitelijkheden bevat die voor het eerst optreden en daar-

om nog in een onvolgroeide of premature staat zijn, terwijl de tweede categorie feitelijkheden bevat – men spreekt ook wel over fenomenen of observeerbare gebeurtenissen – die reeds een zekere ontwikkelingsgraad hadden bereikt.”

V. — *Indien de criticus zich op de ontwikkeling van een dergelijk fenomeen richt hoe gaat hij dan te werk?*

A. — „De ontwikkelingsstadia moeten in periodes worden afgebakend maar nu in groter detail.”

V. — *Wat is het daarbij gehanteerde principe?*

A. — „Het principe bij deze bewerking reikt wederom de filosoof aan. Volgens hem beheerst en regeert slechts één wet de geschiedenis: de wet van de geleidelijke of evolutionaire ontwikkeling. Onder de alsmaar wijzigende omgevingsfactoren ontstaat in confrontatie met de momentane behoeftes een modus vivendi; dus een tijdelijke geen permanente oplossing.”

V. — *Hoe zal de historicus via de ijzeren wet van de evolutionaire ontwikkeling de geschiedenis van de Kerk beoordelen?*

A. — „Bij de hernieuwde bestudering van de documenten kijkt hij naar de tijdsgebonden omstandigheden: Wat speelt mee in het leven van de Kerk gedurende een bepaalde periode? Wat zijn de behoudende krachten die verandering proberen tegen te houden? Wat zijn de evoluerende interne en externe socio-culturele behoeftes die juist aansporen tot verandering? Het zijn dit soort argumenten die een rol spelen. Deze argumentatie volgt de zogenaamde ‘externe bewijsvoering’ die de Schrift wil uitleggen middels de socio-culturele krachten van buitenaf. In de extreme toepassing van dit systeem wordt de Kerk van zijn mystieke functie ontdaan.”

V. — *Wat precies zoekt de Modernistische historicus in de tot zijn beschikking staande documenten? Hoe vat u dat samen?*

A. — „Kort samengevat concentreert hij zich op de elementen die voor een zelfregulerende evolutie bepalend zijn. Aan al het andere gaat hij voorbij. Het is zelfbevestigend, want wat in iemands geest is verworpen kan ook niet worden ontdekt.”

Commentaar: De historicus die zodanig opereert kan tot waarvolle conclusies komen. Maar als hij weigert te aanvaarden dat die conclusies slechts een deel der waarheid omvatten, schaart hij zich achter de theologische Modernisten voor wie deze onderzoeksmethode het nec plus ultra is.

V. — *Na aandachtige bestudering van de evolutionaire krachten in het leven van de Kerk, welke bezigheid ligt dan nog in het verschiet?*
A. — „Na deze taak legt de historicus zich erop toe de opeenvolgende ontwikkelingen in grote lijnen vast te leggen en op basis daarvan tot een geschiedverslag van de vroege kerk te komen. De historicus past zijn laatste serie documenten aan; de pen doet haar werk; de historie is geschreven!"

V. — *Maar als deze lieden zich in die mate hebben laten leiden door de beginselen van een agnostische filosofie, wie zal dan de auteur zijn van een dergelijk verslag? Is het eerder de geschiedschrijver of is het de criticus die het voorbereidende werk heeft verricht?*
A. — „Geen van beiden. De echte auteur is de filosoof."

V. — *Hoezo?*
A. — „De filosoof was uit het zicht maar toch altijd aanwezig. Als bij een souffleur fluisterde hij zijn principes in die aan het onderzoek een duidelijke richting gaven – in ketterse zin dan wel te verstaan. Want als de principes fout zijn zijn de resultaten ook fout."

V. — *Zulke historici zijn toch beklagenswaardig?*
A. — „Deze lieden wekken ons mededogen op. Van hen zou de apostel hebben gezegd: „Al hun denken is op niets uitgelopen. (…) Zij beweren wijs te zijn maar zijn dwaas geworden." (Rom. 1:21-22)"

V. — *Indien deze Modernistische historici mededogen opwekken roepen ze toch zeker ook onze verontwaardiging op?*
A. — „Onze verontwaardiging laait vooral op als zij de Kerk ervan beschuldigen de sacrale teksten te verdraaien, willekeurig te rangschikken en met elkaar te vermengen, dit ter ondersteuning van hun eigen vooringenomen gedachten."

V. — *Toch raar dat zij ons betichten van het verdraaien van teksten!*
A. — „Zij schrijven de Kerk iets toe waarin zijzelf falen, wat een projectie is van de aanklacht die in hun eigen gewetens knaagt."

§ 4. De Tekstuele Kritiek

Inleiding: Tekstuele kritiek is de richting die de precieze herkomst van een tekstoverlevering tracht te achterhalen, ervan uitgaande dat een tekst uit de oudheid in de loop der tijd is

verbasterd. Dat is een boude en onbewezen stelling voor wat de Bijbel betreft. Zou de goddelijke auteur er niet op toezien dat Zijn eigen tekst gehandhaafd blijft? De tekstuele kritiek houdt zich tevens bezig met de vraag of de aangeduide auteur de ware is. Misschien ook, zo wordt verondersteld, is het werk een compositie van meer dan één auteur dat ooit aan elkaar werd geregen zodat het lijkt dat sprake is van één auteur.

V. — *Nadat de Modernistische geschiedschrijver de documenten uit hun logisch verband heeft gehaald en elk volgens de veronderstelde eisen van de evolutieleer naar latere tijdvakken heeft verschoven (er wordt nooit eerder gedateerd, altijd later), wat heeft dat voor consequenties voor de Heilige Schrift?*

A. — „Wegens de drastische inbreuk op de Heilige Schrift, door het overhoop gooien van de chronologie, moeten de afzonderlijke boeken van de canon aan andere auteurs worden toegeschreven dan die der traditie. Hoe zou het Evangelie van Lukas door hem kunnen zijn neergeschreven als de opschriftstelling lange tijd na zijn dood wordt geplaatst?"

V. — *Zaait dit geen twijfel bij de Modernisten ten aanzien van hun methodiek?*

A. — „Met de opgeblazen zelfverzekerdheid die hen eigen is, lijkt twijfel het laatste dat ze beroert. Met het grootste gemak beweren ze dat de sacrale boeken, vooral de Pentateuch en de eerste drie Evangeliën, telkens weer door verschillende auteurs zijn bewerkt. Ook beweren ze dat die merendeels uit toevoegingen bestaan aan wat oorspronkelijk korte manuscripten waren. Dat zou zijn gebeurd door interpolaties (invoegingen) naar aanleiding van uiteenlopende theologische en allegorische bespiegelingen, en ook door verschuivingen in de tekst zelf en het ten onrechte aaneensluiten van losse passages om ze op die manier vlot leesbaar te maken."

V. — *Waarop baseren de Modernisten hun veronderstellingen over de ontstaansgeschiedenis van de sacrale boeken met steeds weer toevoegingen en aanpassingen in wat een kort manuscript zou zijn geweest?*

A. — „Simpel gesteld gaan zij ervan uit dat de 'vitale evolutie' van de Heilige Schrift hand in hand ging met de evolutie van de geloofsinhoud, waarbij volgens de tijdsgebonden eisen de geloofscondities richtingbepalend zijn."

V. — *Dit is een belangwekkende uitspraak. Ik neem aan dat hier een goede reden voor bestaat. Zijn er in die zin concrete aanwijzingen?*
A. — „Hun antwoord is dat sporen van de 'vitale evolutie' zo duidelijk naar voren komen in de Heilige Schrift dat men er bijna een geschiedenis van zou kunnen schrijven. Dat is een nonsensicaal maar geen ongevaarlijk argument."

V. — *Hebben de Modernisten geprobeerd een geschiedenis van de vitale evolutie te schrijven volgens deze 'overduidelijke' sporen, waaruit zou blijken dat er opeenvolgende wijzigingen zijn geweest in de sacrale tekst?*
A. — „Ze doen pogingen daartoe en wel met zulk een vanzelfsprekend elan dat men zou zeggen dat ze met eigen ogen de auteurs aan het werk hebben gezien die in de loop der tijd die veelvuldige wijzigingen in de Heilige Schrift hebben aangebracht. Deze waanzinnige herschrijverij volgt de zogeheten 'interne bewijsvoering', die gebaseerd is op wat zij als inconsistenties menen te zien."

V. — *Hoe gaat de tekstkritische methode te werk om via de zogenaamde inconsistenties tot de wordingsgeschiedenis van een bijbeltekst te komen?*
A. — „Woord voor woord bestudeert men de gehele tekst op zoek naar een gebrek aan innerlijke samenhang binnen het tekstlichaam, onverwachte wendingen en onlogisch lijkende verbanden. Zo zou men kunnen ontdekken hoe iets door de tijd heen evolueert. Elke ingreep in de tekst laat zijn sporen na en daarom stellen zij: 'Wij kúnnen en zúllen die opsporen!'"

Commentaar: De sterkste aanwijzing voor de goddelijke regie in de ontstaansgeschiedenis van de Bijbel is dat haar geschriften over een enorm tijdsbestek zijn opgetekend door mensen van totaal andere achtergronden en ze niettemin één geheel vormen, zoals grote bijbelkenners keer op keer hebben vastgesteld. De zogenaamde inconsistenties zijn verzinsels die vanuit een gebrek aan kennis zijn ontstaan en een zelfoverschatting gepaard gaande met een grove minachting voor het materiaal. (Onvolkomenheden die soms voorkomen doen geen of nauwelijks afbreuk aan de wezenlijke betekenis van een tekst.)

V. — *Wat te denken van dat opschepperige zelfvertrouwen dat ze ten toon spreiden bij de verspreiding van hún versie van de gewijde boeken?*
A. — „Men zou warempel denken dat zij de modaliteiten van de Bijbelse ontstaansgeschiedenis in pacht hebben krachtens welke alle teksten op de pijnbank mogen worden gelegd."

V. — *Wegens de protserige autoriteit die zij uitstralen, is de vraag gewettigd: Waar halen jullie die zo hooggeprezen expertise vandaan? Waar halen jullie de kudos vandaan om dit te doen? Zeg 't eens!*

A. — „Als zij de Heilige Schrift bekritiseren waarin ze zoveel gebrekkige zaken menen te vinden, zou men haast denken dat vóór hen geen mens ze heeft doorbladerd, dat vóór hen niet een menigte leraren zich heeft beziggehouden met een doorlichting van de tekst in alle richtingen en op vele wijzen, en wel leraren die oneindig veel hoger stonden in termen van eruditie, geleerdheid, en heiligheid."

V. — *Wat was de ervaring van de vroegere bijbelvorsers tijdens hun bestudering van de Heilige Schrift?*

A. — „Hoe beter zij de Bijbel leerden kennen des te meer ontzag kregen ze voor zijn inhoud en de volmaaktheid ervan. Hoe dieper ze daarin doordrongen des te groter was hun dankbaarheid jegens God die dit zichtbare teken van Zijn goedertierenheid naliet, Hij die zich verwaardigde om ons met dit wonderbaarlijke hulpmiddel tegemoet te treden."

V. — *Hoe bestaat het dat de Modernisten zich zo laatdunkend uitlaten over deze bijbelvorsers van wie sommigen zelfs van grote naam?*

A. — „Daarop repliceren ze dat in vroeger tijden deze bijbelvorsers niet over de voortreffelijke middelen beschikten ter ondersteuning van hun onderzoek als dat thans het geval is."

V. — *Dan dringt zich de vraag op waaruit die middelen bestaan.*

A. — „U zult niet verbaasd staan dat men zijn toevlucht zoekt tot de uitgangspunten van de agnostische ketterij, die een persoonlijke en liefhebbende God ontkent. De mens is hier maatstaf, hij die tegelijk object en subject is. In ons geloof echter, en volgens de gezonde Bijbelse criteria, is de mens het subject en God het object."

§ 5. Conclusies

V. — *Wat is in het kort de historiografische methode der Modernisten?*

A. — „De Bijbelse historiografie, ook wel de historische kritiek genoemd, is ruim voldoende uiteengezet. De filosoof is tamboer-majoor. Met veel tromgeroffel volgen de geschiedschrijvers met achter zich de tekstuele kritiek, luisterend naar de premissen van de zogeheten interne en externe bewijsvoering."

V. — *Daar bepaalde filosofische ideeën de grondslag vormen van de historiografische methode, we spreken over die van de theologische Modernisten, stelt zich de vraag: Hoe karakteriseren we die?*

A. — „Aangezien de grondslag of eerste oorzaak zijn effecten mededeelt als afgeleide oorzaken is het genre waarop wij ons hier concentreren primair agnostisch, immanentisch en evolutionair van aard. Dat rijtje verdient geen wetenschappelijk predikaat."

Commentaar: De evolutietheorie houdt in dat de evolutie onplanmatig is. Evolutionair verschilt in die zin van groei of progressie, want groei is overal aanwezig, maar vaak onder uiteenlopende en moeilijk te begrijpen condities. Om een simpel voorbeeld te geven: Nog nooit is wetenschappelijk vastgesteld waarom uit het kippenembryo 'de vorm' van een kip ontstaat en uit het mensenembryo dat van een mens. Van een ongeïdentificeerd embryo kan onmogelijk worden voorspeld welke vorm daaruit zal ontstaan, terwijl dit een evolutie is van het een naar het totaal andere, die toch niet aan het toeval is overgelaten, een 'voorbestemming' heeft - een gruwelwoord voor evolutionisten. De constructie van een huis is ook progressief of evolutionair (maar dan niet in zijn filosofische betekenis), waarvan het plan reeds bij voorbaat vaststaat, een conclusie die ook kan worden gemaakt voor 'Gods plan met de wereld'.

V. — *Kan een bijbelcriticus deze in diepste zin filosofische benadering propageren zonder afbreuk te doen aan het geloof?*

A. — „Dat is absoluut onmogelijk! Eenieder die zich daarachter stelt en het toepast, legt getuigenis af dat hij de daarin vervatte ketterijen steunt. Uit dien hoofde verzet hij zich tegen het Katholicisme en tegen ieder deugdelijk bijbelonderzoek."

V. — *Dat in aanmerking nemend is het niet hoogst merkwaardig dat er Katholieken zijn die deze critici lof toezwaaien?*

A. — „Men kan niet anders dan stomverbaasd staan over de achting die hen vanuit het bastion zelf ten deel valt, dat juist in het leven werd geroepen ter bescherming en bevordering van het geloof."

V. — *Hoe valt dat te rijmen?*

A. — „Er zijn daarvoor twee redenen: enerzijds bestaat een hechte samenwerking tussen de historici en de bijbelcritici van deze school, die de grenzen van godsdienst en nationaliteit

overschreidt. Anderzijds gaan ze met ongelooflijke driestheid te werk en een vastberadenheid waar je jaloers op zou kunnen zijn, ware het niet dat het zulke vreselijke resultaten geeft."

V. — *Begrijp ik goed dat deze Modernisten, van verschillend pluimage, elkaar de hand boven het hoofd houden?*

A. — „Dat lijdt geen twijfel. Als één van hen zijn mond opendoet zullen zijn kornuiten in het vak hem toejuichen en over een belangrijke nieuwe stap spreken in de vooruitgang van de wetenschap."

V. — *Vormen zij ook een front als men ze bekritiseert?*

A. — „Als iemand het waagt hun nieuwigheden te bekritiseren, stormen zij in gesloten gelederen op hem af."

V. — *Wat is hun 'plan de campagne'?*

A. — „Als iemand maar enigszins hun aanpak in twijfel durft te trekken, wordt hij als een ignoramus afgeschilderd, een domkop en nitwit. Als echter iemand hun sluwigheden omarmt en verdedigt wordt hij met lofprijzingen overladen."

V. — *Werpt deze tactiek zijn vruchten af?*

A. — „Op deze manier hebben zij velen tot zich weten te trekken. Had men hun ketterijen doorzien, zouden die mensen zich vol afgrijzen van hen hebben afgekeerd. Wie weet zal deze hier voor u liggende encycliek (Pascendi) een keer ten goede brengen…"

V. — *Heeft deze aanmatigende houding van de Modernisten effect gesorteerd? En wat te denken van hen die zich op sleeptouw laten nemen?*

A. — „Door de schaamteloze opdringerigheid van de propagandisten en de lichtzinnige roekeloosheid van hun aanhang is een alles doordringende pestilentiële sfeer ontstaan, die zich ongebreideld dreigt uit te breiden.

Laat ons nu de aandacht vestigen op de Modernist als apologeet of geloofsverdediger."

Zesde Hoofdstuk.

De Modernist als Geloofsverdediger

§ 1. Principes en Bronnen

V. — *Baseert de Modernistische apologeet (geloofssverdediger), net als de historicus en tekstcriticus, zijn theorieën op dubieuze filosofieën?*
A. — „Ook bij de apologeet spelen filosofische kwesties een grote rol. Wat de historische en tekstkritische beschouwingen betreft verlaat hij zich op de Modernistische historiografie en tekstuele kritiek die, zoals we zagen, op agnostische, immanentische en evolutionaire principes zijn gefundeerd. Bij de gedetailleerde uitwerking daarvan gaat de apologeet volgens filosofische principes te werk die op eenzelfde leest zijn geschoeid. De moderne apologeet is een Modernist pur sang."

V. — *Wat is de werkwijze van de Modernist inzake de 'nieuwe apologetiek'?*
A. — „De 'nieuwe apologetiek' richt zich op psychologische, geschiedkundige en archeologische bronnen die, zo heet het, van iedere franje zijn ontdaan."

V. — *Hoe geven de apologeten de religieuze geschiedenisboeken, die tot nu toe rondgingen, aan de vlammen prijs?*
A. — „Deze apologeten vinden dat het weinig zin heeft de Heilige Schrift en de geschiedenisboeken, die van ouds in de Kerk werden gebruikt, te consulteren, maar dat ter verdediging van het geloof veeleer gebruik dient te worden gemaakt van de 'reële' geschiedenis en de laatste tekstkritische bewerkingen. Die, zeggen ze, worden ons door de moderne wetenschappers aangereikt aan de hand van beproefde methoden onder toepassing van een rigoreuze discipline." Commentaar: Dat klinkt prachtig, maar op de keper beschouwd zijn het loze praatjes.

V. — *Maar misschien is het als 'argumentum ad hominem' (drogreden om tegenstanders af te troeven), en niet uit een persoonlijke overtuiging?*
A. — „Was dat maar zo! Alles wijst erop dat ze ten volste overtuigd zijn van de juistheid van hun betoog, een overtuiging die door eigenwaan en koppigheid alleen maar wordt gesterkt."

V. — *Dan zullen ze zich ook niet geroepen voelen hun strategie te verdedigen en uiteen te zetten. Is dat juist?*
A. — „Wat de wegbereiders betreft op het terrein van de historische kritiek en tekstuele analyse kunnen zij met een gerust hart slapen. De wegbereiders houden de apologeten voor oprecht en professioneel. Waarom ook niet nu ze onder eenzelfde vlag varen? Bestaat hun loon niet uit de openbare lofprijzingen en accolades waarin zij zich verlustigen, maar die een waar Katholiek doen huiveren?"

V. — *Een zekere argwaan zou niet misplaatst zijn. Hoe komt het toch dat zij zich daarin verlustigen?*
A. — „De lofuitingen en eerbewijzen vormen het benodigde tegenwicht op de van hogerhand ontvangen kritiek." Commentaar: Deze kritiek is nu meer dan honderd jaar later weggeëbd, zowaar verstomd. Thans is het de angst om af te wijken van de communis opinio die hun houding bezegelt.

§ 2. Toepassing van het Agnosticisme

V. — *Wat is de belangrijkste doelstelling van de moderne apologetiek?*
A. — „Het doel dat zij zeggen na te streven is om de niet-gelovige tot een 'belevenis' van het Katholieke geloof te brengen."

V. — *Waarom willen zij die belevenis aan niet-gelovigen geven?*
A. — „Omdat volgens hun systeem de individuele ervaring – ook aangeduid als de mystieke belevenis, grondervaring of het geloofsgevoelen – de enig ware grondslag vormt van het geloof, in dit geval het Katholieke geloof. De niet-gelovige is volgens deze benadering de niet-Katholiek-gelovige."

Commentaar: Op pagina 40 staat dat in de controverse tussen de religies het Katholicisme op grond van haar ancienniteit en bijzondere vitaliteit de beste papieren heeft. Zo zou het Katholicisme de enig ware godsdienst zijn, wat in dit geval geen zuivere betekenis heeft maar een relatieve.

V. — *Hoe geraakt men volgens hen tot deze persoonlijke belevenis?*
A. — „Daartoe bestaan twee manieren: de objectieve en de subjectieve."

V. — *En wat is dan die eerste, de objectieve manier?*
A. — „We spreken hier over het agnosticisme."

V. — *Hoe argumenteren de Modernistiche apologeten langs deze weg?*

A. — „Langs deze weg tracht men het bewijs te leveren dat zich in de ontstaansgeschiedenis van iedere godsdienst, en in het bijzonder de Katholieke, spontane elementen bevinden die voor de serieuze psycholoog en historicus onmiskenbaar aanwezig zijn. Die zouden volgens deze apologeten aan de vitaliteit van de religieuze gemeenschap zijn ontsproten."

V. — *Hoezo? Jezus is toch de ziel van de Kerk waaruit haar ontwikkeling volgt, en dat is toch niet een of andere gemeenschap?*

A. — De apologeet redeneert: „Vooreerst dient te worden vastgesteld dat onze godsdienst indertijd door Jezus van Nazareth als kiemplant in de wereld is gebracht, met dien verstande dat de huidige Kerk het product is van het kiemplantje dat in de loop der tijd is geëvolueerd. Jezus, toen Hij op aarde was, bracht dus het begin maar wat daarna ontstond staat in strikte zin buiten Hem, alhoewel Hij altijd in het middelpunt van de belangstelling heeft gestaan."

V. — *Maar indien Jesus slechts het kiemplantje op de wereld is komen brengen en er verder los van staat, hoe gaat de apologeet daarmee om?*

A. — „Hij stelt zich ten doel dat allereerste begin zo nauwkeurig mogelijk te omschrijven. Dat gedaan hebbende kan zijn autonome ontwikkeling worden gadegeslagen."

V. — *Hoe trachten de Modernisten dit kiemplantje te omschrijven?*

A. — Een formulering luidt: „De Messias heeft in de jezusfiguur de komst van het rijk Gods aangekondigd, als iets dat in korte tijd moest worden verwezenlijkt, een rijk waar deze figuur naar goddelijke wil de initiator en mentor van was."

V. — *Na dit kiemplantje aldus te hebben omschreven, wat dient zich dan aan?*

A. — „Nadien moet worden nagegaan hoe het kiemplantje, dat zich immanent in de schoot der Kerk bevond, zich allengs tot een volgroeide boom heeft ontwikkeld. Zijn groei voegde zich naar de telkens wisselende omstandigheden. Dankzij het proces van de 'vitale assimilatie' ontstonden binnen de Kerk de leerstellige, culturele en liturgische uitingsvormen, waarmee zij de eeuwen door in staat is geweest alle hindernissen te nemen en al haar vijanden van zich af te schudden. Zij pareerde iedere aanval en overleefde iedere strijd."

V. — *Welke conclusie hopen zij uit de bestudering van deze wisselende omstandigheden te trekken en de uitwerking daarvan binnen de Kerk?*

A. — „Wie dit complex van hindernissen, tegenstanders, aanvallen en conflicten onder de loep neemt en de vitaliteit en effectiviteit in ogenschouw neemt die de Kerk in antwoord daarop aan den dag legde, zal moeten erkennen dat de evolutionaire wetten haar geschiedenis toch niet geheel kunnen bepalen, maar dat zich daarin ook een onverklaarbaar element bevindt, het onkenbare. Het mysterium fidei (geloofsgeheim) dringt zich dan als het ware aan de geest op."

V. — *Hoe schieten deze apologetische fantasieën aan hun doel voorbij?*

A. — „Het prille kiemplantje zou het beginstadium vormen van een voortgaande en zelfstandig ontwikkelende Kerk. Dit 'a priori' is ontleend aan de agnostische filosofie. Helaas zijn het gedachtenspinsels zonder enig spoor van bewijs. We hebben met een soortement geloof van doen als de antithesis op het Katholieke geloof."

§ 3. Toepassing van de Apologetische Principes

V. — *Het doel van de apologeten is, zo zeggen ze zelf, om mensen tot een 'belevenis' van het Katholieke geloof te brengen. De feiten die zij tijdens hun missionaire arbeid op tafel leggen ter verdediging van het geloof zullen die dan prijzenswaard zijn?*

A. — „Het is helaas zo dat niettegenstaande hun hoogdravende taal er hun inziens heel wat aanstootgevends in het Katholieke geloof is." Commentaar: De conclusie is onontkoombaar. Hun voorliefde voor de Rooms Katholieke Kerk heeft meer van doen met haar macht dan haar pracht.

V. — *De kerkelijk dogmata, deze zullen de dans toch wel ontspringen?*

A. — „Jammer genoeg niet. Met een kwaadaardige en nauwelijks verholen voldoening verkondigen ze openlijk dat ook de dogma's niet vrij zijn van dwaling en tegenspraak."

V. — *Als zij vinden dat de dogma's niet vrij zijn van dwaling en tegenspraak gaat dat toch tegen hun principe in dat iedere dwaling categorisch dient te worden afgewezen?*

A. — „Dat zou men denken, maar zo is het niet. Zij repliceren onmiddelijk dat hun opstelling in dezen niet kwalijk te nemen valt, en bovendien – en dat is heel bevreemdend – dat deze volkomen correct en gerechtvaardigd is."

V. — *Treffen deze beeldenstormers ook dwalingen aan in de H. Schrift?*

A. — Ze zeggen: „In het Joods-Christelijke verzamelwerk zijn veel plaatsen die op grond van wetenschappelijke observaties en naar aanleiding van het geschiedkundig en archeologisch onderzoek onderhevig blijken te zijn aan pertinente dwaling."

Commentaar: Hun benadering kan de toets der kritiek niet weerstaan en verdient niet het predikaat wetenschappelijk. Het is hovaardig om aangaande de Heilige Schrift van pertinente dwaling te spreken. Terecht zegt de Apostel Petrus over lieden die zich zo opstellen, dat „zij beschimpen wat zij niet kennen; dat het bronnen zonder water zijn en wolken door de storm voortgejaagd. Ja, de diepste duisternis is voor hen weggelegd." (2 Petr. 2:12, 17)

V. — *Nadat de apologeten wetenschappelijke en historische gebreken in Gods eigen Woord menen te hebben geconstateerd, wat betekent dat vanuit hun optiek voor de plaats en functie daarvan?*

A. — „Ons studieobject, zo zeggen ze, is geen wetenschap en geschiedenis, maar godsdienst en moraal. De semihistorische en folkloristische Bijbelse verhalen vertegenwoordigen een ornament waarin godsdienstige en morele lessen zijn ingebed opdat het volk eenvoudiger en effectiever kon worden voorgelicht. Daar het die lessen anders niet zou hebben begrepen is duidelijk dat een wetenschappelijke invalshoek, als zou het om een betrouwbaar historisch verslag gaan, voor de apologetiek eerder een hindernis vormt dan een hulpmiddel."

V. — *Wat voeren zij verder aan ter verdediging van de veronderstelde dwalingen in de Heilige Schrift? Hoe gaat hun redeneertrant?*

A. — „Vanzelfsprekend hebben de heilige boeken van het Christendom, net als de heilige boeken van de andere religies, een godsdienstig strekking, en dat is wat ze 'levend' maakt. Het leven nu heeft zijn eigen waarheid en overwegingen die afwijken van de rationele waarheid en een stringente logica, die tot een andere orde behoren. Als regel geldt dat de waarheid zich volgens het gestelde doel bij het medium aanpast waarin het zich bevindt. Aldus kan worden gesproken van verschillende soms tegenstrijdige waarheden waarbij de ene wetenschappelijk is onderbouwd en de andere godsdienstig."

V. — *Door te zeggen dat de dwalingen waar en rechtmatig worden vanaf het moment dat ze aan de vitale eisen van hun voedingsbodem zijn aangepast, is dat niet het paard achter de wagen spannen?*

A. — „Dat is helemaal correct. De Modernisten gaan zelfs zo ver in hun uitzinnige drijverij dat zij alles, maar dan ook alles, waar en rechtmatig bevinden dat ons door het 'leven' wordt aangereikt."

V. — *Heeft deze benadering missschien toch nog een kern van waarheid ten aanzien van de veronderstelde dwalingen in de Heilige Schrift?*

A. — Zijne Heiligheid de Paus zegt tot zijn priesters: „Wij mogen eerwaarde broeders slechts één enkele waarheid erkennen, de enige, die behelst dat de gewijde boeken, die „onder ingeving van de Heilige Geest zijn geschreven, God tot maker hebben." * Anders zou dit, zo verklaren wij, gelijkstaan aan het toeschrijven van gelegenheids- of officieuze leugens aan God (een leugentje om bestwil). Wij zeggen samen met Sint Augustinus: „Indien bij een zo verheven gezag slechts één enkele officieuze leugen wordt aanvaard blijft geen enkel deel van de heilige boeken buiten gevaar. Dat geldt des temeer bij teksten die problemen lijken te geven bij de praktische toepassing ervan of die moeilijk te geloven zijn. Uitsluitend indien wij opzettelijke leugens van de auteur waar dan ook afwijzen, kan deze netelige kwestie worden omzeild. Indien zoiets werd aanvaard (betoogt de kerkleraar), zou eenieder naar eigen goeddunken kunnen besluiten of hij deze of gene zaak wil aanvaarden of afwijzen." **

V. — *Laten deze apologeten zich door de veroordelingen van onze Heilige Moeder de Kerk uit het veld slaan?*

A. — „Absoluut niet! Opgetogen vervolgen zij hun weg."

V. — *Is met deze apologetische enormiteit alles gezegd?*

A. — „Hun extreme minachting voor de Heilige Schrift toont zich ook anders. Zij vinden dat bepaalde daarin voorkomende argumentaties nergens op slaan omdat daartoe de rationele basis ontbreekt, zoals bij de gebruikelijke heenwijzingen naar profetieën. Omdat profetieën volgens hen niet kunnen bestaan hoeft en mag daar geen aandacht aan worden besteed in termen van een reële toekomstvoorspellende waarde."

V. — *Reële profetieën zijn in de ogen van de Modernistische apologeten onmogelijk. Hoe dan leggen ze die uit of weten ze die te accepteren?*

* Vaticanum I, Dogmatische Constitutie "Dei Filius" (2:7) - 24 april 1870.
** Epistula 28.

A. — „Zij leggen die uit als door het 'leven' gewettigde kunstgrepen die opportuun zijn voor de dienst van de prediking. In die zin geeft een profetie een gewenste tendens aan, een lofwaardig streven, die de gelovigen in een literair hoogstaande taal een sjabloon aanreikt voor een nog te vormen werkelijkheid, die daardoor bezig is te worden 'gemaakt'. Omdat men iets wil, luidt een bekend spreekwoord, gebeurt het ook."

V. — *Christus' komst is toch overduidelijk voorspeld?*

A. — „Dat zou men wel denken, ja. Maar ook hier hebben ze hun antwoord klaar. Wat Christus' komst betreft erkennen zij, méér nog verzekeren, dat Hij zich kennelijk heeft vergist in de vaststelling van de tijd waarin het Godsrijk op aarde gestalte moest krijgen. In profetische termen was hier sprake van een anachronisme.

De profetieën, dus ook die aangaande Christus' komst, zijn richtinggevend. Zo is het met alle toonaangevende profetieën. Ze zijn zelfvervullend alhoewel hun totstandkoming altijd gebrekkig zal zijn en nooit precies zoals het er staat."

V. — *Durven zeggen dat Jezus Christus zich heeft vergist en een profetisch anachronisme is! Dat is de onbeschaamdheid ten top!*

A. — „Neen, zeggen zij, daarin ligt niets verwonderlijks daar ook Hij onderworpen was aan de levenswetten! Hij was zeker een uitzonderlijk mens maar desalniettemin een mens."

V. — *Zo hebben ze dan onze Heer zelf van dwaling beschuldigd. Wat zullen zij dan niet zeggen over de kerkelijke dogmatiek?*

A. — „De dogma's, ah, de dogma's! Daar zijn ze kort over: 'Deze vloeien over van onloochenbare tegenstrijdigheden!'"

V. — *Hoe proberen de apologeten de veronderstelde tegenstrijdigheden in de dogmatiek met de geloofsprincipes te verzoenen?*

A. — „Buiten beschouwing latend dat de vitale logica ze accepteert, moet worden opgemerkt dat de symbolische waarheid waar de dogmatiek zich mee bezighoudt inherent tegenstrijdig is. Hebben wij niet van doen met het oneindige? En heeft het oneindige niet een oneindig aantal aspecten?"

Commentaar: Het is juist dat het oneindige, wat het goddelijke toebehoort, ontelbare aspecten kent. Maar die staan in onderling logisch verband zonder de minste incompatibiliteit. God is immers uiterst rationeel. Dat geldt evenzeer voor de dogma's die onder Gods helpende hand vorm hebben gekregen.

V. — *Schamen de Modernisten zich niet om op deze manier de veronderstelde tegenstrijdigheden met elkaar te willen verzoenen?*
A. — „Integendeel. Om hun theorieën kracht bij te zetten aarzelen ze niet te verkondigen dat het oneindige de hoogste lof krijgt als het een voorwerp van tegenstrijdigheden is. Dan vraag ik u: hoe kan hun waanzin nog beter ten toon worden gespreid?" Commentaar: Dit is typisch Islamitisch denken.

V. — *Wat vindt u van zulke buitensporigheden?*
A. — „Waarlijk, als men zelfs tegenstrijdigheden duldt blijft er dan nog iets over wat niet gehuldigd kan worden?"

§ 4. Toepassing van het Immanentisme

V. — *Nu wij de weg hebben aanschouwd waarlangs de apologeet de niet-gelovige tot het geloof tracht te brengen, is daar alles mee gezegd?*
A. — De Modernist zegt: „De niet-gelovige kan niet alleen met een objectieve bewijsvoering tot het geloof worden gebracht. Er bestaat ook nog een subjectieve bewijsvoering."

V. — *Vreemde stellingname! De door de apologeet bedoelde objectieve bewijsvoering is, zoals wij hebben gezien, verre van objectief. Een zekere humor ligt erin verscholen om daarnevens van een subjectieve bewijsvoering te spreken. Welk konijn wordt nu uit de hoge hoed getoverd?*
A. — „In dit opzicht maakt de apologeet zich sterk om met behulp van de immanentieleer de niet-gelovige ervan te overtuigen dat in zijn diepste wezen, in zijn bestaansgrond, de behoefte verborgen ligt, met het verlangen dat daarmee samenhangt, om tot een godsdienstige belevenis te komen."

V. — *Zulk een behoefte aan het godsdienstige kan uitsluitend in algemene zin worden opgevat. Dat staat toch los van het Katholicisme?*
A. — „Dat ontkennen zij ten enen male. Zij poneren dat zo'n behoefte meer in het bijzonder voor het Katholicisme geldt."

Commentaar: Dat was rond 1900. Inmiddels hebben de Modernistische apologeten deze gedachtesprong achter zich gelaten. De maskers zijn afgevallen. Voor hen is thans de spreuk van toepassing: 'Zoals de wind waait, waait mijn jasje'.

V. — *Hoe zouden immanentiële behoeften in het innerlijk van de mens naar een bovennatuurlijke religie als het Katholicisme kunnen voeren?*
A. — „Deze wordt, zeggen zij, door de volle ontplooiing van het leven opgevorderd. (Wie dat begrijpt mag het zeggen.)"

V. — *Hier geeft Zijne Heiligheid de Paus uiting aan zijn diepe smart, een smart waarin wij meevoelen.*
A. — „Hier kunnen wij niet nalaten het nogmaals en levendig te betreuren dat men Katholieken ontmoet die, alhoewel zij de immanentieleer afkeuren, haar binnen hun apologetiek een zekere plaats toekennen."

V. — *Maar passen de apologeten de methode niet aan zodat niet slechts sprake is van de gematerialiseerde invulling van een innerlijke behoefte?*
A. — „Dat is inderdaad zo. Opmerkelijk is dat ze lijken toe te geven dat er in de menselijke natuur een reële en onontkoombare drang bestaat om zich aan de bovennatuurlijke orde te onderwerpen zoals die door het Katholicisme onderwezen wordt. Zij gaan ervan uit dat er een capaciteit en geschiktheid bestaat voor een 'ervaring' van het bovennatuurlijke, waarmee het idee postvat dat zij zich vanuit een innerlijke behoefte aan de leer conformeren zoals de Kerk die voorhoudt."

Commentaar: In de bovennatuurlijke orde is sprake van een principaal-agent verhouding. De agent (de mens) is weliswaar gehoorzaamheid verschuldigd aan de principaal (God), maar kan anders beslissen. De agent heeft ruimte om buiten of zelfs tegen het belang van de principaal in zijn eigen wil te volgen. Het is echter de principaal die het initiatief tot toenadering zoekt, niet de mens. Waarom anders zegt de H. Schrift dat geen mens God zoekt, zelfs niet één? (Ps. 14:3, Rom. 3:11-12) Het klinkt aanlokkelijk dat er een goddelijke vonk (scintilla divina) in ons woont die ons tot God brengt, een vonk die we slechts hoeven aan te wakkeren. Dit is pure gnostiek. U moet zich door dit soort gedachten niet laten misleiden.

V. — *Zijn die lui Modernisten in de ware zin des woords?*
A. — „Het zijn Modernisten uit de gematigde fractie die het immanentisme als een gedeeltelijke maar essentiële factor zien waarmee mensen tot het Katholieke geloof kunnen komen. Al met al blijft het een verwerpelijk soort Modernisme."

V. — *Dat zijn dan nog de gematigden! Wat doen die anderen?*
A. — „Wat die anderen betreft, die we integralist noemen, doen die hun uiterste best om de niet-gelovige op zijn mouw te spelden dat in zijn diepste wezen dezelfde kiem verborgen ligt die ook Jezus Christus bewoog. Zoals gezegd, heeft Hij die in de wereld geplant om tot een grote boom uit te groeien."

V. — *Is dit in vogelvlucht de apologetische methode van onze tegenspelers? En die andere Modernisten?*

A. — „Deze methode past volmaakt bij de Modernist in zijn diverse vermommingen: die van de filosoof of gelovige, hetzij de theoloog, de historicus of de tekstcriticus." (zie p. 24)

V. — *Wat staat hem voor ogen bij de toepassing daarvan?*

A. — „Hun methode is doorzaaid met dwalingen, die er niet zijn tot stichting maar verwoesting, niet om de Rooms Katholieke geest in ons op te wekken maar om de gelovigen tot afval te brengen. Het is een dodelijk venijn met een methodologie en leer die voor iedere Christen die dat omarmt fataal is."

Zevende Hoofdstuk.

Hervormingsdrift van de Modernist

V. — *Is dit alles, of rest er nog iets ter voltooiing van onze verhandeling over het Theologisch Modernisme?*

A. — „Rest nog een laatste punt dat raakt aan wat de Modernisten werkelijk bedoelen en hun hoogste prioriteit geniet. We spreken over hun wens om tot een hervorming van het geloof te komen. Al het andere is secundair."

V. — *Deze hervormingsdrift is toch geen verrassing? Komt dit uit het voorgaande niet voldoende naar voren?*

A. — „U heeft het goed begrepen, maar daar valt niettemin nog het een en ander aan toe te voegen."

V. — *Zijn er gebieden binnen het Katholieke geloof die intact blijven?*

A. — „Geen enkel gebied is veilig voor hun bemoeizucht."

V. — *Waar richten ze zich vooral op?*

A. — „Hun eerste doelwit is het filosofisch en theologisch onderricht zoals dat op de seminaries geschiedt."

V. — *Wat beogen ze ten aanzien van het filosofisch onderricht?*

A. — „De middeleeuwse scholasiek dient te worden gerangschikt onder de verouderde filosofische systemen, die hun nut reeds lang hebben overleefd. De nieuwe aanwas van seminaristen dient voortaan uitsluitend kennis te maken met de moderne filosofie. Dat alleen zou een gepast antwoord geven voor onze huidige problematiek."

V. — *Wat beogen ze ten aanzien van het theologisch onderricht?*

A. — „Het vertrekpunt is de Cartesiaanse rationaliteit in combinatie met de zogenaamde 'positieve theologie'. Die rationaliteit vindt zijn evenknie in de moderne apostatische filosofie. De positieve theologie, aldus bedreven, determineert via het evolutionaire dictaat de seculiere ontwikkeling der dogma's."

Commentaar: Positieve of catafatische theologie wil de kerkleer bevestigen vanuit de Heilige Schrift en de traditie. Zij tracht alle elementen van onze godskennis volgens positieve definities in een afgerond systeem samen te binden. De negatieve of apofatische theologie benadrukt daarentegen dat onze kennis over God nooit volledig kan zijn, alleen al omdat de menselijke taal daarin tekortschiet.

V. — *Het Cartesiaanse denken dat alleen het zichtbare aanvaardt begrijp ik wel, maar hoe zij vanuit historisch perspectief de dogma's benaderen is voor mij een open vraag. Kunt u daar nader op ingaan?*

A. — „Hun geschiedkundige benadering volgt de principes van het agnosticisme, reeds behandeld in de eerste paragraaf van 'De Modernist en zijn historische kritiek' (hfst. 5,1 pp. 72-76). Hun onderwijs over het kerkelijk dogma baseert zich op het veel geprezen voortschreidend wetenschappelijke inzicht in de evolutionaire krachten doorheen de kerkgeschiedenis die de dogma's hebben aangestuurd, zoals uiteengezet in de laatste twee paragrafen van 'De religieuze filosofie der Modernisten' (hfst. 1, 8-9 pp. 34-37). Het behoeft geen betoog dat daar weinig goeds van kan komen."

V. — *De seminaristen zijn de latere priesters en die geven catechese. Ik neem daarom aan dat de Modernistische insteek niet zonder gevolg blijft voor het toekomstig catechetisch onderwijs?*

A. — „Dat zou men wel denken, ja. Inderdaad willen de Modernisten tot een volledige hervorming van de catechismus komen volgens het adagium dat niets onderwezen mag worden wat voor het volk te hoog gegrepen is. De catechese dient zich vooreerst bij de 'geest des tijds' aan te passen. Als zij hun zin kregen zou van het oude geloof niets meer overblijven."

V. — *De eredienst en de devotie, valt daar nog iets over te zeggen?*

A. — „Zoals het er nu voorstaat (rond 1900) wil men het aantal devotionele praktijken zoals processies verminderen, althans hun verdere groei belemmeren." Commentaar: Wat het

Heilig Misoffer betreft, gingen er in die tijd geen stemmen op voor wijzigingen in Modernistische zin (hfst. 4,2 pp. 53-54).

V. — *Wat de devoties betreft, zijn ook hier gematigden te bespeuren?*

A. — „Er zijn er die zeer geporteerd zijn voor symbolische handelingen. Die zijn toegeeflijker op het gebied van de devotionele praktijk. Zij zien dat als een verheven toneelstuk dat uit louter symbolen bestaat. Het lijken vrome priesters, maar de schijn bedriegt. Terecht noemen we die Modernist."

V. — *Ik veronderstel dat ook eisen worden gesteld aangaande de bestuurlijke inrichting van de kerk. Dat is reeds aangehaald in paragraaf 4 van 'De religieuze filosofie der Modernisten' (pp. 55-58).*

A. — „Het kerkelijk bestuur zou zich in al zijn geledingen moeten aanpassen met nadruk op zijn disciplinaire structuur en dogmatische uitgangspunten. De heersende geest en het optreden naar buiten toe moeten in overeenstemming worden gebracht met het volksgeweten dat democratie verlangt. En de lagere echelons dienen bestuurlijke taken te krijgen. Dat gaat niet alleen de clerus aan maar zelfs de leken. Ergo, de machtsuitoefening dient volledig gedecentraliseerd te zijn."

V. — *Zijn er soms kerkelijke instituten die de dans ontspringen?*

A. — „Neen. Alles dient gereorganiseerd te worden, maar vooral het Heilig Officie (voorloper van de Congregatie voor de Geloofsleer) en de door hen uitgevaardigde Index."

Commentaar: De 'Index librorum prohibitorum' bevatte van 1559 tot 1966 een lijst van boeken die wegens een verkeerde inhoud voor Katholieken verboden was. Hiermede wilde men voorkomen dat hun denken zou worden gecorrumpeerd. Een probleem deed zich voor na de uitvinding van de boekdrukkunst, wat een stimulans gaf aan de opkomst van het Protestantisme. Tot dan toe kon de Kerk tamelijk eenvoudig een verderfelijke tekst uit de circulatie halen. Toen dat bijna onmogelijk was geworden ontstond de Index.

V. — *Welke opstelling eisen zij van het kerkelijk gezag ten aanzien van de sociale en politieke constellatie?*

A. — „Het gezag moet zich conformeren aan de sociale en politieke constellatie. Alhoewel zij zich van een directe bemoeienis met de sociale en politieke organisaties weerhoudt, dient zij wel voeling met ze te houden opdat het kerkelijk instituut met hun geest kan worden doordesemd."

V. — *Wat propageren de Modernisten voor de kloosterorden?*
A. — „Hier treden ze in de voetsporen van het amerikanisme, een stroming die de actieve deugden belangrijker acht dan de passieve. Deze appreciatie geldt in het bijzonder voor de praktische toepassing van die deugden. Daardoor onststond een onderwaardering van de passieve deugden en een serieuze minachting voor het religieuze contemplatieve leven – omdat vanuit hun visie de contemplatieven 'niets doen'."

Commentaar: Paus Leo XIII veroordeelde een geestesstroming die het amerikanisme werd genoemd en die als een voorloper van het Modernisme kan worden beschouwd. De Paus schreef in 1899 aan de aartsbisschop van Baltimore dat men de natuurlijke deugden niet boven de bovennatuurlijke mag stellen, zoals het amerikanisme vond; ook mocht men de natuurlijke deugden niet verdelen in actieve en passieve deugden en mocht men die passieve niet als minder belangrijk zien, want dat gebeurde toen wel. De vermaning werd ter harte genomen en het amerikanisme verdween, alhoewel dat ten tijde van het verschijnen van Pascendi nog niet geheel duidelijk was.

V. — *Wat verlangen zij van de geestelijkheid?*
A. — „Aan de geestelijkheid vragen zij terug te keren tot de nederigheid en armoede van de vroege Kerk (een mooi en zalvend ideaal). Echter, ten aanzien van hun denkbeelden en werkzaamheid dient diezelfde geestelijkheid die binnen het Modernistische systeem in te passen (hier toont zich hun ware aard)."

V. — *Als ze de lat zo hoog leggen, zal het celibaat hun wel aanstaan.*
A. — „Er zijn er die in navolging van het Protestantisme tegenstander zijn van het door de Kerk ingestelde celibaat."

Commentaar: Tegenwoordig behoort de afschaffing van het celibaat tot het standaard Modernistisch pakket, net als het doen toelaten van vrouwen tot het heilig priesterambt.

V. — *Welke vraag welt op als wij dit eisenpakket overzien?*
A. — „Blijft nog iets staan dat aan de Modernistische mokerhamer ontsnapt?"

Achtste Hoofdstuk.

Kritische Beschouwing van het Modernisme

§ 1. De Opeenstapeling van alle Ketterijen - de weg naar het atheïsme toe -

V. — *Waarom heeft u de Modernistische leer zo uitvoerig besproken?*
A. — „Misschien vindt u dat onze uiteenzetting veel beknopter had kunnen zijn. Toch was dit absoluut noodzakelijk. Hoe anders hadden wij het argument kunnen weerleggen dat wij hun 'ware en oprechte bedoelingen' niet kennen en hen onterecht met verwijten en veroordelingen overladen?"

V. — *Valt daar nog iets aan toe te voegen?*
A. — „Het dient ook om aan te tonen dat hun stelsel niet uit losse flarden bestaat maar uit een perfect georganiseerd geheel, waarvan de delen zodanig op elkaar ingrijpen dat men niet één theorie kan aanhangen zonder al die andere te aanvaarden. Het vormt een coherent geheel waar, als het niet zo schandalig was, men respect voor zou kunnen opbrengen."

V. — *Komt uit dit dubbele motief de reden voort dat bij de opzet van dit boekje voor deze bijzondere benadering is gekozen?*
A. — „Dat verklaart waarom wij voor deze uiteenzetting een wat schoolse benadering hebben gekozen zonder terug te deinzen voor een aantal ongebruikelijke uitdrukkingen die bij de Modernisten in zwang zijn."

V. — *Hoe kan men het Modernistisch stelsel met één term beschrijven?*
A. — „En thans, als men met één blik heel hun stelsel overziet, wie zal zich er dan over verbazen dat wij dit kenmerken als de 'opeenstapeling van alle ketterijen' (omnium hæreseon collectum)?"

V. — *Waarom spreekt u van opeenstapeling?*
A. — „Indien iemand zich tot taak had gesteld alle dwalingen bijeen te rapen die ooit tegen het geloof zijn opgekomen en de botten en het merg tot één enkele dwaling had willen verzamelen, waarlijk hij zou het niet beter hebben kunnen doen."

V. — *Mogen wij stellen dat de Rooms-Katholieke veste door deze perfiditeit in al zijn voegen kraakt?*

A. — „Niet enkel de Rooms-Katholieke! Als de Modernisten hun zin kregen zou, zoals reeds aangestipt, iedere Bijbels geschoeide religie worden afgebroken."

Commentaar: Het rijk van de Antichrist zal dan een aanvang hebben genomen. Hoezo? Omdat bedienaren Gods zich voor de liefde tot de waarheid, die het volk had kunnen redden, zullen hebben afgesloten; daartegenover zal men voor de ongerechtigheid hebben gekozen (2 Th. 2:9-12). Wonderlijk en huiveringwekkend contrast dat het juist de bedienaren Gods zijn die aan hun roeping zullen hebben verzaakt. *

V. — *Ik veronderstel dat de rationalisten gecharmeerd zijn van de Modernistische invalshoek?*

A. — „De rationalisten juichen die toe want wie openlijk hun afvallige overtuigingen delen zijn hun beste bondgenoten."

V. — *Die weten elkaar dus te vinden?*

A. — „Natuurlijk. Om uit te leggen hoe dat te werk gaat richten wij onze aandacht op de desastreuse leer van het agnosticisme.

V. — *Hoe menen de Modernisten tot God te kunnen opstijgen nadat zij middels het agnosticisme iedere toegang tot God hebben ontzegd?*

A. — „Na via het intellect iedere toegang tot God te hebben ontzegd verbeelden ze zich dat een andere weg dankzij het gevoelen en de daaruit ontspringende daad wordt opengebroken, alhoewel dat reeds bij voorbaat een verloren zaak is."

V. — *Waarom leidt deze benadering, waarin het verstand op de troon zit en het 'gevoelen' dat maatgevend is, tot niets?*

A. — „God is geen gevoelen, alhoewel God soms op ons gevoel inwerkt. De uitwerking van God, die geest is, is primair geestelijk (in de geest) en niet verstandelijk (in het verstand).

* De door Paus Pius IX erkende Boodschap van La Salette begint als volgt: „De priesters, de dienaren van mijn Zoon, zijn door hun slechte leven, hun oneerbiedigheden en goddeloosheid bij het vieren van de heilige geheimen, door de liefde voor het geld, de hang naar eer en genot; de priesters zijn RIOLEN VAN ONZUIVERHEID geworden! Ja, de priesters vragen om wraak, en wraak hangt hen boven het hoofd (cf. Jer. 6:13-15). Wee de priesters en de aan God toegewijde personen, die door hun trouweloosheid en slechte leven MIJN ZOON OPNIEUW KRUISIGEN!! De zonden van de aan God toegewijde personen zijn ten hemel schreiend en roepen om wraak, en wraak staat nu voor de deur, want er is niemand meer om voor het volk mededogen en vergeving af te smeken. Er zijn geen edelmoedige zielen meer. Er is niemand meer die waardig is om ten voordele van de wereld het onbevlekte Slachtoffer aan de Allerhoogste aan te bieden (cf. Ez. 22:26)."

Met dat laatste wordt bedoeld dat het verstand subsidiair is aan de geest. De geest is bepalend, niet het verstand. Het verstand overweegt en beredeneert wat de geest aanreikt die in communicatie staat met Gods Geest. Dat is de juiste volgorde. Als de mens een goddelijke ingeving krijgt waarvan de bron vaak onherkenbaar is en die ingeving krijgt de instemming van de gelovige (middels zijn vrije wil), dan gaat het verstand daarmee aan de slag. Indien alles dictatoriaal aan het verstand wordt onderworpen komt men nooit tot een erkenning van de waarheid, want de dwaalwegen zijn legio. Op die manier wordt Gods Geest aan de menselijke willekeur overgeleverd. Gods Geest trekt zich dan terug, kan niet anders dan zich terugtrekken, zodat het ware geloof geen wortel schiet."

V. — *We mogen uit het voorgaande vaststellen dat iemand tot God komt middels de verlichte geest die het verstand en het gevoelen activeert. Wat gebeurt er als deze volgorde wordt omgekeerd, dat het verstand en gevoelen de menselijke capaciteiten aansturen?*

A. — „De mens moet heersen over zijn geest, ziel en lichaam. God doet dat niet voor hem of in zijn plaats. Dat doet hijzelf vanuit zijn vrije wil. (Met een door de goddelijke genade gevoede wil, wil hij dat niet alleen maar kan dat ook.) De geest beoordeelt de impulsen van het lichaam, is daar geen dienaar van en disciplineert het intellect, waartoe de kerkleer en de Bijbel een helpende hand reiken. Het komt erop neer dat het hele menselijke potentieel onder Gods leiding ten volle wordt benut en tot bloei komt. Het is evenwel zo dat indien iemand zich van God distantieert hij onontkoombaar aan zijn driften onderworpen raakt. Daardoor komt hij onder de hegemonie van de zinnen, wordt er zogezegd slaaf van."

Commentaar: Het zij vermeld dat de Modernist geen aparte plaats inruimt voor de geest behalve als hij over zoiets als de 'tijdgeest' spreekt of 'geestesgesteldheid'. Geest heeft voor hem geen reëel bestaansrecht. Geest, opvatting en mentale gesteldheid zijn voor hem identiek. Wij echter omschrijven de geest als de onzichtbare entiteit, maar zeer reëel, die boven de menselijke faculteiten staat, en daar valt natuurlijk ook het intellect onder. Bij zware demonische bezetenheid staan alle menselijke faculteiten onder de dwingelandij van een demon, een geest, en natuurlijk is het geestelijke diens domein.

V. — *Het eerste hoofdstuk (pp. 33-34) bespreekt de werking van het intellect op de geloofsinhoud dat een bespiegeling vertegenwoordigt van het geloofsgevoelen. Het geloofsgevoelen is voor de Modernisten het enige dat telt, want God vertegenwoordigt volgens het agnostisch principe een onkenbare realiteit. Vraag: Zijn er nog meer argumenten buiten de reeds genoemde waaruit blijkt dat ze op een dood spoor zitten?*

A. — „Ook anders bezien leidt dit nergens toe. Al die fantasieën over het geloofsgevoelen kunnen het gezonde verstand niet uitschakelen. Nu zegt het gezonde verstand dat emoties en wat het hart beroert de ontdekking van de waarheid bemoeilijkt in plaats van die te begunstigen."

V. — *Wat bedoelt u precies?*

A. — „We spreken over de absolute waarheid zoals die in God bestaat, de waarheid waarnaar de zoekende mens op zoek gaat, de mens die het bestaan van God vanuit een ingeboren kennis vermoedt."

V. — *Kan de zielsberoering op die wijze een rudiment van de waarheid ontdekken?*

A. — „Zelfs voor een rudimentaire waarheid, vanuit een zelfreflectie ontstaan, geldt dat het slechts een woordenspel is indien niet door een goddelijke ingeving bevrucht. Hoe zal een mens hiermee tot een erkenning van God kunnen komen, de God van de Bijbel voor Wiens rechterstoel hij eens zal staan? Voor de op zichzelf teruggeworpen mens ligt dat buiten bereik. Het geloof is vooreerst een relationeel gebeuren, van God tot mens en van mens tot God en Zijn verordeningen."

Commentaar: Het "Compendium van de Sociale Leer van de Kerk" uit 2004 (§ 22) onderstreept de relatie tussen de Tien Geboden en de natuurwet die in ieders hart geschreven staat. Zoals het heet weerspiegelt de 'lex naturalis' de 'lex divina'.

V. — *Met het agnosticisme als uitgangspunt ontbreekt een argument om uitgaande van het geloofsgevoelen tot een Gode welgevallige leer te komen. Hoe trachten de Modernisten in dit hiaat te voorzien?*

A. — „De Modernisten roepen de hulp in van de 'ervaring', de ervaring die velen toebehoort. Maar wat kan dat aan het gevoelen toevoegen? Totaal niets behoudens een verhoogde intensiteit van de belevenis waaruit de evenredige overtuiging ontstaat ten aanzien van de veronderstelde werkelijkheid van het aandachtsveld. Nochtans kan dit het gevoel niet boven

zichzelf uittillen. Het is en blijft met al zijn typische eigenschappen een sentiment. De ervaring intensifieert het gevoelen, meer niet: des te intenser des temeer het een gevoelen is."

V. — *Omzichtigheid en deskundigheid moeten voorop staan en dat ontbreekt bij de intensifiëring van de gevoelens. Wat zegt u daarop?*

A. — Z. H. de Paus richt zich tot zijn priesters: „Ja, dat ontbreekt bij de Modernistische aanpak. In de zielzorg heeft u daar het belang van kunnen zien. Die praktijk vereist een weloverwogen benadering die op een gedegen kennis berust. Dat geldt vooral bij de begeleiding van impulsieve zielen wier gevoelsleven de toon zet. U weet dat natuurlijk ook dankzij uw kennis van de ascetische literatuur."

Commentaar: De ascetische literatuur richt zich op de zeven theologale en kardinale deugden die de vrucht zijn van het leven uit Gods genade. Tegenover trots staat geloof; tegenover lust hoop; tegenover gierigheid liefde; tegenover woede voorzichtigheid; tegenover luiheid sterkte; tegenover afgunst rechtvaardigheid; tegenover gulzigheid matigheid. De bedoeling is dat het ene afneemt en het andere toeneemt. Dat vergt tuchtiging oftewel een ascese c.q. discipline van het gevoelsleven.

V. — *Heilige Vader, wat vinden de Modernisten van die ascetische literatuur? Zien ze die als gidsen op een woelige zee?*

A. — „De ascetische geschriften getuigen van een finesse en diepgang die de Modernisten vreemd zijn. Deze leesstof past niet bij hun gedachtenwereld. Populair gezegd en defaitistisch bovendien, roepen ze: 'het gevoelsleven is dat wat het is'."

V. — *De Modernistische 'ervaringen' weten u niet te bekoren?*

A. — „Dat is nogal zacht uitgedrukt. Het is je reinste kolder. Hierop kun je niet blindvaren!"

V. — *Even terloops. Misschien kunnen we de Modernisten met hun eigen wapens bestrijden. Kunnen hun zogenaamde bewijzen ook tegen hen worden gebruikt?*

A. — „Indien 'de ervaring' zoveel voor ze betekent waarom hechten zij dan geen waarde aan 'das gesunde Volksempfinden' (p. 29) wat de verzamelde ervaring is van het volk? Ontelbare Katholieken zijn de mening toegedaan dat de Modernisten de verkeerde weg gaan. Dan vraag ik u: Zijn soms alle gevoelens bedrieglijk en vals uitgezonderd die welke de goedkeuring van de Modernisten dragen?"

V. — *De draad van ons betoog oppakkend, hoe denken de meeste Katholieken over dat geloofsgevoelen en die ervaringen?*

A. — „Een ruime meerderheid (begin 20e eeuw) is van mening dat gevoelens en ervaringen op zichzelf nooit tot een deugdzame godsdienst kunnen leiden tenzij door goddelijke openbaring bijgestaan die het verstand verlicht."

Commentaar: De goddelijke openbaring of verlichting toont zich aan de 'geloofsmeenschap' via de Bijbel, de kerkleer en de traditie; ook via de profetische stemmen zoals van Lourdes en Fatima. Het getuigt van hoogmoed om blind te varen op de eigen inspiratie.

V. — *Waarin resulteert een volledig steunen op het geloofsgevoelen?*

A. — „Dat mondt uit in de vernietiging van elke rechtgeaarde godsdienst met als eindresultaat het rationalistisch denkend atheïsme, of aan de andere kant van het spectrum het afgodisch heidendom. Commentaar: De intronisatie van de ratio (een nieuwe god) mag als een geloofsvorm worden opgevat."

V. — *Indien de leer van het godsdienstig gevoelen naar het atheïsme en het heidendom voert, is dan het symbolisme een manier om dat gevaar te ontwijken (hfst. 3,1 pp. 47-49)?*

A. — „Voorzeker zal het symbolisme dit gevaar niet kunnen ontwijken. Indien in een godsdienst alle intellectuele elementen, zoals zij dat noemen, uit symbolen bestaan, waarom zouden dan ook niet Gods Naam en Zijn Persoon symbolen zijn? Op dat punt aangekomen gaat men aan God twijfelen als de ons liefhebbende Vader, die de werkelijkheid is die alle andere werkelijkheden overstijgt (vita summa vita). Vanuit die twijfel belandt men bij het pantheïsme."

V. — *Geeft alleen het symbolisme aanleiding tot het pantheïsme?*

A. — „Natuurlijk niet. Hier wordt slechts op het logisch verband gewezen tussen het één en het ander. In die zin is het pantheïsme een logisch gevolg van de uitwerking van de leer van de vitale immanentie (hfst. 1,2 pp. 26-27)."

Commentaar: Het pantheïsme is een levensbeschouwing die veronderstelt dat alles en iedereen goddelijk is. Het goddelijke wordt als immanent gezien en alomvattend: universum, natuur, de schepselen en God. Alles vloeit in elkaar over. Voor een persoonlijke relatie met God is daarin geen plaats.

V. — *Dat van het pantheïsme, kunt u dat nader uitleggen?*

A. — „Het gaat erom of de Modernistische optiek Gods soevereiniteit respecteert. 1. Zo ja, dan stelt zich de vraag waarin het Modernisme van het Katholicisme verschilt, met name ten aanzien van de hachelijke kwestie van de goddelijke openbaring. 2. Zo niet, dan is sprake van het pantheïsme en wel als volgt. De Modernist gaat uit van het immanentisme, wat een bewustzijnswordingsproces is dat alles omsluit, dus ook het godsdienstige. Vanuit het menselijke binnenin de mens ontstaat die bewustwording. Hieruit volgt dat de identiteiten van God en de mens samenvallen. Dat nu is het pantheïsme."

V. — *Kent het Modernisme nog andere avenuen naar het patheïsme?*

A. — „Jawel. De radicale scheiding tussen geloof en wetenschap voert naar exact hetzelfde resultaat."

V. — *Ik ben benieuwd hoe u dat verklaart.*

A. — „Het onderwerp waar de wetenschap zich mee bezighoudt is de zintuiglijke realiteit van ons bestaan. Het onderwerp waar de Modernist zich mee bezighoudt is niet God, maar uitsluitend de buitenzintuiglijke realiteit. Wat die realiteit ongrijpbaar maakt is de discrepantie met de wetenschappelijke manier van kennisvergaring, en dit kan door niets worden verholpen. Het buitenzintuiglijke is geen waarneming in de strikte zin des woords. Het blijft giswerk. Bijgevolg blijft het onkenbare voor eens en voor altijd onkenbaar. Dit transcendentale kennen leidt er tenslotte toe om daarin de 'wereldziel' te zien, dat het collectieve bewustzijn voorstelt van de mensheid. Het begrip van de wereldziel is ontleend aan de Oosterse religies, en die zijn diepgrondelijk pantheïstisch."

V. — *Wat is uw eindconclusie over het Theologisch Modernisme?*

A. — „Ons betoog heeft ruim voldoende aangetoond dat het Modernisme langs vele wegen en paden op de vernietiging van de deugdzame godsdienst aanstuurt."

V. — *Hoe verklaart u dat uitgerekend nu het Modernisme op het toneel verschijnt? Is dat soms toeval?*

A. — „Dat is geen toeval. De apostasie heeft een stapsgewijze ontwikkeling doorgemaakt, waarvan het Protestantisme slechts een etappe is. Sommige Protestantse richtingen, zoals het Unitarisme, zijn uiterst extreem gebleken en juist die kunnen we als voorlopers van het Modernisme zien. De laatste etappe zal ons in het atheïsme en het heidendom storten."

•DEEL II

DE OORZAKEN VAN DE
DE MODERNISTISCHE KETTERIJEN

V. — *Om het Modernisme nog beter te leren kennen en er passende maatregelen tegen te vinden, wil ik graag weten wat ons te doen staat?*
A. — „Om nog verder te kunnen doordringen in het Modernisme en met grotere zekerheid een remedie voor te schrijven voor een zo diepe en schrijnende wonde, is het passend de menselijke factoren te leren kennen die dat hebben veroorzaakt en blijven voeden."

§ 1. Het Onzindelijk Denken als Oorzaak van het Verval

V. — *Wat is de naaste en directe oorzaak van de Modernistische denktrant, bezien vanuit de menselijke motivatie?*
A. — „Daar hoeven we niet lang naar te zoeken. Het bestaat uit een pervertering van de geest en een verdwaasheid van het gemoed."

V. — *En als wij op zoek gaan naar de oorzaak van die verdwazing?*
A. — „Die vinden we in nieuwschierigheid en hoogmoed."

V. — *Merkwaardige vaststelling. Nieuwschierigheid is toch een deugd?*
A. — „Normale nieuwschierigheid is gezond maar, zo stelde onze illustere voorganger Paus Gregorius XVI (1831-1846), daar komen altijd dwalingen uit voort indien dat niet binnen redelijke grenzen blijft. In diens encycliek "Singulare Nos", over de dwalingen van Lamennais, staat het volgende (§ 8): „Wat een droeve gewaarwording om aan te zien hoezeer het menselijk denken ontspoort wanneer de geest van nieuwigheid de vrije teugels krijgt. In strijd met de apostolische vermaning wil men meer te weten komen dan ons toekomt. In overmoedig zelfvertrouwen probeert men de absolute waarheid buiten de Kerk om te vinden terwijl deze zich daarin als altijd zonder vlek of rimpel bevindt."

Commentaar: Na een intensieve correspondentie met het Vaticaan heeft de Franse priester Félicité de Lamennais zijn soutane in 1833 aan de kapstok gehangen. Het daaropvolgende jaar publiceerde hij "Paroles d'un croyant" (woorden van een gelovige) waarin hij de gevestigde sociale orde als een tegen het volk gerichte samenzwering zag die onder leiding staat van vorsten en priesters. In "Singulari nos" typeerde de Paus diens boekje als 'klein van omvang maar enorm corrupt'.

V. — *Is een te grote nieuwsgierigheid het enige kwaad of spelen nog andere actoren mee?*

A. — „Het is de hoogmoed, niet anders dan de hoogmoed, die een onvergelijkelijke invloed uitoefent op de ziel, wat tot een verstarring van het gemoed leidt en de geest verblindt, en dat heeft weer tot gevolg dat zo iemand dwaalt."

V. — *Is die hoogmoed het kenmerkende van de Modernist?*

A. — „Als een kloek met haar kiekens drentelt de hoogmoed op het erf, is er niet van weg te denken. Zij pronkt met al haar veren. Geen enkel deel van de Modernistische leer is daarvan gevrijwaard."

V. — *Kunt u die hoogmoed toelichten? Wat houdt dat precies in?*

A. — „Hoogmoed is dat overdreven zelfvertrouwen waardoor men zichzelf tot de maat der dingen stelt. Hoogmoed is die verwaande eerzucht waardoor de mens zichzelf als enige bezitter van de waarheid ziet totdat hij in trotse zelfgenoegzaamheid denkt: 'Ik ben veel beter dan de rest!' Om te bewijzen dat hij boven alles en iedereen verheven staat schaart hij zich achter de grootste absurditeiten. Hoogmoed is die rebelse geest die eist dat het rechtmatig gezag voor de vrijheidsdrang zwicht. Hoogmoed is die aanmatigende houding die van iedereen aanpassing eist behalve van zichzelf. Hoogmoed is allergisch voor zelfs de minste kritiek. Het komt neer op een pedanterig gebrek aan eerbied voor om het even welk gezag, het opperste gezag dat alleen God toekomt niet uitgesloten."

V. — *Klopt het dat de ultieme oorzaak van het Modernisme hoogmoed is?*

A. — „Geen weg die rechter en sneller naar het Modernisme leidt dan de hoogmoedige trots."

V. — *Mogen wij hieruit concluderen dat een hoogst verwaand en zelfingenomen persoon zich van nature tot het Theologisch Modernisme voelt aangetrokken?*

A. — „Neem een leek of meer nog een priester die het fundamentele gebod van het Christelijk leven uit het oog heeft verloren dat zegt dat wij aan onszelf moeten verzaken. Welnu, die man is rijp voor de Modernistische ketterijen. Indien iemand Jezus Christus niet als zijn redder in nood weet te omhelzen en de hoogmoed niet uit zijn hart heeft gebannen, zou het verbazingwekkend zijn als het anders was geweest."

V. — *Wat staat de bisschoppen te doen tegen die trotse hoofden?*

A. — „Het is uw plicht, zegt Z. H. de Paus tot zijn bisschoppen, die hoogmoedige mensen te dwarsbomen en hun functies van minder gewicht toe te wijzen; ze te degraderen in verhouding tot hun ambitie om hogerop te klimmen. Een lage positie binnen de Kerk ontneemt hen de mogelijkheid schade toe te brengen."

Commentaar: De Franse Jezuïet Pierre Teilhard de Chardin is een van de meest invloedrijke Modernisten geweest. Hij werd in 1926, nadat men in Rome van zijn geschriften had kennisgenomen, naar China verbannen om daar als missionaris te werken en hij mocht niet langer onderwijs geven. Het heeft niet mogen baten. Vooral in de jaren na zijn dood in 1955 werd Teilhard de Chardin tot een soort cultusfiguur verheven.

V. — *Moet de directeur van een seminarie kandidaten voor het priesterschap afwijzen bij wie hoogmoed wordt vastgesteld?*

A. — „Kandidaten voor het priesterschap dienen nauwlettend te worden gevolgd om hun ware gezindheid te leren kennen. Mocht bij iemand de geest van hoogmoed en eerzucht worden vastgesteld, dan moet die zonder dralen de toegang tot het priesterschap worden ontzegd."

V. — *Is deze oplettendheid in het verleden altijd aan den dag gesteld?*

A. — „Was dat maar zo geweest! Maar helaas heeft het daar meermaals aan ontbroken."

§ 2. Het Intellectualisme als Oorzaak van het Verval

V. — *Na het onzindelijk denken als oorzaak van het verval te hebben aangeduid, hoe zit het dan met hun kennis van de materie?*

A. — „Het is het gebrek aan kennis waar men aan ten onder gaat, waarbij men exclusieve aandacht heeft voor de vermeende subliemiteit van zijn eigen intellectuele prestaties."

Commentaar: Volgens de Modernist huist kennis uitsluitend in de rede. Zo iemand heet met recht een rationalist. Een rationalist is iemand die exclusief op eigen waarneming en verstand afgaat. Hij ziet de mens als lichaam en verstand, maar de mens is meer dan dat: is een vereniging van geest, ziel en lichaam. Het verstand is slechts één der zielsvermogens. Wegens de innige vereniging van ziel en lichaam lijkt het alsof het verstand zich alleen in de hersens bevindt. Maar een geest, zoals een engel, kan toch ook denken? En heeft toch geen hersens.

V. — *Dat is toch niet te geloven dat ze een gebrek aan kennis hebben! De Modernistische theologen doen zich juist voor als bijzonder geleerd en erudiet. Hoe valt dat te rijmen?*

A. — „De Modernisten paraderen graag als kerkleraar zodat men warempel respect voor ze zou kunnen gaan opbrengen. Zij prijzen de moderne filosofie ten hemel en zien minachtend neer op het traditionele scholastieke onderwijs (de wijsgerige benadering van Sint Thomas van Aquino). Door bedrieglijke schijn misleid hebben de Modernisten alleen het eerste omhelsd terwijl zij onkundig zijn gebleven van het ander, dat zij zonder reden hebben verguisd. Daarom missen ze het nodige inzicht en dialectisch talent om verwarde logica te ontrafelen en drogredenen de pas af te snijden.”

V. — *Heeft deze verkeerd gerichte Modernistische benadering, vanuit onwetendheid, tot het ontstaan van het Theologisch Modernisme geleid?*

A. — „Het hele systeem met al zijn dwaalwegen is uit een verbintenis ontstaan tussen de theologie en de moderne filosofie, die in wezen ketters is. Deze onzalige verbintenis had door een goede kennis van de scholastiek kunnen worden voorkomen.”

§ 3. Strategische Benadering van de Modernisten om hun Ketterijen Ingang te doen Vinden

V. — *Hoe wordt hun verderfelijke systeem gepopulariseerd?*

A. — „Ach, mochten ze wat minder ijverig zijn bij de verspreiding ervan! Zo groot is hun ijver en onvermoeibare werklust ten dienste van hun gedachtegoed, dat men niet zonder droefheid kan vaststellen hoeveel energie teloorgaat bij het bewerken van de ondergang van de Kerk, die in plaats daarvan voor haar welzijn had kunnen worden gebruikt!”

V. — *Welke strategie passen de Modernisten toe bij hun pogingen tot de verspreiding van hun ketterse leer?*

A. — „Hun strategie om de geesten te misleiden is tweevoudig. Allereerst proberen ze alle hindernissen uit de weg te ruimen (de negatieve middelen daartoe); vervolgens leggen zij zich er geduldig op toe manieren te vinden die een positieve uitwerking hebben (de positieve middelen daartoe)."

(a) De Negatieve Middelen Daartoe

V. — *Welke hindernissen vinden de Modernisten op hun pad die ze per se verwijderd willen zien worden?*

A. — „Een viertal min of meer gerelateerde hindernissen bevinden zich op hun pad: De Bijbel als Woord van God (wat al voldoende besproken is), de scholastiek of Thomistische wijsbegeerte, de autoriteit van de kerkvaders en tenslotte de kerkelijke traditie waar Rome zijn leergezag aan ontleent."

V. — *Hebben de Modernisten aan deze de oorlog verklaard?*

A. — „Onverdroten, te vuur en te zwaard."

V. — *Wat stoort hen aan de theologische scholastiek?*

A. — „De scholastiek bejegenen ze met spot en razernij. Of het nu uit onwetendheid komt of angst of uit beide, welzeker is dat de zucht naar nieuwigheden altijd samengaat met een hekel aan de scholastiek. Er is geen betrouwbaarder maatstaf om vast te stellen of iemand in het Modernistische kamp zit dan de constatering dat hij dit systeem verafschuwt."

V. — *Welke ernstige waarschuwing kunnen wij de Modernisten voorhouden met betrekking tot hun afschuw van de scholastiek?*

A. — Dat de Modernisten en hun adepten zich het door Paus Pius IX veroordeelde uitgangspunt in herinnering brengen: „De methode en beginselen die de oude scholastici van dienst zijn geweest tijdens hun theologische arbeid kunnen niet meer aan de behoeftes van onze tijd voldoen noch aan de nieuwste inzichten van het wetenschappelijk onderzoek." *

V. — *Hoe trachten ze in hun strijd tegen de scholastiek de daarmee verband houdende hindernis van de kerkelijke traditie onderuit te halen?*

* Propositie 13 van de "Syllabus Errorum" (lijst van dwalingen), kortweg de Syllabus geheten, van 8 december 1864.

A. — „Zij brengen al hun intellect en vindingrijkheid in het geweer om de traditie te verzwakken of zijn karakter te vervalsen en het aldus tot een 'quantité négligable' te herleiden."

V. — *Welke regel van het Tweede Concilie van Nicea (787) moeten de Katholieken voor ogen houden met betrekking tot de kerkelijke traditie?*

A. — „Het Tweede Concilie van Nicea zal voor de Katholieken altijd kracht van wet hebben. Het veroordeelt degenen „die in het voetspoor van de goddeloze ketters de kerkelijke overleveringen durven minachten, enige nieuwigheid uitvinden (…) of uit boosheid listige pogingen ondernemen om hoegenaamd wat dan ook, zelfs wat tot de wettige traditie van de Kerk behoort, omver te werpen."

V. — *Welke regel van het Vierde Concilie van Constantinopel (869-70), dat over hetzelfde onderwerp gaat, moeten de Katholieken respecteren?*

A. — „Kracht van wet zal ook het gestelde van dat concilie hebben: „Het is daarom dat wij belijden de regels te zullen bewaren en verdedigen die aan de 'Heilige Katholieke en Apostolische Kerk' zijn overgeleverd, hetzij door de heilige en zeer roemrijke apostelen, hetzij door de leerstellige concilies, algemene of bijzondere, en zelfs door ieder van de door God aangestelde uitleggers van de kerkelijke leer, te weten de kerkvaders en erkende kerkleraars."

V. — *Is er een geloofsbelijdenis die op de kerkelijke traditie wijst?*

A. — De pontifexen Pius IV (de initiatiefnemer van het Concilie van Trente, 1545-63) en Pius IX (de initiatiefnemer van het Eerste Vaticaans Concilie, 1869-70) hebben gedecreteerd de volgende verklaring in de geloofsbelijdenis op te nemen: „Ik aanvaard ten volle en omarm de apostolische en kerkelijke traditie en alle andere gebruiken en verordeningen van de Kerk."

Commentaar: Deze formulering bevindt zich in de "Professio fidei Tridentina" uit 1565, die in 1869 met geringe wijzigingen werd heruitgegeven. Deze is thans in onbruik geraakt.

V. — *Als de traditie volgens de Modernistische filosofie zo weinig voorstelt, hoe zal het dan met de kerkvaders zijn?*

A. — „Natuurlijk geldt voor de kerkvaders hetzelfde als voor de traditie. Met onthutsende schaamteloosheid durven de Modernisten beweren dat, alhoewel de kerkvaders als personen de hoogste lof verdienen, zij geheel onkundig waren van de reële kerkgeschiedenis en de methoden van een wetenschap-

pelijke apologetiek, waarbij men als verzachtende omstandigheid aanvoert dat ook zij kinderen waren van hun tijd."

V. — *Men zal de kerkvaders toch wel gepaste eer bewijzen?*

A. — „Niets is minder waar. Zij laten geen gelegenheid onbenut om zich minachtend over hen uit te laten met als doel hun autoriteit te ondergraven en steeds verder aan te tasten."

V. — *Gezien hun strijd tegen de scholastiek en de traditie, is er nog een ander beletsel dat de Modernisten uit de weg willen ruimen?*

A. — „Het volgende programmapunt is het kerkelijk oppergezag (het magisterium) als een uitvloeisel van de strijd tegen de traditie en de Thomistische wijsbegeerte. Hun tactiek bestaat eruit om op heiligschennende wijze de oorsprong, het karakter en de legitieme rechten van het magisterium in een kwaad daglicht te stellen, waarbij de Modernisten met het grootste gemak de aantijgingen van tegenstanders overnemen (die zich binnen het Protestantse kamp bevinden)."

V. — *Kunnen wij tegen de Modernisten, die ten strijde zijn getrokken tegen het magisterium, de oude veroordelingen van stal halen?*

A. — Op de partij van de Modernisten is van toepassing wat onze illustere voorganger met diepe smart schreef: „Ten einde de mystieke bruid van Christus, in wie het ware licht is, verachtelijk en hatelijk te maken, hebben de kinderen van de duisternis de gewoonte aangenomen om haar op het publieke forum verraderlijk te belasteren. Zij verdraaien de betekenis en de waarde van de dingen en woorden zodanig dat ze de bruid als de vriendin van de duisternis presenteren, als de propagandiste van onwetendheid, de vijandin van het licht, van de kennis en van de vooruitgang." *

V. — *Indien de Modernisten zulk een haat koesteren tegen de Kerk, wat is dan hun houding tegenover de Katholieken die haar verdedigen?*

A. — „Het wekt nauwelijks verbazing dat de Modernisten met al hun kwaadwilligheid, met al hun bitterheid, de Katholieken vervolgen die moedig de strijd aangaan ter verdediging van onze Moeder de Kerk."

V. — *Gaan zij zelfs zover dat ze die trouwe gelovigen uitschelden?*

A. — „Geen belediging gaat ze te ver, waarbij die anderen vooral van onwetendheid en halsstarrigheid worden beticht."

* Motu proprio: "Ut mysticam", 14 maart 1891 (§5).

V. — *En als hun tegenstander een erudiet iemand blijkt te zijn, iemand van klasse, hoe gaan de Modernisten dan te werk?*
A. — „Is het een tegenstander wiens geleerdheid en scherpzinnigheid te duchten valt, dan zetten zij hem door de 'samenzwering van negeren en doodzwijgen' op een zijspoor. Deze opstelling is des te verwerpelijker aangezien zij eenieder die aan hun kant staat met lofprijzingen overladen."

V. — *Wat is hun opstelling tegenover een theologisch werk dat vol staat van duistere nieuwlichterij en spitsvondigheden?*
A. — „Als een boekwerk op de markt komt dat door alle poriën nieuwigheden uitwasemt begroeten zij dat met toejuichingen en kreten van bewondering, ongeacht de bron."

V. — *Wat is de Modernistische maatstaf om erachter te komen of iemand de pluim der wetenschap verdient?*
A. — „Het bejubelde vernuft van een scribent is evenredig aan de mate waarin hij onbesuisd gaten probeert te schieten in het Bijbels oudheidkundig verslag en aan de mate waarin hij de kerkelijke traditie en het magisterium ondermijnt."

V. — *Als een Modernist openlijk door de Kerk wordt berispt of veroordeeld, wenden zijn collega-Modernisten zich dan van hem af?*
A. — „Integendeel. Zodra één hunner wordt berispt of veroordeeld vormen zijn collega's te zijner verdediging een verenigd front. Tot ontzetting van de trouwe gelovigen overladen ze hem in de publieksmedia met eerbetoon, waardoor hij schier als martelaar van de waarheid wordt afgetekend."

V. — *Hoe reageert de jonge elite op dit spektakel?*
A. — „De jonge elite, verbluft en in verwarring gebracht door deze combinatie van lofprijzingen en verguizing, laat zich al te makkelijk door de stroom meevoeren. Uit vrees als domkop te worden versleten werpen ze zich in de armen van de Modernisten. Anderen doen dat vanuit de ambitie om als geleerd over te komen en mooie posten te bekleden, weer anderen uit nieuwsgierigheid en hoogmoed, wat precies de condities zijn om bij het Modernisme te horen."

Commentaar: De dominicaner monnik Edward Schillebeeckx (1914-2009) was een typische Modernist. Hij is echter niet altijd progressief geweest. Briljant als hij was, doceerde hij reeds op zijn 29e het Thomisme aan de universiteit van Leuven, voorwaar geen onderwerp dat Modernisten aanspreekt.

In 1958 werd hij professor aan de universiteit van Nijmegen en oogstte daar roem. Alhoewel er reeds duidelijke tekenen waren van een omslag werd de breuk met het traditionele Christelijke geloof pas definitief na Schillebeeckxs kritische recensie van het boek van de Anglicaanse bisschop John Robinson in 1963: "Honest to God" (eerlijk naar God), een boek waarin werd afgerekend met de ouderwetse religiositeit. De recensie ontlokte een storm van kritiek, wat blijkbaar te veel was voor Schillebeeckxs gevoelige natuur, waarop hij een nieuwe recensie schreef onder de titel "Honest to Robinson". Toen werd hij door de pers bejubeld. Dat moment kan als het omslagpunt worden gezien.

(b) De Positieve Middelen Daartoe

V. — *Doen de Modernisten hun best om volgelingen te krijgen?*

A. — „Daartoe is geen moeite te veel, geen golf te hoog."

V. — *Hoe doen ze dat?*

A. — „Zij stellen alles in het werk om leerstoelen op de seminaries en universiteiten te bemachtigen. Langzaamaan worden die tot podiums van het verderf omgevormd. Vanuit die posities verspreiden ze het zaad van hun leer in bedekte termen, maar op congressen gaan ze minder omzichtig te werk; en in sociale netwerken en instituten wordt het als iets vanzelfsprekends gebracht. Onder eigen naam en onder pseudoniem publiceren ze boeken en schrijven in dagbladen en tijdschriften en recenseren ook. Dezelfde persoon zal soms meerdere pseudoniemen gebruiken om de argeloze lezer makkelijker te vangen, want die menen dat een menigte schrijvers achter het Modernistisch credo staat – kortom, alles wordt aangewend ter begunstiging van hun doel: in woord, daad en geschrift. Het lijkt alsof ze door een venijnig soort propagandistische koorts zijn getroffen."

V. — *Waar leidt dat toe?*

A. — „Ons hart krimpt ineen als wij zien hoeveel jongemannen, die de hoop van de Kerk waren en die haar uitstekende diensten hadden kunnen bewijzen, het spoor bijster zijn geraakt en zich tot het Modernisme hebben bekeerd."

V. — *Welk verontrustend tafereel toont zich van de kant van sommige Katholieken die nog geen Modernist kunnen worden genoemd?*

A. — „Het is bedroevend dat zoveel andere Katholieken, die ongetwijfeld een zekere gematigdheid bezitten, de gewoonte hebben aangenomen om met meer vrijheid dan een Katholiek betaamt, te denken, spreken en schrijven. Het lijkt alsof ze een besmette lucht hebben ingeademd."

V. — *Heeft het Modernisme zich alleen onder de leken verspreid?*

A. — „Het spijt ons te moeten constateren dat het niet alleen onder de leken voorkomt maar ook onder de geestelijkheid, ja wat veel erger is en onverwachts dat het ook in de kloosterorden een voedingsbodem heeft gevonden."

V. — *Hoe gaan deze min of meer met het Modernisme besmette leken, priesters en kloosterlingen met de Bijbelse vraagstukken om?*

A. — „Een Bijbels probleem benaderen ze steeds meer volgens Modernistische principes, zonder dat zij zich bewust hoeven te zijn van het feit dat dit Modernistisch is in de strikte zin van het woord."

V. — *En hoe benaderen ze de kerkgeschiedenis?*

A. — „Wanneer zij de kerkgeschiedenis bestuderen zoeken zij gretig naar 'onvolkomenheden' en brengen die onbeschroomd naar buiten, zelfs met een zeker leedvermaak, onder het voorwendsel dat ze op zoek zijn naar de 'hele waarheid'.

V. — *Hoe is hun opstelling tegenover de vrome volksvertellingen en de officiëel erkende relikwieën?*

A. — „Alsof zij de waarheid in pacht hebben doen zij hun uiterste best om de volksoverleveringen ongeloofwaardig te doen lijken en trekken de verering van relikwieën in het belachelijke waaronder hoogst eerbiedwaardige, die reeds vanuit de vroege kerk stammen en goed gedocumenteerd zijn."

V. — *Wat is het dat hen ertoe drijft om de oude overleveringen in twijfel te trekken?*

A. — „Zij kennen een leeg verlangen naar applaus en weten maar al te goed dat ze geen succes zullen boeken als ze de oude waarheden verkondigen."

V. — *Zijn er misschien Modernistische Katholieken die oprecht menen dat ze goeddoen als zij met de oude tradities en gewoontes breken?*

A. — „Het zou kunnen dat ze zich ervan hebben overtuigd dat zij op deze manier God en de Kerk dienen."

V. — *Daar kan toch niks goeds van komen? Dat is toch ondenkbaar?*
A. — „Inderdaad, want in werkelijkheid kwetsen ze beide, wellicht minder vanuit hun werken maar meer door hun halfslachtige houding wanneer ze de pen ter hand nemen. Door hun schrijverij geven ze onwillekeurig ruggesteun aan de Modernistische inzichten, wat niet kan nalaten een negatieve invloed te hebben."

•DEEL III

DE REMEDIE TEGEN DE
DE MODERNISTISCHE KETTERIJEN.

---

§ 1. Studiemethoden

§ 2. De recrutering van directeuren en professoren voor seminaries en Katholieke universiteiten

§ 3. Regels voor de beoordeling van studenten

§ 4. Aangaande het lezen van slechte boeken

§ 5. De diocesane censuur

§ 6. Priesters als redacteur of correspondent

§ 7. Over priestercongressen

§ 8. Diocesane raden van toezicht

§ 9. Driejaarlijkse evaluatie

De aanbevelingen die in 1907 zijn gedaan om de Modernistische springvloed tegen te houden waren in die tijd zinvol, maar zijn niet toegesneden op de omstandigheden van onze tijd. Daarom zijn ze voor ons minder relevant en derhalve is dat deel in deze uitgave weggevallen.

BESLUIT

De Kerk en de Wetenschappelijke Vooruitgang

L.S.

Ziedaar, wat wij gemeend hebben u te moeten zeggen tot heil van al wie gelooft. De tegenstanders van de Kerk zullen ongetwijfeld ervan gebruik maken om de oude lastering te doen vernemen welke haar aanduidt als de vijandin van de wetenschap en van de vooruitgang van de mensheid. Ten einde tegenover deze beschuldiging – welke overigens door de geschiedenis van de christengodsdienst met voortdurende getuigenissen wordt teniet gedaan – een antwoord te geven dat tot hiertoe nog niet gegeven werd, hebben wij het plan gevormd uit al onze macht de stichting te bevorderen van een bijzondere instelling welke de voornaamste vertegenwoordigers van de wetenschap onder het Katholieke zal verenigen en die tot doel zal hebben, met de Katholieke waarheid als voorlichting en gids, de vooruitgang te bewerken van al wat men onder de naam van wetenschap en eruditie kan aanduiden. Geve God dat wij dit plan kunnen verwezenlijken met de medehulp van al degenen die de Kerk van Jezus Christus oprecht beminnen.

Intussen, vol vertrouwen op uwen ijver en uwe toewijding smeken Wij van ganser harte over U de rijkdom af van de hemelse verlichtingen opdat, ten overstaan van het gevaar dat de zielen bedreigt te midden van die algemene springvloed van dwalingen, u zien moogt welke uwe plichten zijn en die plichten moogt vervullen met alle kracht en met moed.

Dat de sterkte van Jezus Christus, de grondlegger en voltooier van ons geloof met u zij. Dat de Onbevlekte Maagd, de overwinnares van alle ketterijen, u ter zijde sta met haar bede! Wij, als onderpand van onze liefde, als waarborg van goddelijke vertroosting in uwe beproevingen, Wij verlenen van ganser harte aan u, aan uwe geestelijkheid en aan uw volk de apostolischen zegen.

Gegeven te Rome, bij de St. Pieter, de 8en September 1907, van ons pausschap het vijfde jaar.

PIUS X, Paus.